

48.

LISTY

z czasów

JANA III. i AUGUSTA II.

wydane przez

G. B. U.

i

WŁADYSŁAWA SKRZYDYLKĘ.

DOBRA GRABOWO.
WA GA.

W KRAKOWIE

W Drukarni Wincentego Kirchmayera

1870.

DOBRA GRABOWO.
WA GA.

D-94/70

CZYT. GŁÓWNA

8348

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUW0117396

Chcemy poznać przeszłość naszą, poznać dzieje, których wątek pochwycić i przekazać potomności, jest obowiązkiem świętym, chcemy znać siebie, jako naród wśród innych, chcemy na tej znajomości opierać osnowę planów na przyszłość; powinniśmy tedy zbierać skrupulatnie najdrobniejsze nawet zabytki z czasów minionych, aby razem zestawione posłużyły jako źródło, z któregooby chcący mógł czerpać wiadomość rzetelną i podać ją ku nauce ziomkom. Takie zabytki, jak n. p. listy, są ujętym głosem ludzi onych czasów, z których pochodzą. Godziż się więc zostawiać one w poniewierce, jak się to często dzieje? Nie pytajmy, czy ważne lub nie, chrońmy wszystko przed zagładą, której z czasem uledeć musi papier i pismo. Ważność wykaże się sama w zestawieniu onych zabytków. Nieraz list luźny niczego nie nauczy, ale gdy obok niego staną inne, wyświecają się wzajemnie i sprawdzają.

Te myśli spowodowały wydanie listów, które w niniejszym zawarto zbiorze, mianowicie dziesięć listów Krzysztofa Grzymułtowskiego, wojewody poznańskiego, trzy listy Marcyana Ogińskiego, wojewody trockiego, później kanclerza W. W. X. L., następnie kopią listu pewnego ze Lwowa z 1683 r., dalej dwadzieścia cztery listów Kaczanowskiego z lat 1683 i 1684, dwa listy Kryńskiego z onego czasu, jeden list Rzewuskiego z r. 1700, jeden Michała Chaleckiego, starosty mozyrskiego, bez daty, wreszcie jeden list Jędrzeja Chryzostoma Załuskiego z r. 1709.

Listy Grzymułtowskiego i Ogińskiego, z końca r. 1683 i pierwszej połowy r. 1684, odnoszą się do czynności komisji wyznaczo-

nej do Kadzyna, dla traktowania z Moskwą o pokój. (Obacz konstytucye sejmu warszawskiego z r. 1683. Voll. Legg. T. V. p. 335 wydanie petersburskie) Załuski podał już kilka listów Grzymultowskiego w zbiorze swoim: Epistolae hist. fam. (T. I. Część II.) Następnie znajdują się także listy obu wojewodów w źródłach do dziejów polskich, wydanych przez hr. Alexandra Przezdzieckiego i Malinowskiego (T. II.) W niniejszym zbiorze podano treści tych drukowanych już listów. Pomnożono więc ilość onych dlatego, aby mieć razem odszukaną dotychczas korespondencją, odnoszącą się do sprawy tak ważnej, jaką było traktowanie z Moskwą o pokój, począwszy od znanego rozejmu andruszowskiego z r. 1667.

Kaczanowskiego, poufalca Sapiehów, listy pisane do Benedykta Sapiehy, podskarbiego W. W. X. L., zawierają w sobie wiadomości szczegółowe o sprawach na dworze królewskim. Korespondencja onego, jakoteż i oba listy Kryńskiego, jako przebywających w pobliżu króla i królowej, ciekawe są ze względu na ówczesny stosunek między dworem a domem Sapiehów. Luźne listy Rzewuskiego, Chaleckiego i Załuskiego, z treści swojej, odnoszą się do wojny szwedzkiej, z czasu Augusta II.

Aby czytanie listów uczynić przystępniejszym i dogodniejszym, przełożono na język polski wyrazy i zdania łacińskie; łacinę zaś wyrzucono pod linią.

Załączono następnie alfabetycznie uporządkowany spis osób i miejsc wspominanych w listach, i sporządzono dla łatwiejszego dat dochodzenia kalendarzyk z lat 1683 i 1684.

Kraków, 15. Września 1869 r.

Władysław Skrzydyłka.

LISTY

GRZYMULTOWSKIEGO KRZYSZTOFA

WOJEWODY POZNAŃSKIEGO.

I.

JAN III. DO GRZYMUŁTOWSKIEGO KRZYSZTOFA ¹⁾.

W liście z pod Strygonium 30 października 1683 pisze Jan III. do Krzysztofa Grzymułtowskiego, jadącego właśnie do Kadzyna, że obecny stan rzeczy winien być dla niego najlepszą wskazówką, jak ma postępować, oraz winien przekonać go o naglącej potrzebie układów z Moskwą. Co do szczegółowych zaś wskazówek, odnoszących się do postępowania przy układach, odsyła go do podkanclerzego koronnego²⁾, który doręczy mu instrukcją i informacją.

II.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA, PODSKARBIEGO W.
W. X. L.

W Mińsku 6 listopada 1683.

Monseigneur. Dopiero tu napadłem na pocztę X. litewskiego, na którą zostawuję zaraz te kilka liter, przez które oświadczam ³⁾ moję do każdej w. mc. pana usługi gotowość⁴⁾. Po tém jak mnie pan starosta Ujski ⁵⁾ nadgonił z Warszawy, nie zupełnie ⁶⁾ nie mam o successach wojsk naszych, prócz tego, com tu zastał z Wilna z dnia ⁷⁾ 20, że król jmc. po niepomysłnym successie pod Granem ⁸⁾ zaraz nazajutrz 60 tysięcy Turków po-

¹⁾ List wydrukowany w zbiorze Załuskiego epis. fam. (T. I. Część II. str. 822)
²⁾ Gniński Jan. ³⁾ contestor. ⁴⁾ promptitudinem. ⁵⁾ Gembicki Jędrzej. ⁶⁾ penitus. ⁷⁾ de data. ⁸⁾ Obacz J. U. Niemcewicza. Zbiór pam. hist. Tom IV str. 435 — 451.

łożył na placu, dział 6 w polu odebrał, wezyra i 12 baszów przy nim pojmał. Oby to było prawdą¹⁾, takby właśnie trzeba, ażaliby nasza z Moskwą negocyacya poszła smarowniej; aleć ja jeszcze czekam chromego²⁾, bo ta poczta nazbyt prędko przysłała do Wilna. 20go ja z Warszawy wyjechałem, po mnie 23go p. starosta Ujski, a o tém nic nie było. W tej chwili³⁾ wyglądam mego, którego w Wysokim na listy od w. m. mc. pana zostawiłem, albowi też tu na jutrzejszej poczcie pytać się o listach będę. Zastawiam tu odpowiedź⁴⁾ na list mój od jmc. pana wojewody trockiego⁵⁾, który go z łaski w. m. mc. pana doszedł odemnie, za co wielce dziękuję w. m. mc. panu. Pisze mi jmc. bardzo rozsądne uwagi⁶⁾, dla czego nie radzi spieszyć do Kadzyna na czas wyznaczony⁷⁾. Życzy abym go tu poczekał, albo się wolną bardzo jazdą⁸⁾ pomykał dalej. Czeakać tu nie mogę, bo trybunał całe miasto zawalił tak dalece, że połowica koni moich pod gołóm niebem⁹⁾ stać musiała. Już tedy aż w Boryssowie dalszej od jmc. wyglądać będę wiadomości. Kopią listu posyłam w. m. mc. panu. Według mojego prostego zdania¹⁰⁾ nie trzeba tych rzeczy lekce ważyć¹¹⁾. Strzeż Boże jakiego wypadku¹²⁾ w Węgrzech. Obawiać się trzeba¹³⁾, aby nas nie zaczepili Moskwa wojną, jakoż tak się zda odpowiadać położeniu¹⁴⁾ ich, dla uciszenia domowego, wyprowadzić wojska na wojnę zewnętrzną¹⁵⁾: a tego też jednego niedostawa do mnogości nieszczęść¹⁶⁾, żeby X. Litewskie było poniewieraném¹⁷⁾, które jeszcze zda się być w dobrym stanie¹⁸⁾, kiedy Korona, tak bardzo różnemi wojnami wysilona¹⁹⁾. Przysłano nam instrukcyę a plenipotencyi nie. Dla czego²⁰⁾ uczyniła to kancellarya mniejsza koronna, nie śmiem listownie wyrazić, bobym musiał urazić; ale odkryje, zda mi się, czas, da Bóg, na sejmie, który jest najprzedniejszy spraw ludzkich sędzia²¹⁾. O bytności w. m. mc. pana w Wilnie, pragnę wiedzieć, choć i przez umyślnych korespondować zechcę i wszystkie najdrobniejsze szczegóły²²⁾ o naszej negocyacyi oznajmować. Trzeba przecie mieć i na tę tu stronę oko; ależmy się tak bardzo w Niemcach zakochali, żeśmy całe porzucili bacność na tutejsze rzeczy²³⁾. Luboć ja tego pojąć²⁴⁾ nie mogę, czyli to niedbałość²⁵⁾, czyli zbytne zakłopotanie²⁶⁾, że plenipotencyi nieposłano. Nie mogę przecie powziąć mnie-

1) Utinam sint ista vera. 2) Lindego słownik I. 265. chromy - wolny, powolny. Chromego czekać trzeba, nie lada czemu zaraz wierzyć Cnapius Adagia 69. qui nuntium expectare claudum amat, sapit. 3) in momenta. 4) respons. 5) Ogiński Marcyan. 6) prudentissimas considerationes. 7) pro termino. 8) lentis bardzo intineribus. 9) sub dio. 10) meo villi iudicio. 11) contemnere. 12) aliquid adversi. 13) verendum. 14) expedire rebus. 15) bellum externum. 16) ad cumulum infelicitatum. 17) atteratur. 18) in flore. 19) exinanita. 20) quo fine. 21) humanarum actionum censor. 22) et minima quaeque. 23) curam tutejszych rzeczy. 24) capere. 25) incuria. 26) zbytna sollicitudo.

mania¹⁾, aby to pochodziło z niedbałości²⁾. Bo kiedy ten obowiązek³⁾ wziął na się j. m. x. podkanclerzy i sprawuje urząd⁴⁾ kancellaryi litewskiej, musi on wiedzieć, jakiej ważności⁵⁾ jest u Moskwy plenipotencya. Toć znać, z umysłu⁶⁾ to uczyniono: ma się nad czém X. litewskie reflektować. W Stołowiczu widziałem się z jmc. panem pisarzem nowogrodzkim⁷⁾. W niektórych potrzebnych rzeczach, informowaliśmy się wzajemnie⁸⁾ co do⁹⁾ naszej negocyacyi z Moskwą.

Pan Przyjemski jakoś postękiwa, bodaj go niedoszły gesete de France. Wstydzi się nieborak bardziej, niż koza, kiedy ją w kapuscie zastaną. Zabiéra się gdzieś na korespondencyą z suchą wanną. Pan Bóg wie czy Kadzyna z nami dojedzie. Raz jeszcze¹⁰⁾ proszę, niech jako najprędziej wiem, rychło wmc. pan staniem w Wilnie. Poczta extraordinaryjna bardzo by była potrzebną, bo instrukcyą czytałem z wielką refleksyą: jest w niej ustępów¹¹⁾ jedenaście, a za każdym kazano posyłać do króla jmc., który ma moc bezwzględnie stanowić¹²⁾. Nad czém zadumiawszy się troszeczkę, przecie posłusznym być¹³⁾ instrukcyi trzeba. Ale kiedy tak, jeżeli nie będzie prędkiem extraordinaryjnej poczty, trzeba tu będzie mieszkać z półtora lata, co jeżeli przyzwolita¹⁴⁾, zostawiam zdaniu¹⁵⁾ wmc. pana.

Jmc. p. pisarz nowogrodzki obiecał się tu jeszcze wczora stanąć. Dziś już pod wieczór¹⁶⁾ piszę, jeszcze nie przybywa¹⁷⁾. Ażaliż mnie tu jutro rano zastanie, bo powoli¹⁸⁾ do Boryssowa pomykać się postanowiłem¹⁹⁾. Ażaliż mnie jeszcze dojdzie wiadomość o jmc. p. wojewodzie trockim, który się tu przecie na przyszły czwartek obiecał. Pisałem do jmc. zdanie moje, o ile mi zda się wedle rady²⁰⁾ nie zjeżdżać na termin wszystkim. Przecie jednego, albo dwóch z grona naszego²¹⁾ wyprawię, żeby Moskwa nie wzięli tego za uraz, u których o to nie trudno. Zostawam zatem powolnym wmc. pana bratem (własnoręcznie) i sługą Grzymułtowski wojewoda poznański.

1) captivare meum intellectum. 2) ex incuria. 3) tę mollem (zapewne molem). 4) et suplet vices. 5) quanti momenti. 6) ex industria. 7) Unichowski Bogusław. 8) ab utrinque. 9) ratione. 10) iterato. 11) gradus. 12) facultatem absolute concludować. 13) obtemperare. 14) expedit. 15) subsit iudicio. 16) circa occasum. 17) non comparet. 18) lentis passibus. 19) proposui. 20) in quantum videbitur ex consilio. 21) ex collegio.

III.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO BENEDYKTA SAPIEHY PODSKARBIEGO W.
W. X. L.¹⁾

Z Bogusławpola 9 listopada 1683 pisze Grzymułtowski do Benedykta Sapiehy, że od X. opata Paradyskiego otrzymał wiadomość o zwycięstwie Jana III. pod Granem, że zatem wieść, o której wspomniał w liście z 6 listopada, nie była płonna. Uskarża się następnie na swojego posłańca, którego w Wysokim zostawił i dla którego właśnie powoli jedzie, że nieprzybywa z listami. Ponawia w końcu prośbę, aby oznajmił mu Sapieha, kiedy stanie w Wilnie. W przypisku, własnoręcznym, gniewa się, że jeszcze nie ma plenipotencyi i oznajmia, że pisał już w tym względzie do króla. W końcu życzy sobie wiadomości o wojsku litewskim, o którym czytał list uszczypliwie pisany.

IV.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO GUROWSKIEGO MELCHIORA PODCZASZEGO
POZNAŃSKIEGO ²⁾.

W liście z Horek 21 listopada 1683 pisze Grzymułtowski do Melchiora Gurowskiego, podczaszego Poznańskiego, że mógł już 7go stanąć w Kadzynie, ale że z umysłu przez dwa dni zatrzymał się w Mińsku, dalej zabawił dni kilka w Mohilewie i że w ogóle jedzie powoli, ujeżdżając 3 lub 2 mile dziennie, albowiem nie ma plenipotencyi, a niechce aby o tém dowiedzieli się posłowie Moskiewscy. Gniewa się na X. podkanclerza Jana Gnińskiego, że nie odpowiada na list. Król zaleca pośpiech, a X. podkanclerzy nieposyła plenipotencyi, „może dla tego, aby wojewoda Czerniechowski ³⁾ załatwił tę sprawę.“ Pisze dalej, czy rozsądna jest, aby utrudniać sprawę tak ważną, którą i Moskwa radzi zwłóczyli, wyczekując dalszego powodzenia Rzpltej, której sprawie i Turcy przeszkodziły

¹⁾ List wydrukowany w „Źródłach do dziejów Polskich: p. Mik. Malinowskiego i Alex. Przędzieckiego“ Tom II. str. 353. ²⁾ obacz Załuski epis. fam. T. I. Część II. str. 823. ³⁾ syn X. podkanclerzego Jan Gniński.

chcieli i na którą sąsiedzi spoglądają okiem niechętnym. Pisze dalej, że z Turkiem grozi wojna, a wojsko Rzpltej, licznymi wojnami i chorobami zrujnowane. Że z tego powodu król chce mieć przyspieszoną zgodę z Moskwą. Łaje w końcu X. podkanclerza, że dla prywaty (albowiem radby dla syna swego województwo Pomorskie uzyskał), niedbałym jest w rzeczach publicznych i oskarża go zarazem o niesumienne szafowanie skarbem. Z tego powodu życzy, aby przejrano rachunki. W przypisku datowanym 24 pisze, że już oznajmili Moskiewscy posłowie swoje przybycie, i jeżeli nie przyśle kancellarya plenipotencyi, że musi przed nimi zmyślić powody zwłoki, albowiem nie chce wyjawić Moskwie, że nie ma plenipotencyi, gdyżby to zbliżyło ją do Porty, która znów radaby przeszkodziła zgodzie Rzpltej z Moskwą.

V.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO GUROWSKIEGO MELCHIORA PODCZASZEGO
POZNAŃSKIEGO ¹⁾.

W liście z Kadzyna 14 grudnia 1683 pisze Grzymułtowski do Melchiora Gurowskiego podczaszego Poznańskiego, że w podobny sposób postępuje kancellarya, jak przed wojną szwedzką, co także Jan Leszczyński, wuj jego, ówczesny wojewoda Łęczycki i Naruszewicz, tego czasu podkanclerzy Litewski, wyprawieni bez instrukcyi do Lubeki, nic nie uczyniwszy, wrócili, a Rzplta wplątała się ztąd w wojnę pamiętną na wszystkie czasy. Że jeżeli omieszkają korzystać z obecnej chwili, wnet i Turek Moskwę pociągnie na swoją stronę, i cała ugoda spełźnie na niczém; albo że niepowiedzie się już tak dobrze; albo wreszcie, choćby nawet i ugoda stanęła, że Rzplta sama stać będzie w obec grożącej z Turkiem wojny. I czy zdoła wtedy zwyciężyć? Albowiem łatwą było Turka pokonać mając prócz swego i wojsko niemieckie.

¹⁾ Obacz Załuski epis fam. T. I. Część II. str. 823.

VI.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W.
W. X. L. ¹⁾

Z Kadzyna 17 grudnia 1683 pisze Grzymułtowski do Sapiehy, że pod tą datą dwa listy do niego posyła, z tych jeden przez umyślnego, drugi przez Gembickiego Jędrzeja starostę Ujskiego, który do domu wracając na Wilno jedzie.

VII.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W.
W. X. L.

Z Kadzyna 23 grudnia 1683.

Monseigneur. Przy powinszowaniu świąt i nowo następującego roku zwykły mój przesyłam wmc. panu pokłon, oraz w dodatku ²⁾, w jakim ³⁾ tu zostajemy położeniu ⁴⁾. A to próżujemy do tych czas ⁵⁾, a Turcy układają się ⁶⁾ z Moskwą, i już puścili ten głos Moskwa, że im Turcy Czeherin dawają, żeby z nami wojowali, jakoż bardzo zda się to być wiary godnym ⁷⁾, bo nie podobna aby Turcy nie mieli myśleć o pomście ⁸⁾, żeśmy im nie tylko przeszkodzili we wzięciu ⁹⁾ Wiédnia, ależmy jeszcze nad to wydarli Strygonium, owoc dawnych ich zwycięstw ¹⁰⁾, i insze forteczki. Obaczmyż jeżeli tak ochotnie przybiegną ¹¹⁾ Niemcy nam do pomocy, ¹²⁾ jako król jmc. z samego nabożeństwa do Chrystyanizmu ¹³⁾ biegł pod Wiédni. Ale mi się to bardzo nie podobało, co już drukują z Lincu między awizami, że jeżeli Polacy nie nastąpią nieprzyjaźnie ¹⁴⁾ na Tekielego ¹⁵⁾, liga rwać się będzie. Wszystko mi się zda, obym był złym proro-

¹⁾ Obacz „Zródła do dziejów Polskich wyd. p. M. Malinowskiego i Alex. Przewdzieckiego T. II. str. 354. ²⁾ in annexis. ³⁾ in quo. ⁴⁾ statu. ⁵⁾ otiamur hucusque. ⁶⁾ negotiantur. ⁷⁾ credible. ⁸⁾ de vindicta z nas. ⁹⁾ impedivimus wzięcie. ¹⁰⁾ antiquarum victoriarum spolum Strigonium. ¹¹⁾ accurent. ¹²⁾ succursu. ¹³⁾ ex piissimo erga Christianitatem zelo. ¹⁴⁾ hostiliter. ¹⁵⁾ Tekely Emmeryk Hrabia.

kiem ¹⁾, że to są wstępne kroki ²⁾ do ztraktowania z Portą bez nas, i to mi się nie podoba, że cesarz je. mc. ³⁾ nie zaprosił ⁴⁾ Moskwy do kolligacyi, co oni bardzo rozumieją ⁵⁾ i bez ogródki ⁶⁾ mówią, że to niedługa wasza przyjaźń ⁷⁾ z cesarzem. Z Lincu zaś piszą, że posyłają traktując zgodę ⁸⁾, jakiegoś grafa przez Włoską ziemię, nie śmiećcie się proszę przyjaciele ⁹⁾. Właśnie trakt prosty z Lincu na stolicę przez włoską ziemię. Przed trzema miesiącami, nimem tu wyjechał, przedłożyłem ¹⁰⁾ królowi je. mc., aby nalegał ¹¹⁾ na dwór wiédeński o tę wyprawę do Moskwy i wiem pewnie, że nalegał ¹²⁾, ale oni do tychczas mileżą ¹³⁾. Jeszcze co gorsza ¹⁴⁾, pisał cesarz do Carów obiecując posłów ¹⁵⁾ swoich nb. w liczbie mnogiej ¹⁶⁾, aby układać związek ¹⁷⁾. Skorzystają ¹⁸⁾ pewnie Moskwa z tej okoliczności ¹⁹⁾, aby patrzyli na sukcesa nasze, jakie będą na wiosnę. A to się z łaski Bożej nadała przyjaźń ²⁰⁾ z nami cesarzowi. Daj Boże żeby i nam. Zostawam zatem powolnym w. m. m. pana bratem (własnoręcznie) i sługą Grzymułtowski Woj. Poz. (Przypisek) J. m. pan starosta Ujski z j. m. panem kasztelanem wyjechali ztąd przed kilką dni, tuszę że ich ten list poprzedzi do Wilna. Tych szczegółów ²¹⁾ co do w. m. m. pana piszę, nie wypisuję do nich, proszę abyś im w. m. m. pan udzielił raczył.

VIII.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W.
W. X. L.

Z Kadzyna 25 grudnia 1683

Monseigneur. Oznajmiłem niektóre szczegóły ²²⁾ przesłał pocztą w. m. m. m. panu, teraz nie najwięcej mam przydać; praktyki ²³⁾ tylko Xiędza podkanclerzego, któremi drwi sobie z ²⁴⁾ Rzpltej i naszój kommissyi, zrozumiesz w m. m. m. pan z załączeń ²⁵⁾. Pan Bóg wie, jeżeli to nie gas ²⁶⁾

¹⁾ Utinam sim falsus vates. ²⁾ prodromi. ³⁾ Leopold I. (1658—1705). ⁴⁾ invito-wał. ⁵⁾ apprehendują. ⁶⁾ palam. ⁷⁾ conjunctia. ⁸⁾ conjunctia. ⁹⁾ risum teneatis amici. ¹⁰⁾ proposui. ¹¹⁾ sollicitował. ¹²⁾ sollicitował. ¹³⁾ hucusque silent. ¹⁴⁾ quod pejus est. ¹⁵⁾ ablegatów. ¹⁶⁾ in plurali. ¹⁷⁾ ad tractandum negotium conjunctionis. ¹⁸⁾ arripient. ¹⁹⁾ hanc occasionem. ²⁰⁾ conjunctia. ²¹⁾ particularitates. ²²⁾ particularitates. ²³⁾ artes. ²⁴⁾ illudit. ²⁵⁾ ex annexis. ²⁶⁾ Lindego słow. T. II. str. 29. gas = zguba, raz, cios.

na Xięstwo Litewskie, żeby je moskiewską pętać ¹⁾ wojną, Nie wadzi mieć nad tém czuwanie ²⁾, osobliwie w. m. m. panom głowom ³⁾ xięstwa. Już ogłoszono w Koronie jakąś konwokaacyą dwie niedziele po świętach w Krakowie. Jeżeli tam w. m. m. pan sam nie zjedziesz, proszę, zagrzęj przez list j. m. pana marszałka wielkiego koronnego ⁴⁾, żeby tam zjechał, bo wątpić nietrzeba, że ten wykretny łeb wymyśli cokolwiek i wprowadzi nowego, szkodliwego dla Rzpltej i wolności ⁵⁾, bo nad tém samém tylko ustawicznie się poci ⁶⁾. Od j. m. pana Sokolińskiego wziętem dziś list, odesłałem mu dwa w. m. m. pana. Obiecuje się tu w tych dniach, ale jeszcze z domu pisze. Jadę ztąd do Mohilowa. Jutro tam ztąd pocztę expedyować będę, jeżeli co się zdarzy ⁷⁾ przydam przypisek ⁸⁾, a teraz zostawam powolnym w. m. m. pana bratem (własnoręcznie) i sługą Grzymułtowski Woj. Poz.

P. s. Gdybym był wiedział, żem tu tak długo miał zostawać nieczynny ⁹⁾, wolałbym być w Wilnie te dni strawić, niż tu z wielkiem bardzo uprzykrzeniem ¹⁰⁾. Kiedykolwiek ztąd powracać będę, użyczyli Bóg zdrowia, pewnie grodu ¹⁾ xięstwa Litewskiego nie zechcę minąć.

Załączenia ¹²⁾, które posyłam proszę chciej udzielić ¹³⁾ j. m. panu staroście Ujskiemu, żeby z sobą ich wziął kopie.

J. m. pan wojewoda Trocki żyje tu ze mną bardzo poufale ¹⁴⁾ usiłujemy prześcignąć się w wzajemnianiu się w życzliwości ¹⁵⁾. Dziś tydzień ztąd odjechał, dziesięć mil za Dąbrowno. Na pierwszy stycznia ⁶⁾ powrót j. mc. objeżdżą tu. My też tymczasem z Mohilowa powrócimy. Radbym się nauczył, co Xiąże j. mc. podkanclerzy Litewski ¹⁷⁾ robi. Trzebaby mu przypomnieć, że jest pieczętaczem i że jemu expedycje litewskie należą. Jużem ja mu to czterema listami przypominał; na żaden nie mam odpowiedzi ¹⁸⁾. Alechy to bardziej należało głowom ¹⁹⁾ W. X. L. pytać się przez żądanie usprawiedliwienia się ²⁰⁾, jako w dawniej Rzpltej bywało ²¹⁾, czemu koronny Xiądz podkanclerzy sprawy do urzędu ²²⁾ X. L. należące sobie przywłaszczyl ²³⁾, o co i j. m. pan wojewoda Trocki duże sarka, ale tego jeszcze nie wie, co z Galiczyzną ²⁴⁾ traktował Xiądz podkanclerzy. Dopiero go dziś przez list w tém informował. Napisano w historii o Witelliuszu ²⁵⁾, że

¹⁾ implikować. ²⁾ reflexia. ³⁾ proceribus. ⁴⁾ Lubomirski Stanisław Herakliusz. ⁵⁾ praejudiciosum statui et libertati. ⁶⁾ desudat. ⁷⁾ occuret. ⁸⁾ postscriptum. ⁹⁾ otiosus. ¹⁰⁾ cum ingenti taedio. ¹¹⁾ metropolim. ¹²⁾ annexa. ¹³⁾ komunikować. ¹⁴⁾ familiarissime. ¹⁵⁾ omni humanitate certamus ab utrinque. ¹⁶⁾ pro prima Januarii. ¹⁷⁾ Radziwiłł Mikołaj Dominik. ¹⁸⁾ responsu. ¹⁹⁾ proceribus. ²⁰⁾ per qua re? ²¹⁾ vetere Republica. ²²⁾ munia magistratui. ²³⁾ sibi vendicavit. ²⁴⁾ Golicyn kniaz Wasil Wasilewicz. ²⁵⁾ de Vitellio.

na urzędzie ¹⁾ żył, jako ociążałe zwierzęta, które leżą i nie ruszą się, gdy im przyniesiesz jadlo, i gdyby inni nie byli pamiętali, że on był césarzem, on sam byłby zapomniat ²⁾. Nie czynię z tego założenia zastósowania żadnego ³⁾.

IX.

EXCERPT Z LISTU WOJEWODY POZNAŃSKIEGO (GRZYMUŁTOWSKIEGO), Z KADZYNIA (DO MARCYANA OGIŃSKIEGO, WOJEWODY TROCKIEGO ⁴⁾).

z d. 25 grudnia 1683.

J. m. pan Okrasa ⁵⁾ powrócił, doniósł: że miał od Xdza podkanclerzego polecenia ⁶⁾ do Gallicyzna, aby ten traktat związku ⁷⁾ nie na kommissyi, ale przez osobne poselstwo na stolicy mógł być odprawowany, co bardzo widział pan Okrasa, podobało się Gallicyznowi, z tej przyczyny ⁸⁾, żeby nie ogłaszać tego dzieła nieprzyjacielowi. Uważ w. m. m. pan, jakieby to było lekceważenie ⁹⁾ Rzpltej, gdyby temi praktykami ¹⁰⁾, miały uchwały ¹¹⁾ Rzpltej być zniweczone ¹²⁾, w których i nasz obrażony ¹³⁾ honor. Nie mogłem tego zcierpieć ¹⁴⁾. Pisałem resentment j. m. panu kanclerzowi koronnemu ¹⁵⁾. Pana Morsztyna z Polski wygnano, że cyfry do króla Francuzkiego pisał, w których nie wiemy co jest, a to zda mi się większą zbrodnią: z pierwszym ministrem ¹⁶⁾ carów moskiewskich o prowincye Rzpltej sekretnie traktować i obalać uchwały ¹⁷⁾ Rzpltej.

¹⁾ in officio. ²⁾ sicut bruta animantia; quibus si cibum offeras jacent torpentque et si caeteri principem eum fuisse non meminissent, ipse oblivisceretur. ³⁾ ex hac protasi, apodosim. ⁴⁾ Marcyan Ogiński, wojewoda Trocki, pisze z Dąbrowna pod d. 27 grudnia 1683 do Sapięhy Benedykta, podskarbiego w. WXL. (obacz źródła do dziejów polskich wydaw. p. M. Malinowskiego i A. Przędzieckiego Tom. II. str. 372): „ . . . powrócił ze stolicy pan Okrassa. Dopiero odkrył tajemnicę, że nie z jedną wiadomością jeździł o zwycięstwach króla j. m., ale i w zamiarze zniweczenia czynności naszej, żeby to raczej przez poselstwo traktowało się, jako o tém z wielkim resentimentem oznajmuje j. m. pan wojewoda Poznański, czego wypis w kopii posyłam etc. . . . „ Ten właśnie excerpt, przez sekretarza wojewody Trockiego pisany, bo tą samą ręką, co i listy samegoż Ogińskiego, kładziemy tu między listy Grzymułtowskiego. ⁵⁾ goniec. ⁶⁾ suasorias. ⁷⁾ conjunctii. ⁸⁾ ex ea ratione. ⁹⁾ ludibrium. ¹⁰⁾ artibus. ¹¹⁾ sancita. ¹²⁾ avelli. ¹³⁾ vertitur. ¹⁴⁾ ferre. ¹⁵⁾ Wielopolski Jan. ¹⁶⁾ większe nefas cum primo ministro. ¹⁷⁾ et invertere sancita.

X.

KOPIA LISTU DO J. MC. P. MARSZAŁKA W. KORON ¹⁾.

Z Kadzyna 25 grudnia 1683.

Co tu z nami robi (zażywam wyrażenia ²⁾ wielkiego człowieka, rodzica w. m. m. pana) ów nikczemnik wolnością polską dla zysku własnego frymarczący ³⁾, okaże się ⁴⁾ w. m. m. panu z kopii listu, którą posyłam. Już ten człowiek rozumie, że mu wszystko wolno ⁵⁾, kiedy powagę w. mc. pana marszałkowską obaliwszy ⁶⁾ i uchwały ⁷⁾ Rzpltej niweczy ⁸⁾, honor nasz depece i wszelką wiarę czyni podejrzaną ⁹⁾, kiedy takie rzeczy odważył się ¹⁰⁾ traktować i ztraktować z pierwszym ministrem ¹¹⁾ carów moskiewskich. Pana Morsztyna wypędzono z Polski, że coś do Francji cyframi pisał. A ów dla zysku swojego frymarczący ¹²⁾ o prowincye Rzpltej, podczas gdy właśnie obraduje komissya od niéj do tego wyznaczona ¹³⁾, sekretnie traktuje. Zda mi się to nieporównanie większą zbrodnią ¹⁴⁾. Pisano nam, że ma być zebranie ¹⁵⁾ senatu w Krakowie. Na wszystko co świętém ¹⁶⁾, proszę bądź tam w. m. mc. pan. przytomny, bo tam dziwy porobi ten łeb przewrotny, jeżeli nie znajdzie jakiego oporu ¹⁷⁾. Uchwały ¹⁸⁾ Rzpltej i honor téż nasz, uniżenie proszę, niech będzie pod opieką ¹⁹⁾ w. m. m. pana. Muszą wiadomemi stać się ²⁰⁾ Rzpltej te niecnotliwe praktyki ²¹⁾. Co się tu miało i mogło sprawić dla dobra ²²⁾ Rzpltej, doczytasz się w. m. mc. pan w załączeniach ²³⁾, a ten zły człowiek wszystko zamieszał. Ale i Niemcy pewnie nam do związku ²⁴⁾ nie dopomogą, postrzegłszy, że dla pana Markiza Debetune ²⁵⁾ pokoje w zamku krakowskim uprzątzione.

¹⁾ Kopia ta, wraz z następną listu do kanclerza, o którym wspomina Grzymułtowski w swoim liście do Ogińskiego z d. 25 grudnia 1683., pisane są piórem sekretarza wojewody Poznańskiego na jednym półarkuszu. Data tychże listów obudwóch jest w zbiorze Załuskiego (gdzie podane są w tłumaczeniu łacińskim) Tom I. Części II na str. 823, przez omyłkę zapewne, 28 grudnia. Prawdziwa bowiem data jest 25 grudnia. ²⁾ phrasim. ³⁾ nefarius ille libertatis Polonae cauponator. ⁴⁾ patebit. ⁵⁾ omnia sibi licere. ⁶⁾ abassowawszy. ⁷⁾ sancita. ⁸⁾ convellit. ⁹⁾ et fidem in dubium vocat. ¹⁰⁾ ausus est. ¹¹⁾ cum primo ministro. ¹²⁾ cauponator. ¹³⁾ stante commissione od niéj destinata. ¹⁴⁾ większe nefas. ¹⁵⁾ convocatio. ¹⁶⁾ per omnia sacra. ¹⁷⁾ jakiej resistenciam. ¹⁸⁾ sancita. ¹⁹⁾ sub patrocínio. ²⁰⁾ patere. ²¹⁾ artes. ²²⁾ in rem. ²³⁾ in annexis. ²⁴⁾ conjunctii. ²⁵⁾ Margrabia de Bethune.

XI.

KOPIA LISTU DO J. MC. P. KANCLERZA Z 25 GRUDNIA 1683.

Świąt i następującego roku nowego winszuję w. m. m. panu, a piszę to w sam dzień Bożego Narodzenia, po mszy piérwszej, z serca ¹⁾ życząc, aby Pan Bóg szczeré ²⁾ w. mc. mc. pana dla Rzpltej usiłowania ³⁾ popiérać ⁴⁾ raczył, a mówię szczeré ⁵⁾, bo się na prywatnych nie sadzą interesach.

Rozumiem, że nie bez przecucia ⁶⁾ pisałem do w. m. mc. pana, że nieprzysłanie nam niezbędnych rzeczy ⁷⁾ do negocyacji naszej, nie może być bez zatajonej przyczyny ⁸⁾, i jaka by to była zatajona przyczyna ⁹⁾, w drugim w. m. mc. panu wytłumaczyłem, wezwany ¹⁰⁾, liście. I już to jest jawném ¹¹⁾, że się na tém nie zawiódł, bo j. mc. pan Okrassa powiadał nam to kommissarzom, że oddał list j. mc. Xiędza podkanclerzego Galicyzynowi, po którym wziął go z sobą do osobnego pokoju i proponował mu, żeby nie przez kommissyą, ale przez poselstwo na stolicy traktować związek ¹²⁾ i wieczny pokój. Oto jest, w co ów sprawca godzi ¹³⁾ i com w kilku listach do w. m. mc. pana pisał. A dla Boga! dobrzeż to? j. m. X. podkanclerzy, nowy na ów czas pieczętarz, nową rzecz wymyślił, że przysięgłych senatorów do nowéj przysięgi, tając rzecz samą ¹⁴⁾, przywiódł, której niegodziwości ¹⁵⁾ ja i j. mc. X. biskup Poznański ¹⁶⁾ zcierpieć ¹⁷⁾ nie mogąc, odeszliśmy z deputacyi. Nadto w supplementie instrukcyi włączono nam srogą przysięgę, którą, upewniam, ja wykonam przed zaczęciem negocyacji i nikogo nie przypuszczę do niéj, kto by jéj nie wykonał. A sam j. mc. wbrew prawu i słuszności z pierwszym ministrem ¹⁸⁾ na stolicy sekretnie korresponduje i obala uchwałę ¹⁹⁾ Rzpltej, która nas do załatwienia tak ważnej sprawy ²⁰⁾ kommissarzów przysięgłych wyznaczyła ²¹⁾. Dlatego to piszę, aby w. m. mc. panu, jako piérwszemu ministrowi ²²⁾, jawnymi były te podstępny, bo ufam, że się opiérać ²³⁾ zechcesz ze względu na uchwały ²⁴⁾ Rzpltej. Ani się tego wstydzic będę, choć ten list czytać będą w radzie

¹⁾ ex corde. ²⁾ pios. ³⁾ pro Republica conatus. ⁴⁾ secundare. ⁵⁾ pios. ⁶⁾ non sine praesagio. ⁷⁾ requisitorum. ⁸⁾ sine misterio. ⁹⁾ i jakieby to było misterium. ¹⁰⁾ provocatus. ¹¹⁾ palam. ¹²⁾ conjunctia. ¹³⁾ ecce est quod author volvit. ¹⁴⁾ super secretum. ¹⁵⁾ indignitatem. ¹⁶⁾ Stefan II Wierzbowski. ¹⁷⁾ ferre. ¹⁸⁾ contra jus et fas cum primo ministro. ¹⁹⁾ invertit sancitum. ²⁰⁾ ad tractandum negotium tanti momenti. ²¹⁾ destinavit. ²²⁾ primo ministro. ²³⁾ opponere. ²⁴⁾ circa sancita.

senatu ¹⁾. Bo, że prawdę piszę, mam świadków ich m. mc. panów kolegów ze senatu i stanu rycerskiego ²⁾. Musi to widzę być jawnym ³⁾ na sejmie da Bóg. Jadę ztąd do Mohilowa naprzeciw ⁴⁾ poczcie. Jadą ze mną ich m. mc. panowie koledzy ze dwóch przyczyn ⁵⁾. Pierwsza, i to jest najgłówniejsza ⁶⁾, żeby była sposobność ⁷⁾, z powodu naszej nieobecności zvléc zjazd ⁸⁾, kiedy już wszyscy komissarze stawają moskiewscy, pokąd nie weźmiemy od króla j. mc. wskazówki ⁹⁾: co w tym wypadku ¹⁰⁾ czynić, że plenipotencyi nie mamy; bo się stanowczo ¹¹⁾ nie zda j. mc. panu wojewodzie Trockiemu odkryć z tym brakiem ¹²⁾. I j. mc. pan wojewoda Witepski ¹³⁾ arkuusz całej przyczyny ¹⁴⁾ napisał do mnie, że nie przyzwoita ¹⁵⁾ odkryć się z tém. Druga przyczyna ¹⁶⁾, żeby zaraz z Mohilowa expedyować pocztę, bo czterema dniami prędzej dojdzie, nie dochodząc Kadzynia, gdzie nie ma poco dochodzić, bo tu j. mc. pana wojewody Trockiego nie masz. My zaś wszyscy jedziemy do Mohilowa, abyśmy się rozerwali trochę w takich będąc kłopotach ¹⁷⁾, w które nas j. mc. X. podkanclerzy z niełaski swój wprawił. Dobrzeż to bywało w Polsce, kiedy każdy urząd ¹⁸⁾ swojej powinności pilnował. Dopiero wszystko psować się ¹⁹⁾ poczęło, kiedy to jedna głowa chce wszystkiém rządzić, a będąc wielą czynności obarczona ²⁰⁾ i nie umie i nie może temu podołać.

(*Cedula do tego listu*). Nadzieję ²¹⁾ którąśmy mieli wielką ²²⁾ odzyskania wielkiej na Rzplta prowincyi i zawarcia przed wiosną z Moskwą związku ²³⁾, już nam zniweczył ²⁴⁾ ten układ ²⁵⁾ z Galicyznem, bo bez wszelkiej pochyby pochwyca ²⁶⁾ te dwie okazje do zwłoki: pierwszą, oczekiwanie na to poselstwo, które to z Galicyznem na podstawie ²⁷⁾ listu j. mc. X. podkanclerzego nmówione — drugą, oczekiwanie na posłów cesarza j. mc., których w liście przez j. mc. X. arcybiskupa Nazyamynskiego stanowczo ²⁸⁾ obiecał, a ja się ich stanowczo ²⁹⁾ nie spodziewam, gdy się reflektuję nad gazetami, które tu miéwamy z różnych stron, i z inszych przyczyn ³⁰⁾, których pisać nie chcę.

Moskal, który tu listy oddawał do kommissarzów, z wielkim śmiechem ³¹⁾ pytał się sług moich, jeżeli jest kommissarzem ten pan z Korony, co go było na stolicy w noey złapano i do gordygardy wsadzono. Nie wiem ja, kto był taki. Litwa powiadają, że nie Litwin. Ja się też za

¹⁾ in senatus consilio. ²⁾ et ex equestri ordine. ³⁾ palam. ⁴⁾ obviat. ⁵⁾ racyj. ⁶⁾ potissima. ⁷⁾ okazya. ⁸⁾ ob absentiam nostram differre congressum. ⁹⁾ resolucyi. ¹⁰⁾ in hoc casu. ¹¹⁾ absolute. ¹²⁾ defektem. ¹³⁾ Chrapowicki Jan Antoni. ¹⁴⁾ racyi. ¹⁵⁾ non expedit. ¹⁶⁾ racya. ¹⁷⁾ in istis anxietatibus. ¹⁸⁾ magistratus. ¹⁹⁾ pesundari. ²⁰⁾ multis curis obruta. ²¹⁾ spem. ²²⁾ ingentem. ²³⁾ conjunctii. ²⁴⁾ praecidit. ²⁵⁾ traktat. ²⁶⁾ arripient. ²⁷⁾ in fundamento. ²⁸⁾ positive. ²⁹⁾ positive. ³⁰⁾ racyj. ³¹⁾ cum cachinno.

Koroną ujmuję, ale nie mogę dociec, kto to taki. Ale podobno musi o tém wiedzieć j. mc. p. Okrassa, i powinienby powiedzieć, jeżeli go nacisną, bo idzie o dobre imię narodu ¹⁾: bo to tam snąć było coś bardzo ubliżające ²⁾ Koronie. Kiedy się o tém pytam jmc. Pana wojewody Trockiego, to się tylko śmieje, ale ja przecie tego dojdę, byle tu tylko stanął jmc. Pan kasztelan Trocki ³⁾, bo to snąć miało być pod bytność jmc. na stolicy.

XII.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W.
W. X. L. ⁴⁾

Z Mohilowa 27 grudnia 1683 pisze Grzymułtowski do Sapiehy, że pocztmajster Wileński rozkazał Mohilowskiemu listem, który Grzymułtowski sam czytał, aby listy kommissarzów czekały aż do drugiej poczty i że przez to opóźniają się o kilka tygodni, zanim do Krakowa dojdą, gdzie aż w piątym stawają tygodniu. Że więc X. podkanclerzy u dworu, a Birynek pocztmajster w Wilnie, burzą kommissyą.

XIII.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO NOMINATA KIJOWSKIEGO
ZAŁUSKIEGO JĘDRZEJA ⁵⁾.

Z Mohilowa 28 grudnia 1683 pisze Grzymułtowski do Załuskiego, że domyślał się oddawna, iż X. Gniński, który chce naraz sprawować kilka urzędów, nie podoła i przez to jest przyczyną, że nie mają niezbędnych rzeczy do traktowania. Za powrotem atoli Okrassy, który jeździł do Moskwy, dowiedział się teraz o praktykach X. podkanclerzego, że sekretnie z Golicynem układa się, przez co niweczy prace kommissyi i obala układy sejmowe. Nie pyta się, dlaczego X. Gniński w ten sposób sobie postąpił,

¹⁾ de honore gentis. ²⁾ infame. ³⁾ Brzostowski Cypryan Paweł. ⁴⁾ Obacz Źródła do dziejów Polskich w. p. M. Malin. i A. Przewdz. T. II, str. 360, dochowany tylko przypisek, listu bowiem samego nie odszukano jeszcze. ⁵⁾ Obacz Zbiór Załuskiego ep. hist. fam. Tomu Igo część II, str. 826.

boć zawsze może zyskać cośkolwiek przez to; ale pyta się: na mocy czego? z czyjego upoważnienia? i spodziewa się zarazem, że to wszystko wykryje się przy sprawozdaniu. Pisz dalej, że Moskwa skorzysta z tych okoliczności i zwłóczą układy aż do wiosny, gdzie we wojnie z Turkiem Rzplta pozbawiona będzie spodziewanej pomocy. W końcu porównyując praktyki X. Gnińskiego ze sprawą Morsztyna, sądzi że owe większą są zbrodnią.

XIV.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO WIELOPOLSKIEGO JANA KANCLERZA W. K. ¹⁾

Z Mohilowa 28 grudnia 1683 pisze Grzymułtowski do Wielopolskiego, że gdy wyexpedyował list do niego obszerny, otrzymał był listy od wojewody i kasztelana Trockich, w których powstają obawy na praktyki X. Gnińskiego, i że zatrzyma je sobie, aby mógł wykazać na sejmie, gdy sprawozdanie będzie, że nie on sam podawał i to nie nieuzasadnione wieści o podkanclerzu koronnym. Pisz dalej o liście, który z Prus otrzymał od jakiegoś meża wielkiego i z dawniej pochodzącego rodziny szlacheckiej, a który-to list wraz posyła. Uskarża się następnie na nieporządek poczty litewskiej, gdzie dwa Wielopolskiego listy leżały, a trzy podkanclerzego Litewskiego, i gdyby nie był sam przybył na pocztę i ich nie znalazł, byłyby dłużej leżały. Wreszcie zapowiada, że na przyszłym sejmie wykaże X. Gnińskiego praktyki, który własny mając interes, zapomina o publicznym, który marszałka sobie lekce waży, skarbem wedle upodobania szafuje i który usiłuje przywłaszczać sobie wszystkie urzędy.

XV.

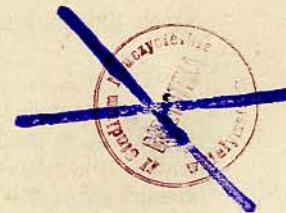
GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W. W. X. L. ²⁾

Z Kadzyna 5 stycznia 1684 pisze Grzymułtowski do Sapiehy, że tą samą pocztą, co od niego odebrał list z 28go grudnia r. p., nadeszła

¹⁾ Obacz Zbiór Załuskiego ep. hist. fam. T. Igo cz. II, str. 826-827. ²⁾ Obacz Zr. do dziej. Pol. wyd. p. M. Malin. i A. Przewdz. T. II, str. 354-356.

także plenipotencya, jednak niedostateczna, i że umyślnie do króla pisać muszą, aby poprawił błędy małych kancelaryj, które niedawno utworzył ¹⁾. Że od stanów nie otrzymali kommissarze żadnej plenipotencyi, z czego jest niezadowolniony. Następnie pisze, że otrzymał wiadomość o śmierci Mikołaja Hieronima Sieniawskiego, wojewody Wołyńskiego, hetmana polnego koronnego. Że niektórzy sądzą, iż teraz buławę polną otrzyma Marcin Zamojski, wojewoda Lubelski; inni, że Stanisław Mariusz Jaskólski, podskarbi Czernichowski; inni znów, że Stefan Bidziński. W dalszym ciągu pisze, że czytał X. podkanclerzego list do Ogińskiego Marcyana, wojewody Trockiego, i doczytał się z niego, że bardzo szczupłe wojsko na stanowiskach zostało, ledwie bowiem po trzy konie przy niektórych chorągwiach. Następnie donosi Grzymułtowski o powrocie Rafała Leszczyńskiego, chorążego koronnego, który niemal wszystkich i wszystko stracił i samopięt stanął w domu. Że od tegoż chorążego otrzymuje między innymi wiadomość, iż Jabłonowski Stanisław, wojewoda Ruski, pełen jest disgustów jako nigdy przed tem. Dalej pisze, iż dowiaduje się z Warszawy, że przyjazd margrabi de Bethune jest już jakby ogłoszony i że ci, którzy przed tem należeli do stronnictwa niemieckiego, teraz sami na Niemców powstają. Pod koniec pisze, że Sokoliński Michał, pisarz W. X. L., jeszcze do Kadzyna nie przybył, lecz że go spodziewają się wkrótce i że Jan Antoni Chrapowicki, wojewoda Witepski, miał już stanąć w Mohilowie. Wreszcie dodaje w przypisku, że chciałby dowiedzieć się o wojsku Litewskim, osobliwie o Kazimierzu Pawle Janie Sapiesze, wojewodzie Wileńskim i hetmanie wielkim Litewskim, i o Franciszku Sapiesze, koniuszym Litewskim, gdzie zimować będą. Na końcu podaje wiadomość, że ma być w Krakowie konwokacya senatu w pierwszych dniach lutego.

¹⁾ List do króla Jana III z Kadzyna 5go stycznia 1684, o którym tu wspomina Grzymułtowski, wraz z przyłączeniem niektórych punktów, odnoszących się do układów Kadzyńskich, które przedłożyli komisarze królowi, obacz Załuskiego zbiór ep. hist. fam. Tomu I cz. II, str. 856-857.

XVI.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W.
W. X. L.

Z Kadzynia 11 stycznia 1684.

Monseigneur. Oznajmiłem przesłałą pocztą, że plenipotencya przyszła, ale od króla jmc. tylko samego, od stanów ¹⁾ nie mamy żadnej. Spodziewamy się, że nam ujdzie uchwała ²⁾ za plenipotencyą, jednakowoż ³⁾ przecie na wszelki wypadek ⁴⁾ postaliśmy po nią oraz po wskazówkę ⁵⁾ do króla jmc., jako w tym traktacie ostatecznie ⁶⁾ stawać, ponieważ w instrukcyi królowi jmc. dana bezwzględna moc stanowienia ⁷⁾, co się będzie zdało. Nie masz na téj instrukcyi podpisu w. m. pana, ale jm. pana hetmana jest. Panowie kommissarze Moskiewscy już wszyscy ⁸⁾ stanęli. Po komplementach zwyczajnych umówiliśmy dzień do pierwszego zebrania ⁹⁾ 17 bieżącego miesiąca ¹⁰⁾. Daj Boże szczęśliwie zacząć i skończyć! Bóg zna, gdybyśmy byli mieli wcześniej plenipotencyą, a gdyby był pan Okrassa nie umawiał się ¹¹⁾ na stolicy, wiele byśmy byli dobrego już sprawili, a zgoła już byśmy byli z dobrą dziełem powracali do domu. Teraz, kiedy pan Okrassa tak popsował rzeczy, nie wiem czy to da się naprawić ¹²⁾. O wojsku koronnym mam z dobrej ręki te szczegóły ¹³⁾: Wojsko tak zrujnowane, że do żadnej usługi nie będzie zdolnym ¹⁴⁾ na wiosnę, i to mi piszą, jako się im przyjaźń niemiecka nadała, gdziekolwiek się tylko oddalił najmniej od wojska towarzysz albo pacholek wojskowy, bez pochyby zginąć musiał. Może o nich mówić owo z historii: kto nie miał nieprzyjaciół, zginął przez przyjaciół ¹⁵⁾. Uważając to, jest się nad czem zastanawiać ¹⁶⁾, co się będzie działo na wiosnę. O wojsku Litewskim powiadał mi jm. pan wojewoda Trocki, że i to smac dużo nadrujnowane, do którego w liście pisze ¹⁷⁾ jm. X. podkanclerzy, że pod jego chorągwią ussarską mało co koni zostało.

Pisano mi, że ogłoszone zebranie senatu ¹⁸⁾ w Krakowie w pierwszych dniach lutego ¹⁹⁾. Będzie tam pono siła i sejmowych materyj. Przy-

¹⁾ ab ordinibus. ²⁾ constitutia. ³⁾ nihilominus. ⁴⁾ in omnem casum. ⁵⁾ resolućia. ⁶⁾ finaliter. ⁷⁾ absoluta potestas decidendi. ⁸⁾ in pleno numero. ⁹⁾ congressu. ¹⁰⁾ praesentis. ¹¹⁾ negotiował. ¹²⁾ jest reparabile. ¹³⁾ formalia. ¹⁴⁾ capax. ¹⁵⁾ quibus inimici deerant per amicos oppressi. ¹⁶⁾ reflektować. ¹⁷⁾ fatetur. ¹⁸⁾ senatus consilium. ¹⁹⁾ primis diebus Februarii.

znam się szczerze ¹⁾, wolałbym się tam widzieć niż tu mieszkać, bez korzyści dla Rzpltej, a z wielką szkodą własną ²⁾. Mielibyśmy byli dziś albo jutro zebranie, ale jm. Pan wojewoda Trocki przeparał ³⁾, żeśmy do tygodnia odłożyli, czekając na Ichmościów panów kommissarzów Litewskich, z których tylko tu sam jeden jmc. przybył ⁴⁾. Przecież rzekłszy prawdę, wielka niedyskrecya Ichmościów, że nas tu tak długo trzymają, lubo tu Ichmościom jak w domu ta kommissya. Zostawam zatem powolnym w. m. m. pana bratem (własnoręcznie) i sługą, Grzymułtowski Woj. Poz.

P. s. 13 stycznia. Stanął tu msr. Hövel sekretarz i poseł tymczasowy ⁵⁾ cesarza j. mc. do carów, ale wcale ⁶⁾ nie wie, kiedy posłowie za nim przybędą ⁷⁾. Pisze mi j. m. p. Międzyrzecki ⁸⁾ z Linczu z dnia 29 listopada ⁹⁾, że przez ośmnaście niedziel nalegał ¹⁰⁾ o to właśnie: wreszcie ¹¹⁾ wysyłają tymczasowego posła ¹²⁾. Wedle mojego rozumu prostego ¹³⁾, kiedy tak nierychło, więcej to poselstwo zaszkodzi ¹⁴⁾ niż pomoże ¹⁵⁾ bo tę okazyją uchwycą ¹⁶⁾ Moskwa zwłóczyć traktat ku wiosnie, co u nich jest umówionem ¹⁷⁾ czego jeszcze tém bardziej się chwycą, kiedy ten poseł tymczasowy ¹⁸⁾ przyjechał.

Nie umię tego wypisać z jak wielkim uprzykrzeniem ⁹⁾ tu mieszkam w kraju tak złym, nad który chyba w piekle może być gorszy. Drogość większa niż w Warszawie, ale by to mniejsza, gdyby mógł dostać. Po kury albo po gęsi o kilka mil trzeba zajeżdżać, bo Moskwa zakazali swoim cale dowozić do Kadzynia.

Niewiem co księstwo Litewskie dało ²⁰⁾ na budowanie dworów. Ten jeden co w podwórzu kadzyńskim, jaki taki ²¹⁾, lubo i ten ladaco, ale drugie dobrego słowa nie warte. Moja stancya już się szósty raz zapala i muszę podobno gdziekolwiek na wieś wyjechać, bo sędzę, że lepiej ²²⁾ w kopciuszce jakiej przebywać ²³⁾, niż tu być co godzina w niebezpieczeństwie ²⁴⁾. Juźbym kazał wszystko poprzątać com tu z sobą zabrał, ale i tego nie mam gdzie schować. A mimo to siedzi rajtar j. m. pana wojewody Trockiego do tego czasu w więzieniu, który po dwa razy zapalał Kadzyń.

¹⁾ ingenue fateor. ²⁾ nullo in publicum fructu a magno in privatum detrimento. ³⁾ evicit. ⁴⁾ comparuit. ⁵⁾ secretarius i prodromus legationis. ⁶⁾ absolute. ⁷⁾ legatio czyli ablegatio subsequetur. ⁸⁾ Rozrażewski Jan Franciszek, kasztelan międzyrzecki. ⁹⁾ de data 29 Novembris. ¹⁰⁾ sollicitował. ¹¹⁾ tandem. ¹²⁾ prodromum. ¹³⁾ meo iudicio vili. ¹⁴⁾ oberit. ¹⁵⁾ proderit. ¹⁶⁾ arripient. ¹⁷⁾ votivum. ¹⁸⁾ praecursor. ¹⁹⁾ cum quanto taedio. ²⁰⁾ spendowało. ²¹⁾ utcuque. ²²⁾ satius duco. ²³⁾ subsistere. ²⁴⁾ in periculo.

XVII.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY RENEDYKTA PODSKARBIEGO W.
W. X. L. ¹⁾.

14 stycznia 1684 pisze Grzymułtowski do Sapiehy, że gdyby byli zaraz mieli kommissarze kadzyńscy wszystko, co im było potrzebne, byłyby powiodły się układy z Moskwą (a o korzyściach ztąd, że pisał już w kilku listach), „pokaż jeszcze Moskwa (jak się wyraża sam) apprehendowali przeszłą kampanią i pokaż z Konstantynopola nie wzięli informacyi tak doskonałych, jakie teraz mają“. Że teraz atoli, kiedy zwłóczono i niedawano tego, co kommissarzom było niezbędnem, że nadto po owych Okrassy negocyacyach w Moskwie z Golicynem, odmieniło się wszystko. Że wreszcie i posłowie cesarscy więcej teraz zaszkodzą niż pomogą: „bo to całe u nich w głowie (tak pisze), że koronę węgierską postanowiliśmy im wydrzyć i nikt im tego nie wybije z głowy, choćby najlepszymi słowy“. Pisze dalej o rozsiewanych gazetach, jakoby Kunicki buntował Kozaków przeciwko Moskwie i Samójłowiczowi etc. A że powstały wszystkie te przeszkody w czasie, co kommissyja była nieczynną właśnie dla niedostawiających jęj tych rzeczy, jakie były potrzebne. Następnie uwiadamia, że już piąty list króla idzie do Moskwy a oni nie znają treści tychże. I że, jak z jednéj strony Moskwa zdaje się, że okazuje życzliwość, tak z drugiejj strony sprowadza pod Smoleńsk wojsko formalne i działek kilka. Że mias-to pokoju, może raczej zacznie się nowa z nimi wojna. Albowiem mówią Moskwa, że bunt Kozaków są wbrew umowom. Wkońcu obiecuje uwiadomić o piérwszém posiedzeniu, i co ztąd wyniknie, dodając, że znadź cała kommissyja Litwie nie podoba się, albowiem kommissarze Litewsey, albo nie zjeżdżają się wcale, albo bardzo opieszale.

¹⁾ Obacz źródła do dziejów Polskich wydaw. przez M. Malinowskiego i A. Przędzieckiego II. str. 360—362. jest-to tylko przypisek do listu, którego dotychczas jeszcze niezdolano odszukać.

XVIII.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W.
W. X. L. ¹⁾.

Z Kadzynia 18 stycznia 1684 pisze Grzymułtowski do Sapiehy, że już odbyło się piérwsze posiedzenie, gdzie examinowano z obu stron plenipotencye, które atoli okazały się niedostatecznymi. Że 19 stycznia spó-dziewają się, że będzie posiedzenie drugie. W przypisku wreszcie dodaje, że oprócz Ogińskiego żaden z Litwy nie przybył.

XIX.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W.
W. X. L. ²⁾.

Z Kadzynia 21 stycznia 1684. Powróciwszy strudzony prawie już w nocy z Andruszowa, gdzie mieli z Moskwą posiedzenie, pisze, że obie strony stawały uporczywie, że atoli o związku mowy nie było i że odłożyli na 24 stycznia przyszłe posiedzenie, gdzie postanowią, aby do swych pryncypałów posłać po wskazówki, co mają czynić w dalszym sprawę toku. Podejrzewa ztąd Moskwę, że zmówiła się z Turkiem przeciwko Rzpltej, a zmianę tę okoliczności w ogóle, przypisuje zwłóce ze strony kancelaryi. Następnie pisze, że Hövela, internuncyusza cesarskiego Moskwa przytrzymali w Smoleńsku i obchodzą się źle z nim, że zapewne chcą przezto Moskwa okazać Porcie, że nie sprzyjają jęj nieprzyjaciółom: koniec końców, że nie myślą Moskwa wprzódy zawierać zgody z Rzpltą, zanim nie przeświadczą się o powodzeniu Polski w tym roku i że tak długo zatem będą zwłóczyli. Pod koniec listu wyraża się: „Jeżeli obaczą, że się ten traktat tak leniwo powlecze, bez mała nie wybiegłbym do Wilna na zapust, bo mi tu tak tęskno, żem już wpół ogłupiał, a nie widzę podobieństwa, aby się tu co układać mogło, chyba o środopościu“. Kończy list swój żaleniem się na stratę liczną różnych ludzi w obu narodach.

¹⁾ Tamże str. 356. ²⁾ Żr. d. dz. Pols. Mal. i Przęd. II 357—358.

XX.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO BENEDYKTA SAPIEHY PODSKARBIEGO W.
W. X. L.

Adres ¹⁾. Jaśnie wielmożnemu j. mc. panu podskarbiemu wielkiemu
w. x. L. memu w. mciemu panu i bratu w Wilnie.

Z Kadzynia 10 lutego 1684.

Monseigneur. Odebrałem z dzisiejszej poczty list w. m. m. pana
i przy nim godne uwagi ²⁾ załączenia ³⁾. Za oboje to dziękuję bardzo
A z owąd to tylko donoszę, że tu z pany komisarzami moskiewskimi
nic stanowczego ułożyć się nie ⁴⁾ może, pokąd nie będziemy mieli ostatecz-
nego ⁵⁾ od króla j. mc. oświadczenia ⁶⁾, po które wyprawiliśmy z naszego
grona ⁷⁾ j. m. pana starostę kościańskiego ⁸⁾. Wyjechał ztąd 1go lutego ⁹⁾.
Bo ważniejszych szczegół ¹⁰⁾ instrukcyi nie godziło się powierzać ¹¹⁾, chyba
koledze; która co w sobie zamyka, lubo tam nie widzę imienia w. m. m.
pana na podpisie, przecież musisz wiedzieć.

W naszej Środzie w przeszły poniedziałek zaczął się sejmik. Wzią-
łem z Wielkiéj polski listy, w których mi piszą, że tameczna szlachta ¹²⁾
nie bardzo chcą myśleć o płacy wojska, albowiem ¹³⁾ się nie na usługę
Rzpltej zrójnowało i na chleb do Polski powróciło. Zostawam zatem po-
wolnym w. m. m. pana bratem (własnoręcznie) i sługą Grzymułtowski
Wojewoda poznański.

XXI.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W.
W. X. L. ¹⁴⁾.

Z Kadzynia 13 lutego 1684 pisze, że posyła do króla dyaryusze

¹⁾ Prócz tego listu, jest jeszcze adres przy liście z 23 lutego, w reszcie listów
zaznaczoném jest tylko na spodzie pierwszej strony listu, że pisany do podskarbiego w.
w. x. L. ²⁾ reflexy. ³⁾ annexa. ⁴⁾ nihil serium concludi. ⁵⁾ finalnych. ⁶⁾ deklaracyj. ⁷⁾ ex
gremio nostri. ⁸⁾ Korzeniowski Ur. Jan Stanisław. ⁹⁾ 1ma Februarii. ¹⁰⁾ secretaria.
¹¹⁾ concredować. ¹²⁾ nobilitas. ¹³⁾ ex quo. ¹⁴⁾ Źródła do dziejów polskich wyd. p. Ma-
linowskiego i Przeddzieckiego II 358—359.

negocyacyj a do Sapiehy Benedykta że załącza kopią listu swojego, który
napisał do Wielopolskiego kanclerza w. kor. i że załącza ją dla tego, aby
mógł zrozumieć, w jakim jest położeniu kommissya cała. Przy tém prosi
go, aby zechciał czytać ją z uwagą. W przypisku oznajmia, że Ogiński
wojewoda trocki sprzeciwiał się posyłaniu do króla wiadomości o tym roz-
gworze, którego dyaryusz Sapiesz przesła, i że dopiero wtedy zgodził
się na jego zdanie, gdy chciał sam takowe posyłać do króla bez podpisu
Ogińskiego. Następnie uprasza, jeżeli te listy, które wysła, zastaną Sa-
piehę w Grodnie, żeby przyspieszył expedycyą ich tak, aby jeszcze Korze-
niowski, starosta kościański mógł przywieść wraz i odpowiedź na one.
Jeżeli by atoli nie zastały już Korzeniowskiego, aby polecił poczciarzom
pośpieszenie, gdyż zwłoka jest niebezpieczną. W końcu prosi go aby udzie-
lił tych wiadomości Kazimiérzowi Sapiesz wojewodzie wileńskiemu, „boć
zda mi się (pisze sam) księstwu Litewskiemu na tém najwięcej zależy,
luboć i Koronie, bo to ciało Rzpltej ani zginąć ani ostać się inaczej tylko
spólnie może.“

XXII.

KOPIA LISTU WOJEWODY POZNAŃSKIEGO (GRZYMUŁTOWSKIEGO KRZYSZTO-
FA) DO WIELOPOLSKEGO KANCLERZA WIELKIEGO KORONNEGO ¹⁾.

Z Kadzynia 13 ²⁾ lutego 1684 pisze Grzymułtowski, że lubo poda-
grą złożony, jednak do Andruszowa kazał zanieść się na posiedzenie i po-
syła mu z tegoż właśnie sprawozdanie. Że mniemał przed posiedzeniem,
że Moskiewscy posłowie mniej twardo stawać będą, aniżeli czynili przed
Korzeniowskiego wyjazdem; że atoli omylił się, albowiem hardość onych
zwiększyła się jeszcze i że bez ogródek wypowiadają wojnę. I gdy Ogiń-
ski przypomniał im sojusz z obu stron przysięgą zatwierdzony, że Cza-
dajew odpowiedział i kilkakrotnie powtarzał: już zerwany! że za nim
powtórzyli i inni, mianowicie Buturli i Romadanowski, który na tém po-
siedzeniu najtwardziej stawał, lubo przed tém był umiarkowany i oświad-
czył w imieniu wszystkich, że spodziewają się daremnie posłowie Rzpltej
Polskiej innęj odpowiedzi. Gdy wyrzucano liczne i bezczelne wykroczenia

¹⁾ Podana w Zbiorze Żaluskiego epis. hist. fam. T. Igo Część IIga 869 — 870.
²⁾ Tamże data jest mylnie 16 lutego, albowiem wedle listu Grzymułtowskiego do Sa-
piehy z 13 lutego, którego treść podana powyżej, winna być 13go.

przeciwko 2giemu artykułowi rozejmu Andruszowskiego¹⁾, i gdy Ogiński śmiał się przy tém (pisze Grzymułtowski), że jeden z posłów Moskiewskich powiedział, że to wcale nie do śmiechu i oni są gotowi życie dać za honor carów. Odojowski dodał, że obrazy honoru nie można zapomnieć. Następnie pisze Grzymułtowski, że pomija dalszą rozmowę dla bolesnych wspomnień i że polecił Marcinowi Chomętowskiemu kasztelanowi Żarnowskiemu wyprawienie do króla relacji o wczorajszym posiedzeniu. Pisze dalej, że Moskiewscy posłowie nalegają, aby jak najspieszniej wyznaczyć termin do kongressu, że jednakowoż posłowie Rzpltej postanowili czekać na odpowiedź króla. Grzymułtowskiemu zdaje się także, jak sam pisze, aby zwlekać termin, podając jako powód tego słabość Czadajewa i aby udawać, jakoby się zbierali do wyjazdu, a tymczasem oczekiwać odpowiedzi króla. Podnosi następnie ową hardość posłów Moskiewskich i podejrzywa Moskwę, że weszła w układy z Turcyą, gdyż jawnie jej posłowie powiadają, że żadnego haraczu Turcy nie płacą i płacić nie będą i że Porta dała carom Moskiewskim tytuł „Brata.“ Ku końcu pisze, aby król przygotował się na wojnę z Moskwą, która niezawodnie z początkiem wiosny wybuchnie. Wreszcie ubolewa, że układy nie rozpoczęły się już w listopadzie a przynajmniej w grudniu r. p. gdyż powodzenie króla przyczyniło by się było do dobrego skutku tychże, jednak niedostawało potrzebnych rzeczy.

W przypisku uwiadamia, że car powoływa posłów w liście jednym do powrotu i że przeto snadniej jeszcze wierzy, że Moskwa z Portą ułożyła się.

XXIII.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W.
W. X. L.

Z Kadzynia 17 lutego 1684.

Monseigneur. Doszły mnie z téj poczty listy wmc. pana, jmc. pana hetmana i jmc. pana marszałka w jednym pliku; ucieszyłem się z serca²⁾ wiadomością o zdrowiu jmc. pana hetmana, o którym tu poczęła była

¹⁾ ob. Chwałkowskiego Mikołaja: jus publicum regni Poloniae. ²⁾ ex corde.

krażyć¹⁾ nie dobra wieść²⁾. Ażaliż wstydzic się będą co zmyślają³⁾. O naszej negocyaacyi to tylko przydamam do onegdajszych listów, że Panowie Moskiewscy koniecznie domagali się⁴⁾ u nas rozgworu, którego odmówić nie było przyczyny⁵⁾. Umówiony tedy na jutro, gdzie się przecież wieść każe (bo mnie podagra do łóżka przykuła⁶⁾ choćby mnie téż do szopy zanieść miano z sani, gdzie jeżeli tak będą stawać twardo, jako na przeszłych rozgworach, niezawodny⁷⁾ będzie u mnie znak⁸⁾, że z Turkami coś ułożyli⁹⁾ na nas. Bóg¹⁰⁾ przecie niechaj wybaczy jeżeli zechce¹¹⁾ cesarzowi jmc. Obowiązany on wedle układów¹²⁾, starać się o związek¹³⁾ z Moskwą, na podstawie¹⁴⁾ których tak prędko dana od nas pomoc¹⁵⁾; a cesarz jmc. przez dziesięć miesięcy nic nie czynił¹⁶⁾, w tak małej rzeczy, dla nas. Jeżeli cokolwiek przez to ucierpi Rzplta szkody¹⁷⁾, słuszną¹⁸⁾ będzie miała przeciwko cesarzowi jmc. urazę¹⁹⁾.

Z Krakowa piszą, że i buława i pieczęć przeznaczona²⁰⁾ jmc. panu wojewodzie Trockiemu, a województwo jmc. panu miecznikowi W. X. L. Zostawam zatem powolnym wm. pana bratem (własnoręcznie) i sługą Grzymułtowski wojew. Pozn.

XXIV.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W.
W. X. L.

Z Kadzynia 23 lutego 1684.

Monseigneur. Bardzo obszerną wiadomość²¹⁾ wzięłem z listu wm. pana o czérstwie jmc. pana wojewody Wileńskiego zdrowiu, w którym niech go Pan Bóg posila, aby zawstydzeni byli ci, którzy zmyślają²²⁾.

Zowąd to tylko do oznajmienia zdarzyło się²³⁾, że pan Reud od króla jmc. powrócił, ale stanowczych²⁴⁾ nie przywiózł nam odpowiedzi²⁵⁾, jako stawać z Moskwą. A oni gorąco o pismo rozjezne domagają się²⁶⁾ i po tych rozgworach, których posłałem wm. panu relacją, posyłali do nas

¹⁾ volitare. ²⁾ fama. ³⁾ confundentur qui meditantur inania. ⁴⁾ urgebant. ⁵⁾ negare non visum. ⁶⁾ lecto affixit. ⁷⁾ infallibile. ⁸⁾ signum. ⁹⁾ constituerunt. ¹⁰⁾ Deus. ¹¹⁾ parcat si vult. ¹²⁾ tenebatur ex pactis. ¹³⁾ colligatią. ¹⁴⁾ vigore. ¹⁵⁾ dany od nas succurs. ¹⁶⁾ nihil praestitit. ¹⁷⁾ patietur Respublica detrimentum. ¹⁸⁾ justum. ¹⁹⁾ dolorem. ²⁰⁾ destinatur. ²¹⁾ latissimum nuntium. ²²⁾ ut confundantur qui meditati sunt inania. ²³⁾ occurrit. ²⁴⁾ finales. ²⁵⁾ resolutiones. ²⁶⁾ instant.

o pismo rozjezne. Na dzień jutrzejszy umówiony rozmów. Jako nam sta-
 wać będą, przez umyślnego będziesz wm. pan wiedział. Jeżeli co niepo-
 myślnego ¹⁾ na Rzplte padnie od tej tu ściany, nie przy nas będzie wina ²⁾.
 Niech się kiedykolwiek Bogu i Ojczyźnie sprawią ci, którzy to zdziałali ³⁾.
 Zostawam zatem powolnym wm. pana bratem (własnoręcznie) i sługą
 Grzymułtowski woje. Pozn.

Adress: Jaśnie Wielmożnemu jmc. panu podskarbiemu wielkiemu
 W. X. L. memu wielce mciemu Panu i bratu w Wilnie, w Grodzie.

XXV.

GRZYMUŁTOWSKI KRZYSZTOF DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W.
 W. X. L. ⁴⁾

Z Kadzyna 22 lipca 1684 pisze Grzymułtowski, że sprzykrzył mu
 się już pobyt na Litwie z powodu drogości. Dalej, że z Ogińskim poróż-
 nił się nieco, lecz że o to nie dba. Wreszcie pisze, że posiedzenie na 24
 lipca wyznaczone, albo dobrze nakieruje rzeczy, albo traktat rozwiedzie.
 Dodaje na końcu, że Sokoliński pisarz W. X. L. jest nieobecny.

¹⁾ adversi. ²⁾ culpa. ³⁾ causarunt. ⁴⁾ Źródła do dziejów Polskich Mal. i Przez.
 II. 359 — 360.

LISTY OGIŃSKIEGO MARCYANA

WOJEWODY TROCKIEGO.

I.

OGIŃSKI MARCYAN DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W. W. X. L. 1)

Z Dąbrowy 27 grudnia 1683 pisząc do Sapiehy, tłumaczy się Ogiński na wstępie, dlaczego zaraz nie odpisał na list jego datowany z Warszawy: albowiem wyjechał z Kadzynia w czasie wolnym do swoich dóbr pobliskich. Píše dalej, że w tymże czasie nadszedł list od kommissarzów Moskiewskich, którzy właśnie są w drodze i spieszą do Mihinowic. Że na samo święto Bożego Narodzenia przybył także ze stolicy Okrassa, który odkrył tajemnicę, że nie jeździł z jedną tylko wiadomością o zwycięstwach króla, ale że jeździł także w tym zamiarze; aby przez osobne poselstwo traktowało się to, do czego właśnie kommissya wysadzona została. Że w tym względzie otrzymał list od Grzymułtowskiego²⁾, którego kopią mu posyła, jak niemniej posyła mu także kopią listu, który sam pisał do Jędrzeja Chryzostoma Załuskiego, Xdza nominata Kijowskiego. Że następnie dowiedział się także, że X. Gniński właściwie dlatego życzy sobie traktować przez osobne poselstwo, aby syn jego Jan Gniński wojewoda Czernichowski a może już Pomorski, sprawę tę załatwił. Dodaje uwagi swoje ku temu, że pominawszy już zmarnowanie czasu, traktować nie można przez osobnego posła, albowiem takowy traktat ma być stanowiony powagą wszystkich stanów. Píše dalej, że na ręce Sapiehy posyła listy w tej materji do hetmanów: Jana Kazimiérza Sapiehy i Jana Ogińskiego, radząc im, aby wyprawili kogo w tymże względzie do króla. A gdyby miało być już nieodmiennie postanowioném poselstwo, pisze, żeby i z Litwy także posłano posła, a lubo nie pochwała tego weale, jednak w razie koniecznym ofiaruje własne usługi. Gdyż, jak się wyraża: „nie dopuściłbym

¹⁾ Źródła do dziejów Pols. Malinows. i Przewdz. II, str. 371—374.

²⁾ Obacz list Grzymułtowskiego Nr. IX.

utrata naszych prowincyj, jako zawsze ichmoście panowie koronni zwykli kupować z korzyścią onych pokój, którym idzie o Kijów, o Zadnieprze, prawie ani o Smoleńsk ani o Starodubowczyznę dbać nie będą,“ poleca to wreszcie rozwazde Sapiehy. Kończy zaś list prywatnym interesem, względem soli zabranęj w Dynaburgu, względem szelężnego i względem sześciu strugów i kilkunastu płyt towarów leśnych.

II.

EXCERPT Z LISTU (OGIŃSKIEGO) DO JM. X. NOMINATA KIJOWSKIEGO ¹⁾.

Że na tak wiele listów naszych, bądź urzędownie, bądź poufnie ²⁾ pisanych, nie mogliśmy się doczekać expedycyj do układów naszych ³⁾ należących, odkryła się tajemnica ⁴⁾ teraz za powrotem jm. p. Okrassy, jako mi oznajmuje z wielkim resentimentem jm. p. wojewoda Poznański. Jakoby jm. xiądz podkanclerzy miał pisać do Galiczyna, aby ten traktat związku ⁵⁾ nie na kommissyi, ale przez osobne poselstwo na stolicy mogło być odprawione. Co się bardzo Galiczynowi podobało. Jeżeli to dobrze, ja nie cenzoruje, przecie w tém wielki zawód Rzpltej widzę. A że te rzeczy chętnie pochwycił ⁶⁾ Galiczyn, bo też tak i okoliczność ⁷⁾ onych położenia wymaga zwłoki ⁸⁾, żeby patrzali na powodzenie nasze ⁹⁾ z wiosny i z onych swoje formowali plany ¹⁾. Inna ¹¹⁾ zaś okoliczność położenia naszego ¹²⁾, która wymaga przyspieszenia ¹³⁾ prędkiego i najpotrzebniejszego przymierza obronnego ¹⁴⁾ z Moskwą. A to pewniej ¹⁵⁾ być nie może, jeno na podstawie traktatu ¹⁶⁾ wiecznego pokoju, gdy przez przymierze obronne ¹⁷⁾ chcą i usiłują wieczny pokój kupić. Ten zaś jeżeli może stanąć i układać się ¹⁸⁾ przez poselstwo, samego w. m. pana zdaniu poddaję ¹⁹⁾; kiedy tak wiele traktatów kommissyj ²⁰⁾, tak wiele poselstw z obu stron ²¹⁾, wszystkie te sprawy, przez dokumenta publiczne ²²⁾, odłożyło na traktat kommissyi ²³⁾.

¹⁾ O którym sam wspomina w liście swoim do Sapiehy (ob. Nr. I jego listów) z dnia 27 grudnia. Data zaś listu, którego excerpt tu podany jest między 25 a 27 grudnia, jak się okazuje z listu pod Nr. I. ²⁾ qua publice, qua privatim. ³⁾ negotioni nostrae. ⁴⁾ evulgatur arcanum. ⁵⁾ conjunctii. ⁶⁾ arripuit. ⁷⁾ et ratio. ⁸⁾ status postulat moram trahere. ⁹⁾ in eventum rerum nostrarum. ¹⁰⁾ consilia. ¹¹⁾ diversa. ¹²⁾ ratio status nostri. ¹³⁾ consistit in celeritate. ¹⁴⁾ prędkiej i najpotrzebniejszej conjunctii armorum. ¹⁵⁾ nihil certius. ¹⁶⁾ in fundamento tractatus. ¹⁷⁾ conjunctione armorum. ¹⁸⁾ et tractari. ¹⁹⁾ subsit iudicio. ²⁰⁾ commissionum. ²¹⁾ ab utrinque. ²²⁾ to negotium instrumentis publicis. ²³⁾ Commissionis.

W takim ¹⁾ tedy niweczeniu uchwał publicznych ²⁾ coby za rękojmia ³⁾ była przez poselstwo takowego traktatu: jednemu to powierzać, do czego stany wszystkie Rzpltej należą. Pewnieby i Xstwo Litewskie, któremu idzie w tej sprawie oderwania tak wielkich prowincyj ⁴⁾ na dyskrecyą jednego posła, a ponoby ten był z Korony, zdać się nie mogło. A zatem na sejmie jakieby ztąd urosły tysiączne mniemania ⁵⁾ i jakoby sejm zatrudniono, zamilczę, ale rzecz sama mówi ⁶⁾.

III.

OGIŃSKI MARCYAN DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W. X. L. ⁷⁾

Z Kadzynia 14 stycznia 1684 pisze, że kommissarze moskiewscy zjechali już do Mihinowie i że pierwsze posiedzenie naznaczono na 17go stycznia. Że niebawem przybędą: Jan Antoni Chrapowicki, wojew. Witepski, który już jest w Mohilowie, i pisarz W. X. L. Michał Sokoliński, którego spodziewają się na dzień 15 stycznia; także Jan Kazimierz Kirdej, marszałek Grodzieński, łowczy W. X. L., który jest już w drodze. Pisze dalej, że Cypryan Paweł Brzostowski, kasztelan Trocki, uskarża się na niełaskę Sapiehy, gdyż niczego ze skarbu uprosić nie może, a jego bytność w Kadzyniu, że jest najpotrzebniejsza, albowiem u niego są wszystkie księgi urzędowe. Następnie wspominając o Okrasie, pisze, że ułożyło się wszystko pomyślnie, albowiem ode dworu poruczają najusilniej negocyacyą i w moskiewskich posłach jest także skłonność dobra do bieżących układów. Dziwi się wreszcie, że nie ma żadnej wiadomości o wojsku i uprasza zarazem o takową, przypominając, że już czas hyberny rozdawać i na drugie dwie ćwierci assygnacye na żołd; a że Litwa jeszcze za pierwszemi zapłaty nie odebrali. Kończąc list radzi, aby Sapieha, nim do Wilna wyjedzie, upomniał poborców w tym względzie.

¹⁾ In ea. ²⁾ convulsione sancitorum publicorum. ³⁾ securitas. ⁴⁾ de avulsione tatarum provinciarum. ⁵⁾ mille interpretaationes. ⁶⁾ me tacente res ipsa loquitur. ⁷⁾ Źródła do dziej. Pol. w. przez M. Malinowskiego i A. Przędzieckiego T. II, str. 374—375.

IV.

OGIŃSKI MARCYAN DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W. X. L. ¹⁾

Z Kadzyna 28 stycznia 1684 pisze, że nie ma żadnych wiadomości z obozu; a że korespondencya z wojewodą Wileńskim, Sapiehą Kazimierzem, jest mu teraz bardzo potrzebną, albowiem Moskwa traktują sekretnie z Portą, kozaków kupią i pułkownikowi półtawskiemu szyję urwali, że chciał przebiierać się do Kunickiego. Że Samójłowicz pisał do carów, aby pokój czynili, gdyż kozaków zatrzymać nie może. Donosi następnie, że przeszłego tygodnia 50 dział do Smoleńska przyprawiono i tyleż wozów amunicyi i kilka przykaszów przychodzi piechoty, przyczem podaje swoje uwagę, że tém pokazywaniem gotowości wojennej Moskwa chce tylko wystraszyć na Rzpltej wieczny pokój z największym pożytkiem własnym. Następnie pisze, że posyła mu dalszy ciąg dyaryusza i relacyą z trzeciego kongresu i że na jego ręce posyła także listy wojewody Wileńskiego. Uprasza wraz o uwiadomienie go, w jakim stanie jest wojsko i jakie zdrowie Jana Ogińskiego, wojew. Połockiego hetmana polnego W. X. L., brata swojego, albowiem nie ma żadnej wiadomości. Także radby dowiedział się, co za sposób będzie zrestaurowania teraz wojska, kiedy nie spodziewać się zapłaty ze skarbu i kiedy nie ma jeszcze uiszczenia za assygnacyami do powiatów wyszlemi; prosi oraz o uwiadomienie, kiedy będzie kommissya wojskowa. Następnie donosi o wieściach, które krążą o wzmagającej się w Koronie niechęci ku Sapieszce. Pisze w dalszym ciągu, że Francuz podbudza Duńczyka przeciw Rzpltej i że grozi Gdańskowi flotą, przyczem obawia się, aby tajemnymi drogami nie interesował się negocyacyą Rzpltej z Moskwą. Podaje dalej wiadomość pocieszającą o dobrém powodzeniu Kunickiego pod Petrinia i że Wołosza przysięgła Rzpltej wierność, byleby tylko w Rzpltej samój nie wybuchło żadne zamieszanie, na które zanoszą się niestety, gdyż wtedy i Wołoszę straci znowu i wszystkie odżyją klęski. Aby atoli, pisze w dalszym ciągu, moskiewskich komisarzy uczynić sposobniejszymi do układów, korzystali z owej wiadomości pocieszającej i odbyli zaraz nabożeństwo solenne, na którym obecnymi byli liczni moskiewscy panowie, i że na niedzielę tj. 30 stycznia, zaprosił do siebie na ucztę wszystkich posłów moskiewskich i dworzan carskich, gdzie ich uraczyć z tej właśnie okazji postanowił. Uskarża się wreszcie, że nie ma jeszcze żadnych

¹⁾ Źródła do dziej. Pol. w. przez M. Malinow. i A. Przewdz. T. II, str. 375—378.

komisarzy litewskich obecnych, prócz siebie, a donosząc o śmierci kancelerza w. W. X. L. Krzysztofa Paca, wynurza nadzieję, że wedle przyrzeczeń dworu i szczerości przyjaciół spodziewa się, że otrzyma pieczęć.

W przypisku dodaje, że nie może dostać prochu ze zbrojowni wileńskiej.

V.

OGIŃSKI MARCYAN DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W. W. X. L.

Jaśnie wielmożny mści panie podskarbi w. w. x. L. mnie wielce mści panie i bracie.

O negocyacyi naszej dość doskonale doniosłem w. mci panu pocztą, upraszając, aby te ostrzeżenia ¹⁾ i jm. panu wojewodzie Wileńskiemu mci panu udzielonemi być ²⁾ mogły, którego niesposobność ³⁾ zdrowia bardzo nas zalterowała ta poczta. Z temiż ostrzeżeniami ⁴⁾ przyszło nam, uprosiwszy z naszego grona ⁵⁾, wyprawić do króla jm., jm. pana starostę Kościańskiego ⁶⁾. Tymczasem ⁷⁾, kiedy i wszystkie siły nieprzyjaciela krzyża ś. wywierające na nas z wiosną rozważyć ⁸⁾ przychodzi, i od tej ściany niepewny pokój ⁹⁾, i samemu doczesnego pokoju przy miernych latach: zaprawdę ciężko ubolewać przychodzi, że wojsko nasze litewskie bez operacyj wojennych ¹⁰⁾, a co większa nie pokazawszy się na scenie świata chrześcijańskiego tej wojny ¹¹⁾, gdy ich i sam król jm. nie widział, tak mizernie jest zrujnowane, że na przyszłą wojnę ¹²⁾ ledwie się spodziewać rekrutowania onego. Ciężki to termin na nas starszyznę, gdy i na terażniejszą wyprawę tak wielkie z własnego uczyniliśmy wydatki ¹³⁾, a za to ani Bogu chwały, ani Ojczyźnie przysługi, ani reputacyi ¹⁴⁾ i sławie, na którą wiek cały zarabiamy, nie masz. Donosi mi się, że w. m. pan uniwersałami swemi zwołujesz ¹⁵⁾ na komisya wojskową do Grodna na dzień 18 b. m. ¹⁶⁾, która jeżeli może i jako ostać się ¹⁷⁾ bez hetmanów, bez wojska, a osobliwie bez pieniędzy, radbym się chciał informować od w. m. pana, boć i ja wolałbym tę ¹⁸⁾ opuścić z Moskwą negocyacyą ¹⁹⁾, a na komisya pospieszyć, mając tak wielkie sprawy na niej. Jój m. pani kanclerzyna Lit. ²⁰⁾ doniosła

¹⁾ praecautiones. ²⁾ patere. ³⁾ indispositio. ⁴⁾ cum iisdem praecautionibus. ⁵⁾ de medio nostri. ⁶⁾ Jan Korzeniowski. ⁷⁾ interim. ⁸⁾ considerować. ⁹⁾ non fidam pacem. ¹⁰⁾ sine operationibus belli. ¹¹⁾ in teatro orbis christiani tej kampanii. ¹²⁾ kampania. ¹³⁾ de proprio eregowaliśmy spezy. ¹⁴⁾ reputationi. ¹⁵⁾ convocas. ¹⁶⁾ pro 8va praesentis. ¹⁷⁾ subsistere. ¹⁸⁾ eam. ¹⁹⁾ negotiationem. ²⁰⁾ Clara de Malgi Lascaris.

mi, że między innymi nieboszczyk jm. p. kanclerz chciał mnie mieć szafarzem ¹⁾ swego testamentu. Na podstawie ²⁾ tedy tego, gdy mi doniesione są zajazdy na skarb dzierżaw po nieboszczyku pozostałych, abyś w. m. pan wiedząc wedle prawa ³⁾ komunikatom na nich służącym jm. pani kanclerzynie mc. pani kazał poniechać, pilną moją wnosząc prośbę ⁴⁾. Co do ⁵⁾ wakansu pieczęci, pisałem w przeszłym liście do w. m. pana i teraz też ponawiam, nie wątpiąc, że braterski w tém w. mc. pana uznaję afekt. Proszę, abyś mnie o dalszych procederach wojska naszego uwiadomić raczył, i co za sposób ⁶⁾ i kędy utrzymania ⁷⁾ będzie onych, a pogotowiu ⁸⁾ tak ciężkiego zrujnowania naprawy ⁹⁾. Boję się większego zamieszania ¹⁰⁾, niżeli kiedy z pod Chocima wojsko poszło było w rozdrób, które przecie za moją poradą ¹¹⁾ nieboszczyk jm. pan hetman w Horodence skupił, że w gromadzie i w ładzie ¹²⁾ poszło ku granicom Xstwa Litew. Teraz zaś, kiedy wszystka starszyna wprzód do domów swych zjechała się i towarzystwa ¹³⁾ opuściwszy chorągwie, rozbiegło się. Toć nie wiem jako i chorągwie ostaną się ¹⁴⁾ dalej i jako onych znowu zebrać będzie. Na co czekając od w. m. pana wiadomości, braterskiej mnie w. mc. pana polecam ¹⁵⁾ łasce zostając (własnoręcznie) w. m. pana uprzejmie życzliwym bratem i sługą powolnym M. Ogiński wojewoda Trocki.

(Przypisek własnoręczny). Lubo obszerne przeszłych poczt przesyłałem w. m. panu kongresa, jednak teraz streszczenie czynności naszej i uwagi godne rozważania nad okolicznościami ¹⁶⁾ posyłam. Jest się na co oglądać i na tę stronę. Do jm. pana wojew. Wileńskiego na ręce w. mc. pana posyłam listy, pilno proszę o odesłanie, którego aby Bóg w jak najlepszym zdrowiu ¹⁷⁾ chował, serdecznie życzę. Strony ¹⁸⁾ komisji, na później odłożyć ¹⁹⁾ życzę, bo coś i o konwokacji prędziej, że będzie w Warszawie, piszą; i nie rozwodząc się, przedewszystki ²⁰⁾ życzę ustanowić zjazd ²¹⁾ przynajmniej póki wojsko czyli powróci, czyli się gdzie ugruntuje i ichm. pp. hetmani przybędą. Dziwna rzecz, że i papieżkie są summy kardynałskie; a żeby co na nasze wydzielono wojsko, nie słycać.

W Kadzynie 3 lutego 1684.

¹⁾ pro executore. ²⁾ ex vi. ³⁾ de jure. ⁴⁾ instantiā. ⁵⁾ ratione. ⁶⁾ modus. ⁷⁾ subsistentiē. ⁸⁾ a pogotowiu — cóż dopiero, ob. Linde T. IV. ⁹⁾ reparationis. ¹⁰⁾ confusiey. ¹¹⁾ meo consilio. ¹²⁾ suo ordine. ¹³⁾ ćma — gromada, ob. Linde T. I. ¹⁴⁾ subsistent. ¹⁵⁾ recommenduē. ¹⁶⁾ compendium negotiationis nostrae et non contemnendas ex circumstantiis reflexiones. ¹⁷⁾ quam incolumem. ¹⁸⁾ strony — co do, ob. Linde T. V. ¹⁹⁾ differre. ²⁰⁾ in primo. ²¹⁾ limitare congressum.

VI.

OGIŃSKI MARCYAN DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W. W. X. L.

Jaśnie wielmożny j. mc. panie podskarbi w. w. x. L. mnie wielce mc. panie i bracie.

Żadnej nie zaniedbuję ¹⁾ poczty, przez którąbym z oświadczeniem ²⁾ powolności mojej i z doniesieniem ³⁾ o postępowaniu ⁴⁾ kommissji naszej nie ożwał w. m. m. panu, któremu i teraz do oznajmienia nic nie wydarzyło się ⁵⁾ nad to, com przeszłą pocztą posłał w. mc. panu, bośmy aż dotąd po odjeździe j. m. pana starosty Kościańskiego nieczynni ⁶⁾ zostawali. Dopiero ⁷⁾ po wzięciu wiadomości o szczęśliwych successach p. Kunickiego z Kozakami, reflektowali się i znaczną ochotę do dalszego pokazując traktatu, złożyli byli zjazd na dzień 8go b. m. ⁸⁾. Na który gdyśmy się wybierali, przybiegł posłannik od kommissarzów moskiewskich, opowiadając, że p. Czadajew i Zelabowski zachorowali i tak prosił odłożenia na inny czas, który determinowaliśmy, jutrzejszy sobotni, na którym co stanie, czas pokaże.

Bardzo też mnie zaniepokoiła ⁹⁾ wiadomość o niesposobności zdrowia ichmościów pp. hetmanów lit., mianowicie o jm. m. p. bracie moim, który w Krakowie złożony recytywą gorączki, w wielkim znajduje się niebezpieczeństwie życia ¹⁰⁾. Jm. zaś pan hetman wielki, leży chory ¹¹⁾ pod Sączem.

Jakże w. m. pan na kommissją do Grodna wybiera się, która nie wiem jako się uda ¹²⁾. Bo, co najważniejsza ¹³⁾, bez ichmościów pp. hetmanów i pp. wojskowych, także bez pieniędzy w skarbie. Życzyłbym według zdania mojego ¹⁴⁾, jakom i pierwój pisał do w. m. pana, odłożyć onę na inny czas.

Piszą o Kunickim, jakoby orda ¹⁵⁾ na nieostrożnego napadłszy i mocno go przetrzepawszy, w zamieszaniu ¹⁶⁾ go zostawili i boję się, żeby ta wiadomość kozaków tam do niego idących, sześć tysięcy (którzy się od Samójłowicza oderwali) nie odwróciła ¹⁷⁾; jako mam wiadomość, że jednym szlakiem mimo Łojów tak wiele ich przeszło, prócz innych szlaków i codziennie

¹⁾ non praetermitto. ²⁾ cum contestatione. ³⁾ denunciacione. ⁴⁾ procederze. ⁵⁾ nil occurrit. ⁶⁾ vacui. ⁷⁾ tandem. ⁸⁾ pro Sva praesentis. ⁹⁾ anxit. ¹⁰⁾ extremis laborat casibus. ¹¹⁾ decumbit. ¹²⁾ cedet. ¹³⁾ quod maximum. ¹⁴⁾ pro meo sensu. ¹⁵⁾ horda. ¹⁶⁾ confusii. ¹⁷⁾ reiterowało.

onych więc z Siewierza płynie. A niemniej i o tém mi oznajmują, jakoby przed Gromnicami miało sto koni przejść Greków bardzo porządnych i z tłumaczami, mając coś przy sobie i Wołoszy. Od kogo i dlaczego, niewiadomo ¹⁾, jeno że się przebierali do króla jmc. Proszę w tém, jeżelibyś w. msc. pan miał pewność ²⁾, uwiadomić. A to pokazywanie gotowości wojennej ³⁾ tłumaczą pp. moskiewsey, żeby tym sposobem pod traktaty z nami, nie dając po sobie z tego porozumienia poganom, mogli wcześniej armatę i co ludzi zbliżyć, jako uczynili do Smoleńska, pięćdziesiąt dział sprowadziwszy, i około Dorhobuża ⁴⁾ coś mają lubo nie wiele rozłożonego wojska. Ale któż może dufać temu wiarołomnemu narodowi. Jutrzejczy to zjazd pokaże, jeżeli szczerze z nami traktować zechcą, boć i my staniemy w sprawie oddania Kijowa i przymierza i ostatecznego postanowienia ⁵⁾ jako najprędzej negocjacyi naszej: zarówno ⁶⁾ mając, jakoby nic nie uczynili, kiedy nam czas pory wojennej zwleka. Wojska nasze jako dalej utrzymują się ⁷⁾, co za sposób restaurowania onych, tak wielce zrujnowanego, proszę w. msc. pana o uwiadomienie. Dość osierocenia Xstwa lit., kiedy w tak prędkim czasie potrzebnych i zacnych ubyło ojczyźnie ludzi. I lubo mnie ode dworu przyjaciele dobrzy respektem króla jmc. i w opróżnionym ⁸⁾ urzędzie pieczęci upewniają, zaprawdę na takowe rzeczy, co się teraz dzieje, wdrygać się i ten ciężar ⁹⁾ brać na się przychodzi. Miałem list od jmc. pana wdy wileńskiego z dnia 10. stycznia ¹⁰⁾: ofiaruje mi w promocyi ¹¹⁾ swoją łaskę, upewniając i całego domu swego tymże afektem. Dziękuję za to, co też uznam w. m. państwa ku sobie życzliwości ¹²⁾, wzajemną pewnie odwzajemniać ¹³⁾ starać się będę powolnością, z którym ostawając oświadczeniem ¹⁴⁾, piszę się być na zawsze (własnoręcznie) w. m. m. pana uprzejmie życzliwym bratem i sługą powolnym, Mareyan Ogiński wojew. Trocki.

(Przypisek własnoręczny). O przesłanie listu do jmc. p. wojewody wileńskiego w. m. pana pilnie proszę.

W Kadzynie 11 lutego ¹⁵⁾ 1684.

¹⁾ nescitur. ²⁾ certitudinem. ³⁾ et eam ostentationem armorum. ⁴⁾ Dorohobuż. ⁵⁾ circa restitutionem Kijowa et conjunctionem armorum et circa resolutionem. ⁶⁾ perinde. ⁷⁾ subsistent. ⁸⁾ wakuującym. ⁹⁾ to onus. ¹⁰⁾ de data 10 Januarii. ¹¹⁾ in promotione. ¹²⁾ propensiej. ¹³⁾ regratifikować. ¹⁴⁾ z którą ostawając contestacją. ¹⁵⁾ List wprowadzie uszkodzony tam, gdzie data była, ale treść listu wskazuje na pierwszą połowę lutego. Wedle kalendarzyka załączonego, 8 luty przypadł na wtorek. Ogiński pisze o zjeździe odłożonym na sobotę tj. 12. lutego, a pisze w piątek, więc dnia 11go lutego.— (porównaj z listem Grzymułtowskiego z dnia 13 lutego, Nr. XXII.)

VII.

OGIŃSKI MARCYAN DO SAPIEHY BENEDYKTA PODSKARBIEGO W. W. X. L. ¹⁾

Z Kadzyna 14 lutego 1684 pisze, że z powodu niepomyślnego posiedzenia piątego, jakie mieli z moskiewskimi posłami, postanowili, nie czekając ordynaryjnej, posłać listownie wiadomość o tém do króla pocztą extraordinaryjną i prosi zarazem o przyspieszenie expedycyi tych listów. Pisze dalej, że załącza list do Kazimiérza Sapiehy wdy wileńskiego. Wreszcie życzy sobie wiadomości o postępowaniu i skutku kommissyi grodzieńskiej.

W przypisku własnoręcznym pisze, że Moskwa nagłą niezwykłym sposobem i nalegają, aby na przyszlą środę postanowiono posiedzenie, co też uczyniono; że atoli ta nagłość jest mu podejrzaną i obawia się, żeby prędzej co nie wybuchnęło z téj strony, aniżeli się spodziewają. Uprasza w końcu, aby czuwano.

¹⁾ Źródła do dziejów polskich wyd. przez M. Malinowskiego i A. Przędzieckiego, Tom II, str. 378—379.

IV

KOPIA

LISTU PEWNEGO ZE LWOWA

z d. 23 grudnia 1683.

KOPIA LISTU PEWNEGO ZE LWOWA.

Dnia 23 grudnia 1683 ¹⁾).

Wydziwić się nie mogę, co to jest, że dotychczas nie doszła wm. m. p. plenipotencya. Ciż sami ganią to, co jój nie wyprawili. Tajemnicy tak wielkiej ²⁾ zrozumieć nie mogę. Król jmśc już dotychczas stanął w Krakowie, bo się z królową jójm. w Sączu nowym zjechał niedawno temu. To bolesną ³⁾, że wojska prawie nie masz, i tak nazywają wszyscy tę kampanią zwycięzką klęską ⁴⁾. Ja o przyczynach tego prawie ⁵⁾ nie umiem: to tylko co słyszę od wszystkich przejeżdżających ztamtąd, że trudno, aby to złe dało naprawić się ⁶⁾. Thekieli ⁷⁾, jako ustąpił ⁸⁾, tak Koszyce, Przeszew nieprzyjaźnie ⁹⁾, się stawiły królowi jmści. Kiedy spodziwaliśmy się ¹⁰⁾ całą gębą jeść chleb w Węgrzech, do tego przyszło, że wszystkie regimenty, w jeden się ledwo obróciwszy, w ciasnych okolicach ¹¹⁾ starostwa spiskiego ścisnąć się musiały. Porucznicy sami chorągwie niosą i konie sobie powodują. Tom taką miał od przejeżdżających wojskowych relacją, a prawie od wszystkich, których tu stek ¹²⁾. Co z tą spodziwaném być ¹³⁾ może, łącno wm. pan odgadniesz ¹⁴⁾. Z czém i gdzie rozerwać się będzie można na wiosnę: czy w Węgry, czy w Kamieniec z taką garstką wojska ¹⁵⁾. Dwadzieścia tysięcy samego pocztowego ludu pomarło, którym chyba mszami świętymi wypłacone będą zasługi ¹⁶⁾, jeżeli je księża darmo odprawiać będą chcieli. To com był w pierwszym liście

¹⁾ Prawdopodobnie list pisanym był do Grzymułtowskiego. Tę kopią zaś onegoż, tak zdaje się wedle przypisku, posłał Grzymułtowski do Wilna Sapięcie Benedyktowi podskarbiemu w. w. x. L. ²⁾ mysterium tak wielkiego. ³⁾ dolendum. ⁴⁾ victoriosa clades ⁵⁾ dyszkurować. ⁶⁾ vix reparabile damnum. ⁷⁾ Tökely Emmeryk. ⁸⁾ recessit. ⁹⁾ hostilitat. ¹⁰⁾ sperabamus. ¹¹⁾ in angustiis. ¹²⁾ miejsce zgromadzenia się ob. Linde T. V. ¹³⁾ sperari. ¹⁴⁾ conicies. ¹⁵⁾ tanto pugillo militiae. ¹⁶⁾ stipendia.

w. panu namienił: że Xiażę brandeburski, saski i lunembursey i inni w państwie cesarskiem protestanci, ¹⁾ weszli w potężny związek dla podtrzymania luteranizmu w Węgrzech ²⁾, jest to rzecz pilnej rozważki ³⁾ godna; bo obawiam się, że i Szwedzi pozornie dla tych względów ⁴⁾ uspokoją się z królem francuzkim, do czego ich prowadzi przy obecnem rozwojeniu, ⁵⁾ pewnie nie zaśpi. Duński i téjże wiary i tychże interesów. Czechy nie bardzo wierne panu swemu. Szląk także luteranizmu pełen. Węgrzy nie poddały się ani Thekieli, i znać, że ma od nich dobrą otuchę na przyszłą wiosnę, kiedy takimi klęskami ⁶⁾ nie mógł być zniewolonym ⁷⁾, ani namowami ⁸⁾ króla jmści nie mógł być przywiedziony do zgody. Z tego tedy niezawodna ⁹⁾, że na wiosnę więcej będzie wojska hereetyckiego, niż katolickiego. A co mnie najbardziej zastrasza ¹⁰⁾, że wojsko nasze serce do Węgierskiej ziemi straciło, a wszystka zgoła Polska tak węgierską wojną ¹¹⁾ potrwożona, że nie wiem wiele się ich tam zaciągnąć będzie chciało, nasłuchawszy się relacyj z tak wielu apostołów, którzy ztamtąd przyjeżdżają. Te tedy wszystkie okoliczności ¹²⁾ godne są wielkiej uwagi i spiesznego zaradzenia ¹³⁾. A co najcieższa, że Rzplta ¹⁴⁾ wewnątrz ¹⁵⁾ ogołocona..... wszystkim otworzona ¹⁶⁾ tatarskim i nieprzyjacielskim najazdom ¹⁷⁾, do czego już widzę bardzo blisko, kiedy orda Turey i Węgrowie wiedzą o naszej słabości. I teraz znowu w tym momencie, gdy ten list kończę, przychodzi mi wiadomość, że się zwinęło zupełnie ¹⁸⁾ trzydzięci chorągwi i że z drugich bardzo siła nawet i z wojska w. x. L. tak starszyzna, jako i towarzystwo do Polski uchodzą. Co tedy dalej będzie, obaczymy.

(Przypisek na ostatniej stronie kopii ¹⁹⁾. Jeżeli się wm. pan nie widział z panem starostą ujskim, proszę listy moje przesłać do jm. pana Birynga, aby je oddał na pocztę poznańską; jeżeli ich kto ciekawy ²⁰⁾ przejmie, nie wiele się z nich doczyta.

Jmc. pana Sokolińskiego po staremu tu do téj chwili ²¹⁾ nie masz.

¹⁾ imperii protestantes. ²⁾ w potężną colligatią fidei luteranaeae in Hungaria. ³⁾ magna reflexionis. ⁴⁾ hoc praetextu. ⁵⁾ stantibus dissidenciis. ⁶⁾ tantis angustiis. ⁷⁾ adactus. ⁸⁾ persuasionibus. ⁹⁾ manifeste patet. ¹⁰⁾ terret. ¹¹⁾ węgierskim marszem. ¹²⁾ emergentia. ¹³⁾ maturo consilio. ¹⁴⁾ Respublica. ¹⁵⁾ ab intra. ¹⁶⁾ patescet. ¹⁷⁾ incursiom. ¹⁸⁾ funditus. ¹⁹⁾ Przypisek ten, na adressowej stronie, złożonej jak list, kopii, pisany jest przez sekretarza wojewody poznańskiego, jak to okazuje się z podobieństwa zupełnego pisma. ²⁰⁾ curiosus. ²¹⁾ huc usque.

LISTY KACZANOWSKIEGO.

I.

Jaśnie wielmożny panie mój młły i dobrodzieju.

Poczta tu od króla jmcí jeszcze nie przysła i nie masz cobym pisał. Niechaj pozwoloném będzie ¹⁾ przecie pełnić obowiązki dla dobrodziejstw ²⁾, dlaczego i ja powiększę ³⁾ usługę moję w. mc. panu mojemu i dobrodziejowi, aby pomnażały się ⁴⁾ pańskie łaski przeciwko mnie. Nie masz co pisać zpoza domu ⁵⁾, bo się co godzina ⁶⁾ spodziewamy poczty od króla jmcí albo Francuza tego, przez którego ma być deklaracya królew-ska, dokąd się ma królowa jéjmé obrócić; z domowych wiadomości ⁷⁾ pa-nu młłu donoszę, że jmc. p. Białożor chorąży nadworny litewski wczora tu stanąwszy, miał w noc dużą audyencyą u królowej jejmci na godzin półtory, bez świadków ⁸⁾, sam na sam, że nikt tam nie był obecnym ⁹⁾, nawet i jmcé xdz biskup kijowski ¹⁰⁾ był wykluczonym ¹¹⁾. Po audyencyi przywołani byli ¹²⁾ jmcé xdz biskup Łucki ¹³⁾ i kijowski: domysł łatwy ¹⁴⁾, póki dalsze będzie jawném ¹⁵⁾, że dobrze jest przyjęty. Kompania onego przypuszczeni zaraz do pocałowania ręki jój królewskiej mci. Było ich około ¹⁶⁾ dwudziestu w lampartach i karwaszach ¹⁷⁾, coć przecie niektórym niezdawało się ¹⁸⁾; bo nie w ciągnienu ani na rezydencyi, co przy królach i hetmanach i to tylko w obozach czynić są obowiązani ¹⁹⁾, ale tu na miejscu spokojném uczynili ²⁰⁾ jakby dla okazania ²¹⁾ że są takowymi ²²⁾. Nie zezwala ²³⁾ czas do pisania o ichm. więć i fantazyja jmc. p. Krynskiego, który z wielkim pośpiechem ²⁴⁾ i na moje listy nie czekając ekspe-

¹⁾ liceat. ²⁾ officia fundere propter beneficia. ³⁾ multiplicabo. ⁴⁾ ut multiplicentur. ⁵⁾ ab extra. ⁶⁾ in horas. ⁷⁾ ab intra. ⁸⁾ semotis arbitris. ⁹⁾ non comparuit. ¹⁰⁾ Jędrzej III Załuski. ¹¹⁾ exclusus. ¹²⁾ advocati. ¹³⁾ Stanisław V. Witwicki. ¹⁴⁾ conjectura facilis. ¹⁵⁾ ulteriora patebunt. ¹⁶⁾ circiter. ¹⁷⁾ karwasz (z węgierskiego) naramiennik żelazny. ¹⁸⁾ nonnullis non visum. ¹⁹⁾ tenentur. ²⁰⁾ in loco pacis practicaverunt. ²¹⁾ ostentationis gratia. ²²⁾ sunt tanti ²³⁾ excludit. ²⁴⁾ praepropere.

dyuje pocztę. Aleć koniec pokaże, jaką korzyść ¹⁾ w. mc. pan mój młły odbierzesz z téj lokacyi poczty w ręku p. Krynskiego; boć i ja żadnych odpowiedzi ²⁾ nie odsyłam, nie wiem dla jakiego jmc. pośpiechu i będę musiał one opłacać na przyszłej poczcie dla niego, który swoje rozporządzenia wedle swojego widzi mi się wydaje ³⁾ tak, aby mnie w czémkolwiek na niełaskę naraził w. mc. panu młłu. Lepiej ⁴⁾ mnie w. mc. panie mój młłwy racz uwolnić z tego obowiązku ⁵⁾ uniżenie upraszam, aniżeli mnie jego rozkazom poddawać ⁶⁾. Niechaj wiadomém będzie ⁷⁾ i to w. mc. panu m. młłu o tym człowieku, że 80 i 81, 300, 6, 100, 36, 14, 32, 50, 11, 15, 4, 52, 37, 25, 34, 40, 25, 36, 11, 14, 34, 14, 52, 37, 6, 4, 10, 14, 3, mianowicie 9, 7, 2, 81, co przecie 30, 15, 50, 37, 10, 40, 37, 50, 37, 51, 8, 7, 200, 52, 14, 54, 10, 36, 14, 36, 14, 11, 33, 15, 34, 36, 14, 32, 50, 25, 32, 50, 25, 6, 1, 37, 25, 8, 25, 34, 37, 32, 37, 25, 52, 11, 14, 40, 37, 10, 37, 25, 32, 15, 7, 8, 37, 33, 25, 50, 3, 51, 13, 51, 54, 45, 8, 37, 25, 52, 10, 13, 37, 10, 25, 36, 3, 36, 51, 11, 30, 37, 11, 10, 8, 50, 13, 37, 4, 10, 15, 34, 4, 5, 14, 400, 61, 15, 20, 54, 13, 34, 14, 50, 36, 14, 33, 32, 37, 25, 52, 37, 25, 11, 8, 15, 34, 15, 34, 25, 45, 25, 34, 15, 50, 14, 11, 15, 52, 54, 45, 15, 34, 15, 20, 54, 14, 20, 37, 25, 40, 51, 37, 14, 40, 10, 37, 25, 37, 51, 10, 50, 54, 30, 31, 36, 14, 52, 15, 40, 52, 8, 15, 37, 25, 33, 14, 20, 37, 25, 40, 15, 34, 52, 10, 8, 54, 50, 36, 14, 45, 14, 32, 37, 25, 10, 40, 40, 14, 36, 14, 34, 52, 37, 25, 36, 51, 10, 37, 25, 20, 25, 1, 10, 25, 32, 50, 37, 25, 50, 15, 45, 51, 25, 11, 10, 37, 200, 36, 11, 14, 34, 14, 52, 37 ⁸⁾. Po prywatnych zażaleniach ⁹⁾ donoszę, że Tekeli cofnął się od traktatów z królem jmcją zaczętych, dla szkód przez Litwę w dobrach jego poczynionych i aż wprzód przez kommissarzów mają być usunięte przyczyny krzywd ¹⁰⁾, stałe od wojska lit., tedy i on w dalsze ma wkroczyć traktaty i skuteczniejsze 83, 11, 8, 25, 36, 34, 15, 32, 37, 25, 38, 13, 14, 8, 32, 15, 50, 25, 36, 37, 25, 34, 37, 37, 15, 36, 45, 14, 20, 11, 54, 13, 11, 83, 37, 15, 40, 37, 25, 34, 34, 37, 50, 52, 15, 36, 11, 14, 34, 14, 52, 37, 30, 11, 15, 32, 40, 51, 10, 36, 37, 25, 33, 51, Te choć mniejszej wartości szczegóły ¹¹⁾ donoszę w. mc. panu m. młłu abym przywiódł do skutku przedsięwzięcie moje ¹⁾ w przesyłnym liście obiecanem.

¹⁾ eventus probabit quam frugem. ²⁾ responsów. ³⁾ suam ad libitum disponit jurisdictionem. ⁴⁾ satius. ⁵⁾ tollere z téj functii. ⁶⁾ gubernio ejus addicere. ⁷⁾ constat. ⁸⁾ Daremne usiłowania odczytania powyższych i następnych w tym liście liczb, wedle znanych sposobów, wykazały że zapewne korespondenci umówioną mieli książkę, a liczby odnoszą się do pewnej stronnicy (może 80ej i 81ej) tejże, wyznaczając z niej litery. ⁹⁾ quaerelach. ¹⁰⁾ sopiri causae injuriarum. ¹¹⁾ minoris momenti particularitates. ¹²⁾ ut solvam propositum meum.

Chciałem poczekać na pocztę od króla jmc, abym co nowego i osobliwego w. mc. panu m. młłu, o powrocie szczęśliwém j. k. mci i złączeniu wojska lit. z koronném, o którym jeszcze nie wiadomo ¹⁾, oznajmił, ale że mnie rozporządzenie ²⁾ p. Krynskiego zmusiło ³⁾ do prędkiego ekspedywania odemnie listu, ja tém kończę, że jak długo tylko żyć będę ⁴⁾, w. mc. pana mego miłło i dobrodzieja najniższy sługa Jan Imsk Kaczanowski.

Z Krakowa 2go listopada 1683.

Tu téż pogłoski dosyć częste ⁵⁾ 32, 15, 11, 15, 45, 54 nie 71, 200, 6, 15, 34, 25, 92, 300, i 14, 40, 37, 25, 40 83, 300 14, 33, 32, 37, 15, 33, 37, 25, 45, 8, 54, 32, 37, 33, 37, zostają ⁶⁾.

II.

Jaśnie wielmożny panie mój młłwy i dobrodzieju.

Kiedy poczta przywozi różne wiadomości ⁷⁾ i ja różnie pisać ⁸⁾ muszę. W pierwszym pliku piszę, że król w Preszowie ma zimować, bo tak poczta przyniosła. Teraz 26. b. m. ⁹⁾ poczta przyszła i przyniosła tę wiadomość, że król jmc. po czwartku przyszłym stanowczo jest spodziewanym ¹⁰⁾. Zaczęto tu teatr ¹¹⁾ budować, w tém miejscu, jako podczas koronacji króla jmc. było. Kładą ¹²⁾ jeszcze fundamenta. Nie ma się tu król jmc bawić, nad tydzień wytechnienia. Do Żółkwi na zimę obiecuje, dokąd już posłano, aby przepalano pokoje. Jch m. m. p. p. hetmani nasi litewscy ¹³⁾ teraz do króla j. mc. przyjechali i wybierającego się już w te kraje uprosili, że się na dwa dni zatrzymał, aż wojsko lit. nadejdzie. Lokują ich tam i kwatery naznaczone w sąsiedztwie ¹⁴⁾ z Turczynem; tak mniemają ¹⁵⁾, że i zimą będą tam mieli co do czynienia, w kraju dobrym ale wielce, slysze niebezpiecznym. Pan starosta koszański nagle slysze umarł, a syn nikt nie wie gdzie i jako, tylko zginął. Pani wojewodzina kijowska ¹⁶⁾ powiadała mi, że jmc. pan wojewoda wileński prosił o starostwo po nim, ale się król jmc zatrzymał z tą łaską, obiecał, prawi, memu synowi coś z tych wakansów ¹⁷⁾ o generalstwo artyleryi konkuren-

¹⁾ non constat. ²⁾ dispositio. ³⁾ strinxit. ⁴⁾ quoad vixero. ⁵⁾ vocantur saepius. ⁶⁾ manent. ⁷⁾ cum variante posta. ⁸⁾ variare. ⁹⁾ praesentis. ¹⁰⁾ supreme speratur. ¹¹⁾ theatrum. ¹²⁾ ponuntur. ¹³⁾ Sapieha Kazimierz wojewoda wileński hetman w. w. x. L. i Ogiński Jan wojewoda połocki hetman polny lit. ¹⁴⁾ in confinio. ¹⁵⁾ supponitur. ¹⁶⁾ Opalińska Teresa żona Niemierzyca wojewody kijowskiego. ¹⁷⁾ ex his vacantiis.

eya wielka. Jmc. p. podskarbi nadworny lit. ¹⁾ życzy sobie; jmc. pan wojewoda połocki swego syna p. Leona ²⁾ promowuje; ich mm. pp. Butlerowie ³⁾, p. Remer ⁴⁾; ale dwór zamierza ⁵⁾, aby młodemu komu, klejnot ⁶⁾ indzinerstwa, dać pozostałą pannę z generalstwem. Wezyr wielki ⁷⁾, powtórna potwierdza ⁸⁾ poczta, że uduszony, a ten był mądry i walną podporą państwa ⁹⁾. Tekeli, słyszę, szedł do Turczyna. Wina na lit. wojska składa się, że go zniszczeniem dóbr jego rozgniewali ¹⁰⁾. Xcia Lotaryńskiego wielce sobie król jmc. ujął ¹¹⁾. Słyszę darował mu dwóch pięknych koni z wsią dreniami i rzędami wielce bogatemi. Kiedy król jmc. przyjedzie, większą ¹²⁾ będę miał sposobność służenia ¹³⁾ wmc. panu m. młło, jeno wcześniej proszę o wstawienie się ¹⁴⁾ za sobą do ich mm. pp. dworskich, a teraz zostają wmc. pana mego młło i dobrodzieja najniższym sługa Jan Jmsk Kaczanowski.

Z Krakowa 28 listopada 1683.

Jeden list zatrzymałem przy sobie już od kilku dni napisany do wmc. p. m. młło, który extraordinaryjną odeszłą pocztą, téj przecie nie dowierzam. ¹⁵⁾

III.

Jaśnie wielmożny panie mój młłwy i dobrodzieju.

Pocztą ordynaryjną warszawską nie mogę pisywać, bo jój wcale nie dowierzam ¹⁶⁾. Od p. Bernicza w drugą niedzielę dwie poczty mi oddawano: ani ich w regestrze najdowałem i nie wiem jaka przytrzymania ¹⁷⁾ tych listów przyczyna ¹⁸⁾. Teraz co mogę z wiadomości moich ¹⁹⁾ donoszę wmc. panu w. młło. Ich mm. pp. posłowie od wojska lit., o których 7. b. m. ²⁰⁾ pisałem w. mc. panu młło. odebrali deklaracją od majestatu takową: ponieważ wielmożni hetmani litewscy nie powiedzieli nam dobitnie ²¹⁾, gdzie chcą wojska litewskiego umieszczenia ²²⁾, tedy wojska litewskie niechaj pozostaną ²³⁾ na témże miejscu, aż się będziemy informować od het-

¹⁾ Denhoff Zygmunt. ²⁾ Ogiński Leon syn Jana wojewody Połockiego. ³⁾ Marek Butler starosta Pryński i brat jego Jan Butler starosta nowski. ⁴⁾ Remer generał artylerji litewskiej o którym konst. 1690 r. ⁵⁾ ejus est voti. ⁶⁾ instrumentum. ⁷⁾ Mustafa czarny (Kara Mustafa.) ⁸⁾ confirmat. ⁹⁾ wielki columen imperii. ¹⁰⁾ zirritowali. ¹¹⁾ devinxit. ¹²⁾ ampliore. ¹³⁾ campum obsequii. ¹⁴⁾ instantiā. ¹⁵⁾ diffido. ¹⁶⁾ absolute diffido. ¹⁷⁾ quae detentionis. ¹⁸⁾ ratio. ¹⁹⁾ ex pastu meo. ²⁰⁾ 7ma praesentis. ²¹⁾ nie dali nam lumen. ²²⁾ locationem. ²³⁾ subsistant.

manów, gdzie ich mamy lokować. Po takiej niejasnej deklaracji na piśmie ¹⁾, kazano ustnie tylko ²⁾ w spiskich miastach rozłożyć się. Nie da no wyraźnie ³⁾ tego na piśmie ordynansu, ale palcem wskazano ⁴⁾ cudzą fortunę, na poróżnienie wmc. państwa z jmc. p. marszałkiem koronnym ⁵⁾ i na szkodę wojska; bo ten chleb opłacać będzie wojsko zasługami swemi. Przyczynę ⁶⁾ dodał dwór, że Brandeburskiego ztamtąd sprowadzono ludzie. Kommenda wojska lit. została przy jmc. p. Popławskim, chorążym usarskim jmc. p. wojewody wileńskiego. W szczupłej bardzo liczbie wojsko litewskie, bo się rozjeżdża co żywo kompania. Chorągiew pancerna w. mc. pana m. młło. trzyma się mało nie wcale, ale tu głosy ztamtąd przyjeżdżających codziennie donoszą ⁷⁾, że dosłużywszy drugiej ćwierci, chcą podziękować ledwie nie wszyscy; nawet i jmc. p. Paszkowski nie obiecuje, słyszę, służyć; przyczyny ⁸⁾ tego wiedzieć nie mogę. Królewic jmc. starszy miał w tych dniach wyjechać inkognito w kraje zagraniczne ⁹⁾ i z nim Xdz. Bernier; ale to zmieniono ¹⁰⁾ i znowu odłożono ¹¹⁾. Dwór tu chęłpi się ¹²⁾, że nie trwa zbyt o Rzpltej promocyą, bo ma wrodzone sobie szczęście ¹³⁾. Powiadają, że mu z królowną koronę portugalską dają, za pośrednictwem cesarza ¹⁴⁾, albo węgierską z cesarzówną: ale w tém więcej życzenia, niż nadziei ¹⁵⁾. Jmc. p. marszałek nadworny lit. ¹⁶⁾ nigdy tak zły nie był, jako teraz o zajazd p. Michałowskiego w Koszanach; żąda ¹⁷⁾ cugi karety, stada bydła i siła tam rzeczy zabranych. Jeszcze sam znośny ¹⁸⁾, ale sama ¹⁹⁾, prawdziwy obraz ²⁰⁾ każdej białogłowy; bo białogłowa albo nienawidzi, albo kocha; albo przejmuje się najcelniejszemi cnoty, albo największemi występki ²¹⁾, a miary w affekcie żadnym nie umie zachować. Byłem ongi na dobrém kazaniu, jako nigdy lepiej: ale te furie żartami zbyły ²²⁾ i śmiechem. Jmc. p. wojewoda wileński w Sączu pozostał ²³⁾ chory. Blisko tam są majątności jój meci pani starościny sądeckiej ²⁴⁾, w których przebywa ²⁵⁾. Dystrybutę hyberny odłożył do Litwy: przez co niebezpieczeństwo ²⁶⁾, żeby nie było omieszkania jakiego, bo się musi zabawić na lekach mniej więcej ²⁷⁾ sześć niedziel. Byłem u jmc. pana wojewody połockiego z ich mc. pany posłami od wojska litew., który tu leży cho-

¹⁾ sub hac aenigmatica declaratione in scriptis. ²⁾ ore tenus. ³⁾ per expressum. ⁴⁾ digito intento monstrarunt. ⁵⁾ Stanisław Lubomirski. ⁶⁾ motivum. ⁷⁾ ferunt. ⁸⁾ rationem. ⁹⁾ ad exteras nationes. ¹⁰⁾ immutatum. ¹¹⁾ supersedowano. ¹²⁾ ejus est jactantiae. ¹³⁾ fortunam innatam sibi. ¹⁴⁾ mediante Caesare. ¹⁵⁾ sed haec magis sunt voti quam spei. ¹⁶⁾ Józef Bogusław Słuska. ¹⁷⁾ praetendit. ¹⁸⁾ tolerabilis. ¹⁹⁾ Teresa córka Gosiewskiego Wincentego, podskarbiego w. w. x. l. ²⁰⁾ prawdziwa effigies. ²¹⁾ mulier aut odit aut amat, aut summas virtutes aut summa apprehendit vitia. ²²⁾ elusi. ²³⁾ subsistit. ²⁴⁾ Lipska Anna Katarzyna z domu Sapićzanka. ²⁵⁾ immoratur. ²⁶⁾ periculum. ²⁷⁾ circiter.

ry¹⁾); ale nie tak, jakom w przeszłym pisał do w. m. p. młło. liście, narzeka²⁾ na jmc. p. wojewodę wileńskiego, że mu z przeszłej hyberty nieoddano m/23, i że nie dał ordynansu jmc. p. wojewoda wileński, aby drugie pół regimentu zaciągał w swoich starostwach. Uchowaj Boże, żeby się mieli poróżnić hetmani. Dwór wielce byłby kontent z takowej scyssy, czego nie spodziewam się przecie, bo ma rychło około piątku odjechać jmc. p. wojewoda połocki, nie bywszy u króla. Tak obiecał jakoby dzisiaj. Pan Naruszewicz podkanclerzyc umarł w Paryżu. Wyprzedziła tu pogłoska³⁾, że od Persa idzie poseł z perswazyą do króla jmc., aby chciał prowadzić dalej⁴⁾ zaczęta z Turczyńcem wojnę: obiecując że i sam ma go koniecznie na wiosnę zacząć⁵⁾. Nie przysądzam⁶⁾ sobie u w. mc. pana mego młło i dobrodzieja miejsca doradcy⁷⁾, ani chcę śledzić porządku osobistych⁸⁾ w. mc. pana m. młło zamysłów⁹⁾; ale to donoszę wedle mniemań¹⁰⁾ tych, którzy dobrze życzą w. mc. panu m. młło. Jeżeli chce w. mc. p., aby działa się¹¹⁾ u dworu wszystko pomyślnie¹²⁾, jeżeli albo pieczęci albo wyższe życzy w. mc. p. sobie stopnie¹³⁾, trzeba wcale znowu pozyskać króla, aby nie wkorzeniały się i rosły większe¹⁴⁾ w sercu ich z imieniem w. m. p. m. młło, niedowierzania¹⁵⁾: a to pozyskanie¹⁶⁾ nie może być bez obecności w. m. p. m. młło. I choć to Xdz biskup łucki siła w tém pracował, jednakże to pewna, że wszystkich tych przez trzecie osoby zachodów skutek¹⁷⁾ albo żaden, albo bardzo mały; i tak tu powiadają, że choćby jmc. p. wojewoda wileński co tu chciał godzącego¹⁸⁾ postanowić, dwór, choć przyjmie¹⁹⁾, nie będzie jednak wierzał, bo tego jest²⁰⁾ u siebie przekonania²¹⁾, że go w. m. p. łatwo dla swoich zamysłów napowrót odciaśnie²²⁾. To tu pewne²³⁾, że nie ani imieniowi w. m. p. m. młło wielkiemu, ani żadnemu, którzy służymy, nie nie dadzą, aż pierwotną pozyskamy²⁴⁾ dworu łaskę²⁵⁾. Jmc. p. podskarbi nadworny pełen odjechał nadziei, że miał generalstwo otrzymać. Kazała królowa zostawić pokojowego, zostawił. Po tych solennych obietnicach dostanie się²⁶⁾ p. Butlerowi pewnie, i już u nas żadna nadzieja nie zostaje²⁷⁾, aby miało być inaczej. Najbardziej u królowej zaczepiany jest²⁸⁾ jmc. p. koniuszy²⁹⁾, która mówi: wołałabym mieć sprawę z p. podskarbis wielkim³⁰⁾, boć on przecie

1) decumbit. 2) quaerulatur. 3) praecurrit tu fama. 4) prosequi. 5) aggredi. 6) non praesumo. 7) a consiliis. 8) scrutari aciem secretioris. 9) intenti. 10) ex sensu. 11) ut fluant. 12) omnia ex voto. 13) gradus. 14) plene reconciliari majestatem ne ulteriores radicentur et crescant. 15) diffidentie. 16) ta reconciliatio. 17) per tertias personas legatij fructus. 18) pacifici. 19) acceptabit. 20) ejus est. 21) persuasionis. 22) in suas retrahit rationes. 23) certum. 24) pristinum reconciliabimus. 25) favore. 26) cedit. 27) nulla spes manet. 28) impugnatur. 29) Franciszek Sapieha. 30) Benedykt Sapieha.

galantomo, niż z p. koniuszym. I król jmc.: pp. Sapiehowie chcą mnie dobrego, mają; chcą złego, jak się zdaje¹⁾. Owo zgoła rzecz jest dotykana²⁾, nie tylko oczywista³⁾, że nie nam nie dadzą w czasie potrzeby⁴⁾; jeno choć na czas trzeba pozyskać króla⁵⁾. Król jmc., zanosi się na to i już niemal stanowczo stwierdzonem⁶⁾, że tu w Krakowie będzie zapusty odprawował. Dobrzy przyjaciele w. mc. pana życzyliby tu widzieć na ten czas, boćby wszystko pomyślnie⁷⁾ poszło. Dwór tego jest⁸⁾ u siebie przesądu⁹⁾, żeś w. mc. pan z umysłu¹⁰⁾ z Warszawy odjechał, kiedy się król zbliżał, abyś się z nim nie widział. Tak tu przekęcane są¹¹⁾ wszystkie wmc. p. m. młło postępkie¹²⁾. Niedostatek tu zbyt ni grozi¹³⁾ mi upadkiem¹⁴⁾, jeżeli albo mnie łaska nie wesprze¹⁵⁾ w. mc. p. m. młło, albo mnie nie odwoła¹⁶⁾ wmc. p. mój młły do boku swojego¹⁷⁾; boć i tu nie masz czego bawić¹⁸⁾, gdzie trudno obaczyć u dworu łaskawe oblicze. Ściskam¹⁹⁾ teraz nogi, jako w. mc. pana m. młło i dobrodzieja sługa Jan Imsk Kaczanowski.

Z Krakowa 14 stycznia 1684.

Panny chorążanki wesele na zapusty, za pana Jordana idzie.²⁰⁾

IV.

Jaśnie wielmożny panie mój młły i dobrodzieju.

Jestem niepewny²¹⁾ sam w sobie, jeżeli moje listy dochodzą w. mc. p. m. młło, kiedy tak często łajany jestem²²⁾ o nieoznajmowanie, od w. mc. p. młło. wiadomości²³⁾. Pisywałem do tych czas bez przerwy²⁴⁾ i nie ustaje, żadnej poczty nie opuszczając. Prawda, niedowierzam²⁵⁾ poczie ordynaryjnój i krótko ją zbywam²⁶⁾; ale prywatną pocztą o wszystkim się oznajmowało w. mc. p. m. młło. Że poczie nie dowierzam²⁷⁾ ordynaryjnój, mam tę racją, że co miałem listów do siebie, żaden w rejestrze nie był pocztarskim na tablicy, jako zwyczaj jest²⁸⁾, ale mi osobliwie pan Frasinelli, pocztmajster tutejszy oddawał. Trzym poczty na ręce p. Chlu-

1) ut videtur. 2) palpabilis. 3) evidens. 4) per ardua. 5) reconciliari majestatem. 6) pro certo affirmatur. 7) ex voto. 8) ejus est. 9) propositi. 10) consulto. 11) invertuntur. 12) progressus. 13) Caristia tu zbyt ni minatur. 14) ruinam. 15) non suppeditabit. 16) non revocabit. 17) ad latus suum. 18) immorari. 19) amplector. 20) Konstancya Łętowska, chorążanka krakowska, poszła za Józefa Jordana, sędziego grodzkiego sandeckiego. 21) haereo. 22) increpor. 23) sciendorum. 24) protenus. 25) diffido. 26) paucis eam concludo. 27) diffido. 28) fert usus.

sewicz pisał; już-to po p. Berniczu czwartą na ręce p. Birynga. Odwołujesz ¹⁾ się w. mc. pan mój młły na kozaka, umyślnie ordynowanego tu do dworu, w terażniejszym liście 14 stycznia ²⁾ z Wilna. Ten tu jeszcze nie przybył ³⁾. Wypełnię zlecenia ⁴⁾ w. mc. p. m. młło, jak tu ten kozak stanie. Teraz donoszę. Jmc. p. wojewoda wileński w bok Sącza u jednego szlachcica przebywa ⁵⁾, aby wytehnął z niewczasów. Jmc. p. wojewoda połocki tu w Krakowie był śmiertelnie chory ⁶⁾, bo we 24 godzinach trzy paroxyzmy febry miewał. Powiadają, że już nie ma niebespieczeństwa ⁷⁾. Znosi się z królem jmcia przez listy i posły często. Ja milczę, rzecz sama mówi ⁸⁾. Pieczęć na jmc. p. wojewodę trockiego ⁹⁾, krajeństwo na jmc. p. Hrehorego ¹⁰⁾, generalstwa na p. Leona życzy. Jako postanowioném będzie ¹¹⁾, nie omieszkać w. mc. p. m. młłu donieść. U dworu głośno otrębywany jest ¹²⁾ p. wojewoda trocki za kanclerza, na krajeństwo stara się ¹³⁾ i p. starosta rzeczycki ¹⁴⁾. We wszystkich wakansach jeszcze nic stanowczego ¹⁵⁾. A to jmc. p. podskarbiego nadwornego litewskiego pokojowy czekał tu na przywilej na artylerją; odprawiono z listkiem, i żadna ¹⁶⁾ widzę nadzieja ¹⁷⁾. Starostwo wołkowyskie młodszemu dostało się ¹⁸⁾ panu Połubińskiemu. Większniany po jmc. p. krajczym ¹⁹⁾ uprosił jmc. p. koniuszy kor. ²⁰⁾, pono dostaną się ²¹⁾ jmc. p. marszałkowi nadwor. lit. dla tego ²²⁾, że zachodzi jmc. p. koniuszy koło siostry jego, pani wojewodziny pomorskiej ²³⁾. Był tu ktoś na kształt posła ²⁴⁾ od cesarza jmc. chrześcijańskiego, prosząc aby wojsko lit. król jmc. ordynował w granice węgierskie na konsystencyą, którą cesarz deklarował pokazać. Wymaga ²⁵⁾ tego względ ²⁶⁾, że posłał cesarz ludu swego kilkanaście tysięcy z amunicją wszelką, aby attakowano fortece Tekelego: te, prawi, wojska, jeżeli nie czynem, postraszą przecie rozgłosem ²⁷⁾, że są w Węgrzech. Dał tedy król jmc. ordynans do jmc. p. wojewody wileńskiego i do wojska, aby szli na konsystencyą, wedle myśli ²⁸⁾ cesarza jmc. Ten jeżeli od wojska naszego przyjętym zostanie ²⁹⁾, nie omieszka oznajmić w. mc. p. m. młłu. Wezry najwyższy uduszony. Słychać tu, że nie wedle rozkazów ³⁰⁾ wojował. Jeżeli co wydarzy się ³¹⁾ więcej, prywatną pocztą doniosę w. mc. p. m. młłu. a te-

¹⁾ referujesz. ²⁾ Januarii. ³⁾ non comparuit. ⁴⁾ exequar mandata. ⁵⁾ immoratur. ⁶⁾ in extremis. ⁷⁾ extra periculum. ⁸⁾ me tacente res loquitur ipsa. ⁹⁾ Marcyan Ogiński. ¹⁰⁾ Hrehory albo Grzegorz Ogiński. ¹¹⁾ succedent vota. ¹²⁾ plenis buccinis canitur. ¹³⁾ concurrat. ¹⁴⁾ Dominik Michał Słuszka, wojewoda połocki, starosta Rzeczycki. ¹⁵⁾ nil certi. ¹⁶⁾ et nulla. ¹⁷⁾ spes. ¹⁸⁾ cessit. ¹⁹⁾ Władysław Tyszkiewicz, krajczy litewski. ²⁰⁾ Marek Matezyński. ²¹⁾ cedent. ²²⁾ ex respectu. ²³⁾ Konstancja Słuszczanka, żona Władysława Donhoffa. ²⁴⁾ ad instar ablegati. ²⁵⁾ subest. ²⁶⁾ respectus. ²⁷⁾ sin non opera saltem fama. ²⁸⁾ ad mentem. ²⁹⁾ acceptabitur. ³⁰⁾ non regulariter. ³¹⁾ occuret.

raz ściskam ¹⁾ nogi w. mc. pana m. młło i dobrodzieja najniższy sługa Jan Imsk Kaczanowski.

Z Krakowa Stycznia 1684.

Król jmc. zapusty na Rusi ma odprawować. O odjeździe ani dzień niewiadomy ani godzina ²⁾, tylko wszystko na wyjazd gotowo.

Pisze i jmc. p. marszałek nadw. kor. ³⁾ z Wiednia, najusilniej ⁴⁾ prosząc, aby wojska lit. szły do Węgier.

V.

Jaśnie wielmożny panie mój młły i dobrodzieju.

Jestem posłuszny ¹⁾, z chęcią poddając się ²⁾ w. mc. p. m. młło wszystkim rozkazom i jmc. p. chorążemu brzeskiemu, jak mogłem wypełniłem ³⁾ usług obowiązki ⁴⁾, którego tu spryt i obrotność ⁵⁾ w interessach w. x. l. dostateczne ⁶⁾, z pewnością wykaże ⁷⁾ u w. m. m. państwa sprawozdanie ⁸⁾ samegoż jmc. Łagodnieją nieco, dzięki przedstawieniom ⁹⁾ jmc. i, zawzięte ¹⁰⁾ przeciwko wielkiemu w. mc. p. m. młło imieniowi, dworu umysły ¹¹⁾. Nie masz przecie żadnej tu naszej rzeczy, któraby nie miała sądom i tłumaczeniom ¹²⁾ dworu podlegać ¹³⁾. I na tę legacyą powiadają, Litwa błędy nawet ¹⁴⁾ swoje dla rozgłosu swojego czyni ¹⁵⁾; choć omieszkałi okazji, przecie grzeczni, odważni, zasłużeni i tak dalej ¹⁶⁾. Kiedy xdz. podkanclerzy kor. ¹⁷⁾ odpowiadał od tronu między inszemi papieża ¹⁸⁾ sumy, który dał i daje, te na tych daje, którzy byli w polu ¹⁹⁾ i teraz trwają: jmc. p. chorąży brzeski sprytem swoim ²⁰⁾ dociekl ilości ²¹⁾ wojsku lit. przez papieża ²²⁾ ofiarowanych pieniędzy; w czym dostateczne ²³⁾ w. mc. p. mój młły będziesz miał objaśnienie ²⁴⁾ od jmc., jako od tego, który wiele uczynił dla dobra Rzpltej i dla sławy imienia ²⁵⁾ w. m. m. p. p. Ja nie z przecenienia siebie ²⁶⁾ w łasce w. m. p. m. młło, ale z miękkości mojej ²⁷⁾ przypominam, abyś w. mc. p. m. młły raczył przyjąć korrespondencyą ²⁸⁾ z nuncyuszem ²⁹⁾, z którą szukają niemal w. m. m. państwo. I te szcze-

¹⁾ amplector. ²⁾ neque dies neque scitur hora. ³⁾ Hieronim Lubomirski. ⁴⁾ urgentissime. ⁵⁾ obtempero. ⁶⁾ in obsequia. ⁷⁾ quae potui praestiti. ⁸⁾ munera. ⁹⁾ solertia et activitatem. ¹⁰⁾ sufficiens. ¹¹⁾ utique probabit. ¹²⁾ relatio. ¹³⁾ mollescent aliquantum rationibus. ¹⁴⁾ exasperati. ¹⁵⁾ animi. ¹⁶⁾ iudiciis et interpretaationibus. ¹⁷⁾ subiacere. ¹⁸⁾ vitia etiam. ¹⁹⁾ gloriae suae tribuit. ²⁰⁾ et alia. ²¹⁾ Jan Gniński. ²²⁾ Ssm. ²³⁾ in opere bellico. ²⁴⁾ solertia sua. ²⁵⁾ quantitatem. ²⁶⁾ a Ssmo. ²⁷⁾ sufficientissimam. ²⁸⁾ informationem. ²⁹⁾ multa operatus est pro commodo Reipublicae et pro gloria nominis. ³⁰⁾ non in praesumptione. ³¹⁾ in teneritudine. ³²⁾ accipere correspondentiam. ³³⁾ Opicyusz Pallavicini.

góły powierzam ¹⁾ temu papierowi. Częstoje dwór jmc. p. wojewodę trockiego buławą polną. Obiecuja mu, że się rychło na tym stopniu ²⁾ wielkiej do-czeka, bo spodzięwa się ³⁾ a bardziej życzy sobie ⁴⁾, że jmc. p. wojewoda wileński z tego albo nie wynidzie paroksyzmu albo bardzo trudno ⁵⁾ i to nie na długo. Rozsianém jest ⁶⁾ to u dworu, a nie przez kogo, tylko przez p. Gintowta, który tu pod pozorem ⁷⁾, jako zięć do matki, do pani Grochowskiej, ochmistrzyni księżnej jęc mci. ⁸⁾ przyjechał i to opowiedział ⁹⁾, że ta choroba wewnętrzna ¹⁰⁾ jmc. p. wojewody wileńskiego owładnęła ¹¹⁾ i już całe wkorzeniona, do czego się suchoty miały przymieszać. Takoz ¹²⁾ téjże godziny kozaka o dwu koniach do p. Grochowskiego posłano. Tego posłania pozornie podana jest przyczyna ¹³⁾, aby jmc. p. wojewoda wileński blisko lokował wojska; ale bardziej do prawdy zbliżone domniemanie ¹⁴⁾, aby p. Grochowski wywiedział się ¹⁵⁾, jeżeli się to sprawdza ¹⁶⁾, z którego powrotu i wiadomość król jmc. znać że chce rozrządzenie ¹⁷⁾ regulować wakansów ¹⁸⁾. To tu pewne ¹⁹⁾, jeżeli p. wojewoda trocki nie przestanie dążyć ²⁰⁾ do pieczęci wielkiej, pewnie bliższy i będzie przełożony ²¹⁾ księciu jmc. ²²⁾, którego król jmc. nie mogą w Krakowie zbyć, jako sobie uprzykrzonego ²³⁾, deklarował, że ja nigdy w życiu mojem żadnego nie upośledzałem ²⁴⁾, pewnie i waszą kscią mśc nie będę: będzie wszystko dobrze tylko w. kscia mśc znoś się z kszną jęc mścią. Pełen ²⁵⁾ łaski pańskiej i mając u siebie tę deklaracyą jako pewną i stanowczą ²⁶⁾, odjechał ksze jmc., teraz całe brzemię promocyi ²⁷⁾ na kszną jęc mć. złożył ²⁸⁾, która rada by się już i zbyła i wyraźnie odpowiada, ja królem nie władne. Pan Kostrowski, jeżeli winien lub nie ²⁹⁾, nie mogłem pewnej dociec rzeczy, bo jmc. xdz biskup łucki w Krakowie nie chciał mi wydać osoby ³⁰⁾, tak wiele powiedział: wasisz ludzie z waszego wojska powiadają i skarżą się przed królem, że jmc. p. podskarbi pieniądze z powiatów powybięrawszy, a assygnacye po tém do nich dawał: żołnierz tedy zawie-dziony ³¹⁾ i obietnicami w pole wyprowadzony o własném ³²⁾ służy a z Rzpłtj podatków nic nie dostaje w udziale ³³⁾; bo wszystko p. podskarbi nasze

¹⁾ particularitates conceduie. ²⁾ in hoc gradu. ³⁾ hujus est spei. ⁴⁾ voti. ⁵⁾ difficulter. ⁶⁾ sparsum. ⁷⁾ titulo. ⁸⁾ Marya Lukrecya księżna de Strozen, żona najprzód marszałka wielkiego litewskiego Alexandra Ludwika Radziwiłła a później Kopcja kasztelana trockiego. ⁹⁾ et haec tulit. ¹⁰⁾ intrinseca. ¹¹⁾ occupavit. ¹²⁾ exinde. ¹³⁾ ad apparentiam fertur ratio. ¹⁴⁾ penitior conjectura. ¹⁵⁾ exploretur. ¹⁶⁾ verifikuje. ¹⁷⁾ dispositionem. ¹⁸⁾ vacantiarum. ¹⁹⁾ certum. ²⁰⁾ aspirare. ²¹⁾ et praeponetur. ²²⁾ wedle listu z 13 kwietnia i z 16 czerwca (obacz dalej) zdaje się, że tu mowa o Radziwiłła Dominiku podkanclerzym litew. ²³⁾ importunum. ²⁴⁾ postponowałem. ²⁵⁾ satur. ²⁶⁾ pro rato et fixo. ²⁷⁾ onus promotii. ²⁸⁾ devolvit. ²⁹⁾ nec ne. ³⁰⁾ personam. ³¹⁾ elusus. ³²⁾ de proprio. ³³⁾ nihil participat.

zabrał i drudzy, i nie jest ani w części ¹⁾ wojsko płatne. Że nas jmc. p. wojewoda wileński z umysłu ²⁾ wężykiem prowadził po górach mimo drogi ³⁾, a nie prostym traktem; dla tego, aby zadość uczynił swojemu stronnictwu ⁴⁾, i z umysłu aby tylko omieszkał dać sukurs w. k. mci: z powodu których niewygód ⁵⁾ sąśmy zrujnowani: takie i podobne rzeczy ⁶⁾. Nie mogę tego zapewnie potwierdzić stanowczo ⁷⁾, aby to on miał mówić, ale téż nie jest u mnie bez podejrzenia ⁸⁾, bo po jego prywatnej u króla audyencyi, nazajutrz mi to Xdz biskup z okazji powiedział, kiedy go z rozkazu w. m. p. m. młło prosił usilnie aby pracował ⁹⁾ w przywróceniu zaufania u króla dla imienia ¹⁰⁾ w. m. p. m. młło. To téż obserwowalem, że w owe dni przed pokojem żadnego z wojska litewskiego nie widziałem, oprócz jego. Dla tego nie śmiałem pisać do w. mci. p. m. młło. nie wiedząc pewnej rzeczy, zagabnałem ¹¹⁾ onego, jeżeli się z czém nie wyda: przysięgał ¹²⁾, że żadnej rzeczy ani mówił ani myślał przeciwko ¹³⁾ w. mc. państwu m. młło. Jeżeli w tém w. mc. pan mój młłwy zechce zapytać ¹⁴⁾ listem Xdza biskupa łuckiego, to mnie pewnie zdyskredytuje u niego, że się będzie mnie na przyszłość ¹⁵⁾ strzegł. Listu do króla jmc. od w. mc. pana m. młło nie oddawałem względem ¹⁶⁾ podsekostwa. Czekam okazji pogodnej, kiedy będzie podpisywał, wraz abym i list oddał i podpisał przywilej. Jmc. p. wojewoda ruski ¹⁷⁾ wczora ztąd odjechał. Wiem że malkontent, i jmc. p. podczaszy ¹⁸⁾ pewnie nie z ukontentowaniem odjedzie, w czém dosadniej ¹⁹⁾ w. mc. p. m. młłu od jmc. p. chorążego wykazaną będzie rzecz ²⁰⁾. Tutejszą biędę dosyć opisze ²¹⁾ jmc. p. chorąży, bo doznał jęc tu; dla której nie mając już tu dalej o czém żyć ²²⁾, uprosiłem, że mi pomógł ²³⁾ z łaski swojej półtoraset złotych, które abyś z łaski swojej rozkazał jmc. wypłacić, prosząc ²⁴⁾, do nóg w. mc. pana m. młło upadam. Co tu zdarzyć się ²⁵⁾ może z strony wiadomości z przyłączonego okazuje się pisma ²⁶⁾. Ja za tém do uściskania ²⁷⁾ nóg pańskich kładąc się, piszę się w. mc. p. m. młło i dobrodzieja najniższy sługa Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 28 marca 1684.

¹⁾ in parte. ²⁾ consulto. ³⁾ extra tractum. ⁴⁾ ut satisfaciat suae factioni. ⁵⁾ per quae incommoda. ⁶⁾ haec et similia. ⁷⁾ affirmare. ⁸⁾ extra suspicionem. ⁹⁾ sollicitował ut laboret. ¹⁰⁾ confidentii apud majestatem nomini. ¹¹⁾ rem certam, tentavi. ¹²⁾ eiuravit. ¹³⁾ in oppositum. ¹⁴⁾ convenire. ¹⁵⁾ in posterum. ¹⁶⁾ ratione. ¹⁷⁾ Stanisław Jan Jabłonowski hetman wielki koronny. ¹⁸⁾ Jan Karol Dolski, podczaszy litewski. ¹⁹⁾ plenior. ²⁰⁾ constabit ratio. ²¹⁾ caristiā satis explicabit. ²²⁾ subsistere. ²³⁾ subvenit. ²⁴⁾ exsolvere, supplex. ²⁵⁾ occurrere. ²⁶⁾ ex annexa patet charta. ²⁷⁾ in amplexum.

VI.

Jaśnie wielmożny panie mój miłościwy i dobrodzieju.

Kozak przyniósł mi tę nowinę, żeś w. mc. pan mój młwy wyjeżdżał do Warszawy. Dwakroć napisałem ¹⁾ tedy i ja przeszła pocztę, jedną do Wysokiego, drugą do Warszawy. Teraz co tu uwagi godnego wydarzyło się, z przyłączonego okaże się ²⁾ w. mc. p. m. mił. pisma ³⁾, co poszczególne ⁴⁾ donoszą. Przywilej na podsędkostwo nowogrodzkie dawałem do podpisu królowi jmc. Nie podpisał. Wziął sobie to do rozważania ⁵⁾. Upatrzwszy czas, znowu będę o podpisanie prosił. Skarżył się ⁶⁾ król jmc., że go udano przed papieżem ⁷⁾, jakoby miał Tekelemu nietylko sprzyjać ⁸⁾, ale opieką swoją ⁹⁾ zaszczycać z powodu ¹⁰⁾ korony węgierskiej, którą na królowica jmc. starszego życzyłby. Potém ¹¹⁾ król jmc. mawia: cesarz jmc. jakby śpiąc stara się o Węgrach, ja z tego ¹²⁾ umywam ręce, niech się wiedzą. Posłowie żmudczy z ręcznie traktują ¹³⁾ u króla jmc. Cale ich namawia przez wyznaczone ¹⁴⁾ na to osoby ¹⁵⁾, aby jmc. p. Białozora obierali na starostwo ¹⁶⁾. Oglądają się poczęści na jmc. pana wojewodę wileńskiego, że ich już uprzedził ¹⁷⁾ wprzódki promowując jmc. pana podskarbiego nadwornego litewskiego. Wpiérają ¹⁸⁾ ich umysłem niechęć ku wielkiemu ¹⁹⁾ w. mc. państwa m. młło. imieniu ²⁰⁾. Powiadają: pp. Sapiehowie pobrali pieniądze francuzkie, dlatego i nie przyszli do okazy, ligę tak potrzebną, tak świątobliwą z cesarzem jmc. chcą rwać, tém i podobnemi kłamstwy tumania ²¹⁾ tu posłów żmudzkich, wywodzą w pole, aby co im dogadza, mówili ²²⁾: co tam słyhać, co za zdania ²³⁾ o téj imprezie ²⁴⁾ króla jmc. tak szczęśliwój, o pp. Sapiehach. Jakoż z interessów, które do dworu mają, domyslać ²⁵⁾ się łatwo, że przychylają się stronie ²⁶⁾ króla jmc. Mawia też tu król jmc.: pp. litewscy tego byli przesadu ²⁷⁾, że ja bez nich nie będę się bił i będę na nich czekał i że bez nich nic nie uczynię; a to z łaski Bożej wszystkim bez nich uczynił. Listy w. mc. p. m. do jm. Xdza

¹⁾ duplicavi. ²⁾ sciendorum intervenit, ex annexa patet. ³⁾ charta. ⁴⁾ specialiter. ⁵⁾ in deliberationem. ⁶⁾ quaerplatur. ⁷⁾ apud Ssmum. ⁸⁾ convenire. ⁹⁾ patrocinio suo. ¹⁰⁾ ex ratione. ¹¹⁾ ex inde. ¹²⁾ ab hinc. ¹³⁾ dextere tractantur. ¹⁴⁾ sollicitat per ordinata. ¹⁵⁾ subjecta. ¹⁶⁾ po Kazimierzu Pawle Sapiesze, który z niego w r. 1682 postąpił na wileńskie województwo. ¹⁷⁾ convenit. ¹⁸⁾ imprimuntur. ¹⁹⁾ animis odia magni. ²⁰⁾ nominis. ²¹⁾ et similibus mendaciis infascinant. ²²⁾ ut ipsis placida loquantur. ²³⁾ sensus. ²⁴⁾ Linde, T. II, przedsięwzięcie. ²⁵⁾ regulować. ²⁶⁾ flectentur in partes. ²⁷⁾ téj byli praesumptii.

biskupa kijowskiego oddałem wczora. Opóźnia się odpowiedź ¹⁾, bo dopiero wrócił się Xdz biskup z Jarosławia. Tam był na święta. Księżna jéjmc. na febrę chora, dla tego nie może pisać i nie mogę odpowiedzi ²⁾ doprosić się. Więcej nie wydarzyło się ³⁾, coby godnego do doniesienia, zaczęm i ja kładąc się do uściskania ⁴⁾ nóg pańskich, piszę się w. mc. pana mego miłło. i dobrodzieja najniższym sługą, Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa d. 7 kwietnia 1684.

VII.

Jaśnie wielmożny panie mój młwy i dobrodzieju.

Przy sposobności ⁵⁾ usługi mojej uwagi godne rzeczy pospolite z przyłączonego ⁶⁾ w. mc. p. m. młło okażą się pisma ⁷⁾. Poszczególne ⁸⁾ zaś: wyjawia się tajemnica ⁹⁾, czemu król tak wielką zacząwszy wojnę, nie składał zwołania stanów; z bojaźni aby przez żwawość sejmu nie miał przeszkód żadnych ¹⁰⁾ w swoich zamysłach ¹¹⁾. I tu podejrzenie zwraca się ¹²⁾ na imię w. mc. państwa m. młło. Jmc. p. wojewody trockiego spodziewamy się co godzina ¹³⁾. Dają mu małą pieczęć i buławę polną, obiecując ¹⁴⁾ księciu do wielkiej pieczęci postąpienie ¹⁵⁾, aby obu ¹⁶⁾ sobie mieć zobowiązanych i pozyskanych ¹⁷⁾. Nie wstydzą się tu pochlebne głosy swoich zachodów ¹⁸⁾, że król to bez wiedzy Rzpltej z własnej mocy, zatwierdzi ¹⁹⁾ tych wakansów spoilość w jednej osobie ²⁰⁾. Nie spodziewają się ²¹⁾, aby tu p. wojewoda swojego urzędu ²²⁾ odebrał jurysdykcję ²³⁾, chyba otrzyma zatwierdzenie ²⁴⁾ tylko. Jmc. p. wojewoda wileński w końcu i na siebie ²⁵⁾ dworu ściągnał urazę ²⁶⁾. Królowa hałasowała ²⁷⁾, że za assygnacją jmc. chorągiew jmc. p. podskarbiego nadw. lit. w Obolnikach stanęła. Nieboszczyk Pac, często tu na placu, że choć tak wielką prowadził emulacją, przecie skoro oprawa ²⁸⁾ stanęła, zaraz chorągiew p. wojewody troc-

¹⁾ tardantur responsa. ²⁾ responsu. ³⁾ non intervenit. ⁴⁾ in amplexum. ⁵⁾ in cursu. ⁶⁾ scienda communia ex annexa. ⁷⁾ patebunt charta. ⁸⁾ particularia. ⁹⁾ enitet secretum. ¹⁰⁾ convocationem ordinum; metu ne vigore convocationis impediretur. ¹¹⁾ intentiach. ¹²⁾ suspicio versa. ¹³⁾ in horas. ¹⁴⁾ permissio. ¹⁵⁾ ascensu. ¹⁶⁾ ut utrumque. ¹⁷⁾ habeant obstrictum et devinctum. ¹⁸⁾ suae activitatis. ¹⁹⁾ inscia Rpla sua autoritate, probabit. ²⁰⁾ compatibilitatem in una persona. ²¹⁾ non speratur. ²²⁾ sui magistratus. ²³⁾ jurisdictionem. ²⁴⁾ certificabitur. ²⁵⁾ tandem et in se. ²⁶⁾ convertit odium. ²⁷⁾ infremuit. ²⁸⁾ oprawa jest fundusz dożywotni od męża, żonie w miarę jej posagu dany. Czacki o lit. i pols. pr. T. II, str. 8, wydanie z r. 1861 Turowskiego.

kiego sprowadził i żadnych tam nie stawiał chorągwi, bo te dobra przez konstytucją uwolnione są od ciężarów wojskowych¹⁾. Pan wojewoda teraz jawnie przyznał się do wszystkiego przeciwnego²⁾ królestwu. Ekonomią brzeską i kobrzyńską zrujnował; w dobrach reformacyi³⁾ chorągwie stawia; te i podobne rzeczy⁴⁾ u dworu. Księżna jejmc. wstaje z febry, mówi. Piszą do mnie ichmciowie, mianowicie: jmc. p. podskarbi, aby mógł na łaskawe oko do królestwa przyjechać. Jak tu i mówić, kiedy coraz być musi nowego. Xdz biskup kijowski chory teraz na gorączkę, nie odpisuje do w. mc. p. m. młło, aż wyzdrowieje⁵⁾ i ten mówi: ja się za ichmciami przysięgam, że chcą szczerze zasługiwać⁶⁾; a tu mi królestwo nowemi⁷⁾ coraz praktykami⁸⁾ oczy kole. Ichm. m. pp. posłowie żmudczy z elekcyą na starostwo i drugą na chorągwo ekspedyowani; na termin okienko⁹⁾ zostawione, ale mniemają¹⁰⁾ sami, że o św. Janie zapiszą termin. U dworu im jak ćwiek w głowę p. Białozora wbijano, nie wiem zgoła z jakim skutkiem¹¹⁾; jakoż sami tuszą, chyba mu tam wielkie¹²⁾ w. mci państwa m. młło będą w przeciwstawieniu imienia¹³⁾. Pan Staniewicz, podkomorzyc, przywiózł tu królowi jmc. wiadomość odkrycia¹⁴⁾ prochów i amunicyi od Szwedów pozostałych i sam się pod znak królewski hussarski, poruczeństwa p. Białozora narzucił¹⁵⁾. Pan starosta fejdanski¹⁶⁾, skarżąc się¹⁷⁾ wielce na w. mc. pana m. młło, przysłał tu do królestwa, jakoby mu w. mc. pan bez przyczyny i żadnego prawa¹⁸⁾ Sielec rozkazał zajechać, który za życia¹⁹⁾ Naruszewicza, jak on powiada, miał w swojej posesyi²⁰⁾. Jeszcze tu na to nie złożono sądu²¹⁾. Król jmc. dzisiaj jechał do Żółkwi, sam tylko: nie kazał za sobą jechać nikomu. W sobotę nazad powróci²²⁾. W niedzielę ma bankietować posła hiszpańskiego. Więcej pisać nie wydarzyło się²³⁾, i ja przy uściskaniu²⁴⁾ nóg pańskich piszę się w. mc. pana m. młło i dobrodzieja najniższy sługa, Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 13 kwietnia 1684.

Pan Kunowski, kuchmistrz królowej jejmci jedzie do Brześcia, aby²⁵⁾

¹⁾ bona constitutione liberata ab oneribus militaribus. ²⁾ palam profitetur adversi omnia. ³⁾ in bonis reformationis (reformacya albo oprawa Czacki w zacytow. miejscu). ⁴⁾ haec et similia. ⁵⁾ convalescet. ⁶⁾ mereri. ⁷⁾ novis. ⁸⁾ artibus. ⁹⁾ okienko w piśmie—próżno zostawione miejsce, ob. Linde T. III, str. 529. ¹⁰⁾ sentiunt. ¹¹⁾ quo effectu. ¹²⁾ magna. ¹³⁾ in objectione nomina. ¹⁴⁾ declarationem. ¹⁵⁾ intrusit. ¹⁶⁾ Jan Kazimierz Wołowicz za sobą miał Katarzynę córkę Alexandra Naruszewicza podkancl. litewskiego. ¹⁷⁾ quaerulabundus. ¹⁸⁾ nullo titulo, nullo iure. ¹⁹⁾ stante vita. ²⁰⁾ in sua possessione. ²¹⁾ non formata iudicia. ²²⁾ reversurus. ²³⁾ non succurrit. ²⁴⁾ in amplexu. ²⁵⁾ titulo.

sól królowej jejmci sprzedawać. Że to podczas zamkniętych¹⁾ sądów skarbowych, bo zaraz jedzie, oby nie w tém nie tkwiło²⁾, bo tu nie trudno o zacieczców.

VIII.

Jaśnie wielmożny panie mój młłwy i dobrodzieju.

Z porządku³⁾ już to piątą pocztę ekspedyuję tą razą⁴⁾: nie wiem jeżeli wszystkie w. mc. pana m. młło dochodzą. Teraz osobiwie uwagi godne⁵⁾ donosząc, co poszczególne⁶⁾ tu załączam⁷⁾. Księżna jejmc. nie dziesięć razy rozkazuje mi, abym w. mc. p. m. młło prosił usilnie⁸⁾ o wykupienie zastawy w Waltera, który, powiada księżna, więcej długów niż włosów ma na głowie, i kiedy jako bliski tego zapadnie, zastawa pewnie zginie. Obiecuje tedy księżna jejmc., o ile⁹⁾ zastawa zginie, trzymając się listów¹⁰⁾ w. m. m. p., u w. m. mc. pana koniecznie dochodzić. W Wysocku jeszcze, kiedy p. Białozor prosił królowej, aby mu wyjednała¹¹⁾ buławę, odpowiedziała: waszeć nie masz po temu fortuny, przyjaciół zamożnych; krewni choć są, wszystko chudzi pacholcy, a nam potrzeba takiego człowieka, żeby we wszystkiém mógł wystarczyć pp. Sapihom, którzy współzawodniczą¹²⁾ z nami. Oburzony¹³⁾ p. Białozor, wywoził przechwalając się¹⁴⁾, że nietylko w dobrach ziemskich równą¹⁵⁾ z w. m. m. państwa, ale nad w. m. m. panów ma fortunę¹⁶⁾, na co uśmiechnęła się królowa¹⁷⁾; i przyjaciół bogatych, mądrych, zamożnych, po wszystkich województwach i powiatach liczny wywoził szereg¹⁸⁾. To terazem wywiedział się¹⁹⁾. O strażnikowstwo litewskie po p. Kmicicu, pisał do króla jmc. p. starosta fejdanski, niewiadomo²⁰⁾ jeszcze z jakim skutkiem²¹⁾, który bodaj listu zaręcznego na jmc. p. wojewodę wileńskiego i na w. m. m. p., z powodu²²⁾ odpowiedzi z zajechania Sielca, nie wynosi. Nie piszę jeszcze tego z pewnością²³⁾; ale będę dochodził²⁴⁾, bom trochę zasłychnął. Dwór skłonny ku sobie jmc. p. wojewody trockiego przychylnosc²⁵⁾ radby

¹⁾ interstitium. ²⁾ ne quid subsit penitioris. ³⁾ in ordine. ⁴⁾ hoc cursu. ⁵⁾ scienda. ⁶⁾ particularius. ⁷⁾ adjungo. ⁸⁾ sollicitował. ⁹⁾ in quantum. ¹⁰⁾ inhaerendo listom. ¹¹⁾ conciliaret. ¹²⁾ aemulują. ¹³⁾ indignabundus. ¹⁴⁾ deduxerat in jactantia. ¹⁵⁾ parem. ¹⁶⁾ fortunam. ¹⁷⁾ subridente na to regina. ¹⁸⁾ longam probaverat seriem. ¹⁹⁾ excerpisi. ²⁰⁾ nescitur. ²¹⁾ quo effectu. ²²⁾ ex ratione. ²³⁾ affirmative. ²⁴⁾ scrutabor. ²⁵⁾ inclinationem.

drożej już, niż we złoto oprowił. Krażą ¹⁾ głosy, a wcale nie błahe ²⁾, że mu pieczęć wielką z buławą polną dadzą. Okaże się ³⁾ to za przybyciem jego, którego król, chciwie ⁴⁾ i często się wielce o nim pytając, czeka. Ma słyszę z królem do obozu iść razem ⁵⁾. Pierwszy zasługi stopień ⁶⁾. Poseł duński, bez wszelkiej rozwagi wedle zwyczaju ⁷⁾ ma być przyjęty dobrze. Król jmc. już teraz, kiedy resztki ⁸⁾ wojska koronnego zostały się, bo zbyt chorągwie kuse i zrujnowane, złożył staranie się ⁹⁾ na hetmanów i im polecił ¹⁰⁾ naznaczać miejsce i czas ściągania się; gniewliwie ¹¹⁾ mówiąc: powiadają, że ja władzy hetmanom ujmuje; wiedźciesię z wojskiem a mi dawajcie znać, gdzie się ściagać mają chorągwie i kiedy. Jmc. p. starosta liwski ¹²⁾ pozyskał ¹³⁾ u króla jmc. krzesło ¹⁴⁾ kasztelanii podlaskiej, i już nim tytułuje się. P. Zemla tu ubiega się ¹⁵⁾ przez panią Kamieniecką, co u górnego fraucimeru ¹⁶⁾, o sęstwo czy podsękowstwo oszmiańskie, i daje już nie mało coś przez królową. Pogrzeb jmc. p. Sieniawskiego 27. tego miesiąca ¹⁷⁾ odprawi się, widzę, bez współdziału ¹⁸⁾ od w. mc. państwa m. młło. Prosiłem jmc. Xdza biskupa kijowskiego, który ma kazać na tym pogrzebie i już dzisiaj odjechał, aby tam postawił ¹⁹⁾ kogo od w. mc. państwa m. młło. Rzecz ²⁰⁾ zostawił w niepewności ²¹⁾. Sambym jechał, ale nie pozwalam ²²⁾ sobie, bez rozkazu w. mc. państwa m. młło, bezowocnego ²³⁾ tu do powrotu swego zostawować ²⁴⁾ poczty obiegu ²⁵⁾: nadewszystko trzymam się, aby mnie co nie zaszło, punktualności nieprzerwanéj ²⁶⁾, od w. mc. państwa m. młło, której wiernie pilnuję i pilnować będę, byle mnie w. mc. p. m. młły hojną ²⁷⁾ wspierać raczył łaską ²⁸⁾, bo wcale jestem w biédzie ²⁹⁾. Król jmc. rychło po świątkach obiecuje wynieść w pole. Ja tedy wcześniej zapobiegam ³⁰⁾ i uniżenie proszę i pytam się skromnie ³¹⁾ u w. mc. p. m. młło, jako mną dysponować będziesz raczył: czy za królem jechać ³²⁾, czy królowej towarzyszyć ³³⁾. Jeżeli za królem jmc. jechać, trzebaby wcześniej obozowe przygotować sobie rekwizyta jako żywność ³⁴⁾: na co wcześniejby łaski w. mc. p. m. młło potrzeba i prowizyi uniżenie ³⁵⁾ prosiłbym. A teraz przy uściskaniu ³⁶⁾ nóg

¹⁾ volitant. ²⁾ et quidem non viles. ³⁾ patebit. ⁴⁾ avidus. ⁵⁾ insimul. ⁶⁾ primus merendi gradus. ⁷⁾ extra omnem disquisitionem solito more. ⁸⁾ reliquiae. ⁹⁾ devolvit curam. ¹⁰⁾ committit. ¹¹⁾ indignabundus. ¹²⁾ Marcin Oborski, starosta liwski, kasztelan podlaski. ¹³⁾ meruit. ¹⁴⁾ subsellium. ¹⁵⁾ concurrat. ¹⁶⁾ górny fraucymer, tyle co dwór paniński. Voll. Legg. VI, 23. Obowiązał się August II, że królowa więcej nad cztery osoby z państwa swego białych głów w górnym fraucymerze mieć nie będzie. ¹⁷⁾ praesentis. ¹⁸⁾ condolentii. ¹⁹⁾ instaurat. ²⁰⁾ rem. ²¹⁾ in ambiguo. ²²⁾ non praesumo. ²³⁾ sterilem. ²⁴⁾ tyle co omieszkąć, opuścić. ²⁵⁾ cursum. ²⁶⁾ punctualitatis instantaneae. ²⁷⁾ munifica. ²⁸⁾ gratia. ²⁹⁾ deficio. ³⁰⁾ praevenio. ³¹⁾ in modestia. ³²⁾ króla insequi. ³³⁾ assistere. ³⁴⁾ victualia. ³⁵⁾ supplex. ³⁶⁾ in amplexu.

pańskich, zostaje w. mc. p. m. młło i dobrodzieja najniższym sługą, Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 22 kwietnia 1684.

IX.

Jaśnie wielmożny panie mój młły i dobrodzieju.

Zwlekają się odpowiedzi ¹⁾, bo i Nuncyusz z królem jmc. i król jmc. z Nuncyuszem do konferencyi odkładając, zezwalając na zwłokę ²⁾. Ja posłuszny ³⁾ rozkazom pańskim nie omieszkuję ⁴⁾ poczty. Jmc. Xdzu biskupowi kijowskiemu jużem sprzykrzony gość ⁵⁾, po odpowiedź ⁶⁾ chodząc. Nuncyusz nie kontent z tego komputu wojska, który jest generalny; ale szczegółowego żąda ⁷⁾: każdego rotmistrza i pułkownika z nazwiska ⁸⁾, i chorągwi każdej jakości i ilości oznaczenia ⁹⁾; jaki, powiada, że ma ¹⁰⁾ wojska koronnego sobie podany ¹¹⁾. Prowizyą ¹²⁾ artyleryi i infanteryi do konferencyi z królem jmc. odkłada. Pan Sołokub, ekonom połongowski, skarżąc się ¹³⁾ przysłał, że jmc. p. wojewoda wileński, mimo swój na te dobra list ochronny od wszelkich ciężarów wojskowych ¹⁴⁾, postawił chorągiew księcia p. marszałka ¹⁵⁾; przez co chłopci uciśnieni ¹⁶⁾ rozchodzą się. Niemniej i na w. mc. p. m. młło, skarżąc się, że 400 T. przedtém czopowego dawano; teraz m/4 od jmc. p. Rynvida wybiéraném jest ¹⁷⁾ z Połongi. Mają tu tedy od królowej pisać czy do w. mc. p. m. młło, czy do jmc. p. Rynvida w tém. Że pośpiech wojska litewskiego trudny, wina złożona ¹⁸⁾ na jmc. p. wojewodę wileńskiego i cale w podejrzenie podają ¹⁹⁾, że te piechoty za wyraźnym ordynansem jmc. wróciły się z kierunku ²⁰⁾ drogi ku Kamieńcowi, do Litwy; a nie przez nieświadomość ²¹⁾ młodego wodza, jako w saméj rzeczy jest. I tak powiadają ²²⁾, że wtenczas jmc. p. wojewoda z tego podejrzenia wyjdzie ²³⁾, kiedy oficerów kilku, którzy wybryk uczynili ²⁴⁾, p. Ogińskiemu da tracić. Do sejmu dość nie mały przeciąg czasu ²⁵⁾, a już tu go pod naciskiem potrzeb ²⁶⁾ formują we Lwo-

¹⁾ tardantur responsa. ²⁾ admittunt remoram. ³⁾ insistendo. ⁴⁾ non moror. ⁵⁾ invisus hospes. ⁶⁾ respons. ⁷⁾ specialiter requirit. ⁸⁾ de cognomine. ⁹⁾ qualitate et quantitate exprimi. ¹⁰⁾ affirmat habere. ¹¹⁾ porrectum. ¹²⁾ provisionem. ¹³⁾ quaerulabundus. ¹⁴⁾ ab omni onere militari. ¹⁵⁾ Stanisław Radziwiłł. ¹⁶⁾ aggravovani. ¹⁷⁾ requiritur. ¹⁸⁾ devolvitur. ¹⁹⁾ suspicionibus in volunt. ²⁰⁾ ex tractu. ²¹⁾ non imperitia. ²²⁾ asseritur. ²³⁾ tej suspicii evadet. ²⁴⁾ recalcitrarunt. ²⁵⁾ nie małe interstitium. ²⁶⁾ premente necessitate.

wie, drudzy mają go już za zerwany. Jmc. p. wojewoda trocki nie doprosi się audyencyi. Jmc. p. kanclerza kor. ¹⁾ odmieniła się tu droga do Jaworowa. Pisał, aby wywieźć się ²⁾, do jmc. p. wojewody, jeżeli się nie da pociągnąć do m/3 ung. za pieczęć w darze dla króla ³⁾, które już deklarował był zesłemu jmc. p. kanclerzowi za ustąpienie ⁴⁾. Odpisał, że ani 50 szelągów nie dam; jeżeli zasługuję ⁵⁾, niech wedle zasługi ⁶⁾ odbieram; jeżeli nie, na témże ⁷⁾ zostaje krzesło ⁸⁾. Dwór zmieszany, nie wie jako i z kąd ma z nim sprawę ⁹⁾ zacząć i nie jeszcze nie traktują, zawiesiwszy ¹⁰⁾ jeszcze ostateczne sprawy załatwienie ¹¹⁾. Karmi przez swoich ludzi ¹²⁾ nadzieją, że to publicznie przedłoży ¹³⁾ król, bo zwoływani są ¹⁴⁾ poblizsi senatorowie, aby obecnymi byli aktowi ¹⁵⁾, na którym od papieża ¹⁶⁾ mają królowi jmc. publicznie ¹⁷⁾ dawać błogosławieństwo ¹⁸⁾ na tę wojnę, miecz i szyszak; hetmanom i kawalerom, na tę wojnę idącym wraz z odpustem ¹⁹⁾ pewne numismata. Podczas tej uroczystości ²⁰⁾ obiecują oddawać ²¹⁾ pieczęć jmc. p. wojewodzie, i każą się na oracyą gotować wcześniej. Te rzeczy jeszcze są w drodze i tu za kilka dni spodziewane ²²⁾. Konkurenci ²³⁾ wszyscy: p. Wileński, p. Słuszka, p. Dolski, p. Białożor pozbawieni wszelkiej nadziei ²⁴⁾ o buławę polną. Dałby dwór jmc. p. wojewodzie wraz ²⁵⁾ z pieczęcią, ale p. wojewoda oglądając się, aby nie zaszyły od w. mc. państwa m. młło nieporozumienia, waha się ²⁶⁾. Bywam u niego często. Ongi mi mówił, jeżeli ja buławy nie przyjmę, to ją dadzą temu, o którym nie ²⁷⁾ była nadzieja i przypuszczenie ²⁸⁾: to jest p. Chodkiewiczowi albo p. Wołłowiczowi. Dodał, aby rozważyli ²⁹⁾ ichmciowie co lepiej ³⁰⁾, czy żebym ja ją wziął, czy żeby komu dano, jako miecz szalonemu. Jakoż ztąd zbierać, że dwór wspomóże ³¹⁾ kogokolwiek fortuną, aby trwał w opozycji przeciwko wielkiemu ³²⁾ w. mc. państwa młło imieniowi ³³⁾; bo ongi królowa mówiła: choćby z posagiem komu dać buławę, byle kontr postanowić. Jmc. p. wojewoda wileński oskarżony ³⁴⁾ od jmc. p. wojewody trockiego o chorągiew usarską, po nieboszczyku wojewodzie połockim zwinioną i o regiment, przydając, że przed tém successorom wolno było sprzedać regiment, a nam nie wolno chować. P. starosta stokliski obalamucony ³⁵⁾ listem jmc. p. wojewody wileńskiego, kryzrechem generalnym grozi ofi-

¹⁾ Jan Wielopolski. ²⁾ exquirendo. ³⁾ in munus majestatis. ⁴⁾ pro cessione. ⁵⁾ si mereor. ⁶⁾ ex merito. ⁷⁾ sin secus, in eodem. ⁸⁾ subsellio. ⁹⁾ negotium. ¹⁰⁾ suspensio. ¹¹⁾ toto causae effectui. ¹²⁾ per sua subjecta. ¹³⁾ publice confert. ¹⁴⁾ convocantur. ¹⁵⁾ senatores, ut actui assistant huic. ¹⁶⁾ a Ssmo. ¹⁷⁾ publice. ¹⁸⁾ benedictionem. ¹⁹⁾ cum indulgentiis. ²⁰⁾ stanti hoc solenni actu. ²¹⁾ conferować. ²²⁾ sperantur. ²³⁾ concurrentes. ²⁴⁾ omni spe exclusi. ²⁵⁾ insimul. ²⁶⁾ dissensus, vacillat. ²⁷⁾ nulla. ²⁸⁾ spes et mentio. ²⁹⁾ superaddidit, viderint. ³⁰⁾ satius. ³¹⁾ augmentabit. ³²⁾ ut constituat in oppositu magno. ³³⁾ nomini. ³⁴⁾ incusatus. ³⁵⁾ confusus.

cerom, co odeszli, mając u siebie, że to za ich udaniem do jmc. p. wojewody cierpi. P. Hordziejewskiemu dawano tu wołoską chorągiew, ale odrzucił ¹⁾. Officialstwa też wedle woli ²⁾ jego nie masz próżnującego, dał mu tedy król jmc. dwie wioski na Żmudzi, o które konkurował p. Chrzczonowicz i z tém wrócił ³⁾ do domu. To doniószszy, ściskam ⁴⁾ nogi pańskie w. mc. p. m. młło i dobrodzieja najniższy sługa Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa Maj 1684.

X.

Jaśnie wielmożny panie mój młły i dobrodzieju.

Ekspedując odpowiedź ⁵⁾ j. k. mci, bo nuncyusz zwleka odpowiedzi ⁶⁾ do wtorku, z przyczyny ⁷⁾, że przeszłego tygodnia włoska poczta nie przyszła i chyba o wtorku jest spodziewana ⁸⁾, z której ma się nuncyusz regulować co do ⁹⁾ odpowiedzi w. mc. państwu memu młło. Donoszę: Jmc. p. wojewoda trocki już zwolna uwiadomiony przez osoby ¹⁰⁾ dworskie i każą się gotować na podziękowanie za pieczęć wielką; tylko jakim sposobem stanie się to ¹¹⁾, jeszcze nie wiadomém ¹²⁾. Dość, że się zupełną króla ¹³⁾ szczyeci życzliwością ¹⁴⁾. W tém niepewien waha się ¹⁵⁾ jeżeli ma przyjąć buławę, albo nie ¹⁶⁾. Król jmc., słyszę, rzekł: jeżeli ¹⁷⁾ nie przyjmie p. wojewoda, dam ją temu, z którym będą mieli co robić ich m. m. p. p. Sapiehowie. Tu u dworu nie wierzą, aby miał szczerze pracować jmc. p. wojewoda wileński o wyprowadzeniu wojska lit. w pole i jako w złém łatwo czepia się wszystkich wiara ¹⁸⁾, tak w dobrém trudno ¹⁹⁾. Dominikan tu wczora nad wieczór z Sielea przybiegł, xdz Szkutyn, czyli inaczej zowie się. Wiele przyniósł nowin ²⁰⁾, ale z wszelką pewnością zmyślone ²¹⁾. Że dragonia w. mc. p. młło w Sielcu dwór obległa i samą jéjmc. panią starościcę w nim, że od w. m. m. państwa nie wiem kto dworu część spalił, że sam xdz goniony przez uboczne drogi i bezdroża ²²⁾ uszedł z listami i podobne zmyślenia ²³⁾. Jeszczem się z nim nie widział. Pisze

¹⁾ respnit. ²⁾ ad libitum. ³⁾ redux. ⁴⁾ amplector. ⁵⁾ responsua. ⁶⁾ differt responsa. ⁷⁾ ex ratione. ⁸⁾ speratur. ⁹⁾ in respondendo. ¹⁰⁾ passim convenitur per subjecta. ¹¹⁾ quibus modis fiet istud. ¹²⁾ nescitur. ¹³⁾ plena principis. ¹⁴⁾ gratia. ¹⁵⁾ dubius vacillat. ¹⁶⁾ nec ne. ¹⁷⁾ in quantum. ¹⁸⁾ in malis fluxa in omnes fides. ¹⁹⁾ in bonis difficilis. ²⁰⁾ multa tulit nova. ²¹⁾ certa certius ementita. ²²⁾ per avia et invia. ²³⁾ et similia conficta.

jejmę pani starościna fejdańska, jak najuroczyściej ¹⁾, slysze, skarżąc się na w. mc. p. młło i udając się w opiekę i protekcją ²⁾ królowej jmc. Panna zaś królowej prosi, aby ją wzięła do siebie i raczyła wiedzieć o niej, tak mi jmc. pan wojewoda trocki powiedział. Sam zaś jmc. p. starosta fejdanski zamysła ³⁾ wypowiedzieć służbę wojenną dla obawy ⁴⁾ hetmańskich dekretów i w drodze cywilnej rozprawić się ⁵⁾ ma wedle prawa ⁶⁾ z w. m. m. państwa. Wzmocze się ⁷⁾ tu tedy pewnie złość przeciw wielkiemu imieniu ⁸⁾ w. mc. państwa m. młło i nastąpią przekręcania ⁹⁾. Posyłam osobliwszą wiadomość ¹⁰⁾ pewną w przyłączonym piśmie ¹¹⁾. Nie piszę do jmc. p. wojewody wileńskiego, bo to choć mniejszego znaczenia ¹²⁾, nie dowierzam ¹³⁾ jednak poczie, kiedy mam tę pewną relacją, że na poczie chłopcy głupi są rozłożeni: na kogokolwiek żądanie ¹⁴⁾ listy ukazują łatwo wszystkim. Więc nie wydarzyło się, ściskam ¹⁵⁾ tedy nogi pańskie w. mc. pana m. młło i dobrodzieja, najniższy sługa Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 7 Maja 1684.

XI.

Jaśnie wielmożny panie mój młłwy i dobrodzieju.

Wysadzony od króla jmc. p. wojewoda trocki do nuncyusza, dla ułożenia ¹⁶⁾ wojska księstwa lit. pocztu ¹⁷⁾ i uczynienia podziału sumy ¹⁸⁾ od papieża ¹⁹⁾ ordynowanej, nie wmięszał się w powinność ²⁰⁾ jmc. p. wojewody wileńskiego, ale z całą sprawą ²¹⁾ odesłał do jmc. Potrzebował pilno nuncyusz, aby tu i teraz ²²⁾ mógł mieć wiadomość zupełną, wiadomość ilości i jakości ²³⁾ wojska, i wiele któremu z tej sumy papieżkiej przyjdzie; ale że partykularnego komputu nie było, któryby specyfikował pułkowników i rotmistrzów, a tu nuncyusz powiada się mieć pewną ²⁴⁾ nie wiem od kogo wiadomość ²⁵⁾ że do chwili ²⁶⁾ w służbie wojska tylko 10250; rzecz ²⁷⁾ tedy złożona ²⁸⁾ do jmc. pana wojewody wileńskiego, jako do sędziego w tej sprawie ²⁹⁾

¹⁾ sollemnissime. ²⁾ in tutelam et protectionem. ³⁾ intendit. ⁴⁾ metu. ⁵⁾ et civiliter agere. ⁶⁾ jure. ⁷⁾ recrudescet. ⁸⁾ virus in magnum nomen. ⁹⁾ et subsequenter interpretationes. ¹⁰⁾ particularitatem. ¹¹⁾ in annexa charta. ¹²⁾ minoris momenti. ¹³⁾ diffido. ¹⁴⁾ ad cuiusvis requisitionem. ¹⁵⁾ amplius non succurit amlector. ¹⁶⁾ ad combinandum. ¹⁷⁾ computum. ¹⁸⁾ repartitiei. ¹⁹⁾ a Ssmo. ²⁰⁾ non involavit in officium. ²¹⁾ cum toto rei effectu. ²²⁾ hic et nunc. ²³⁾ notitiam plenam, notitiam quantitatis et qualitatis. ²⁴⁾ certam. ²⁵⁾ notitiam. ²⁶⁾ ad praesens. ²⁷⁾ res. ²⁸⁾ devoluta. ²⁹⁾ ad arbitrum huius negotii.

aby podział ¹⁾ tej sumy uczynił. W czém uwiadomienie streszczone ²⁾ donoszę w. mc. p. m. młł. Deklarował nuncyusz od papieża ³⁾ na wojsko w. x. L. pieniędzy ⁴⁾ 202898 włącznie ⁵⁾ w tę sumę m/30 jmc. p. Ogińskiemu na infanterią danych i m/6 na chorągwie litewskie, co w Podolu, do potrącenia należące. Osobliwie na artyleriją m/2, litewską. Co w jedno zniósłszy, uczyni generalnej sumy 227,898. Ta suma deklarowana wystawić do Lublina, gdzie i komisarz z temiż pieniędzmi ma na 10go czerwca przybyć ⁶⁾ i tam przez 10 dni do 20go czerwca ⁷⁾ ma te pieniądze wyliczyć za assygnacyami jmc. pana wojewody wileńskiego, której osnowe wedle układu i myśli ⁸⁾ samego nuncyusza, jakowe być mają, posyłam. Mając król jmc. na uwadze ⁹⁾, że siłaby się musiała tracić ¹⁰⁾ czasu, posyłając do chorągwi każdej assygnacye i od chorągwi deputatów ordynując do Lublina, niemiej, że przez pomnożenie ¹¹⁾ deputatów, odpadłoby ¹²⁾ deputaci. Król jmc. chciał tę sumę na wojska kor. obrócić, ale nuncyusz żadną miarą nie pozwolił, mówiąc: nie mogę z własnej mocy upośledzać narodu ¹⁷⁾. Deklarował jednak, jeżeli ¹⁸⁾ omieszka tej kampanii wojsko litewskie, na przyszyły czas, nie dostanie się onym w udziale ¹⁹⁾ z pieniędzy ²⁰⁾, które będą większe na przyszłość ²¹⁾, boć to, prawi, nie jednego wieku wojna ²²⁾. Nuncyusz repartycyi ²³⁾ od jmc. p. wojewody wileńskiego uczynionej na piśmie ²⁴⁾ potrzebuje. Jmc. p. wojewoda trocki chodzi, aby pogodzonym był z królem ²⁵⁾ jmc. p. wojewoda wileński. Załączone pismo ²⁶⁾ niektóre szczegóły ²⁷⁾ pokaże w. mc. p. a ja przy uściśnieniu ²⁸⁾ nóg pańskich zostaje w. mc. pana m. młłło i dobrodzieja najniższym sługą Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 15 Maja 1684.

¹⁾ repartitionem. ²⁾ informationem compendius. ³⁾ a Ssmo. ⁴⁾ largitii. ⁵⁾ includendo. ⁶⁾ pro 10ma Junii comparere. ⁷⁾ ad 20mam Junii. ⁸⁾ formulam ex partu et mente. ⁹⁾ in consideratione. ¹⁰⁾ insumi. ¹¹⁾ per multiplicationem. ¹²⁾ decederet. ¹³⁾ consilium. ¹⁴⁾ ex brachio suo. ¹⁵⁾ minuentur. ¹⁶⁾ minuentur. ¹⁷⁾ non possum privata auctoritate postponere gentem. ¹⁸⁾ in quantum. ¹⁹⁾ non participabunt. ²⁰⁾ largitij. ²¹⁾ in futurum. ²²⁾ non unius saeculi bellum. ²³⁾ repartitionem. ²⁴⁾ in scriptis. ²⁵⁾ ut concilietur majestati. ²⁶⁾ annexa schaedata. ²⁷⁾ particularitates. ²⁸⁾ in amplexu.

XII.

Jaśnie wielmożny panie mój młły i dobrodzieju.

Przyjechał tu p. Odyniec. Listów jeszcześmy królestwu nie pooddawali bo nie jest wolnym wstęp ¹⁾. Król zapadł na tercyanę dzisiaj. Jeżeli nie będzie paroksyzm, jako przypada, to się już to złe ażali przesiliło. Uniżenie ściskam ²⁾ nogi w. mc. pana m. młło za przyslaną prowiżyą T. 600. Jmc. pan kanclerz litewski zaczyna swoje czynność ³⁾. Województwo trockie uprosił na jmc p. kasztelana trockiego ⁴⁾ a kasztelanią na jmc p. Kirdeja ⁵⁾ trocką, nowogrodzką zaś na jmc p. Wojnę, starostę braclawskiego. Generalstwo artylerji prosił na jmc p. Paca kawalera, ale królowa jejmć prośbą ⁶⁾ swoją za jmc. panem podskar bim nadwornym litewskim, zawiesiła sprawę ⁷⁾ i jeszcze to jest rozważaném. ⁸⁾ Jmc p. kanclerz tak, widzę, u siebie myśli ⁹⁾ i tak dwór tłumaczy, że w. m. m. p. do Warszawy dla tego ¹⁰⁾ jedzie i jmc. p. koniuszy, abyście pani kanclerzynie perswadowali, aby pieczęci nie wydawała teraz, aż jako zwyczaj, na sejmie, ponieważ to jest publiczny akt ¹¹⁾; bo jmc pan kanclerz chce ztąd ze zupełném używaniem ¹²⁾ pieczęci odjechać. Buława polna zwłóczona ¹³⁾ do obozu i jeszcze konkurentom do zasługowania ¹⁴⁾ albo do przypodobania się pole ¹⁵⁾ zostaje. Publicznych awizów nie masz nad to, że Turczyn zaczepno ¹⁶⁾ ku nam się gotuje; odpornie ¹⁷⁾ przeciw cesarzowi. Wojska koronne pod Busk się ściągają, ale zbyt kuse chorągwie. Nadzieja w wojskach litewskich. Więcej nie wydarzyło się ¹⁸⁾, zaczęm i ja ściskam ¹⁹⁾ nogi pańskie, jako w. mc. pana m. młło i dobrodzieja najniższy sługa Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 28 Maja 1684.

¹⁾ non est liber aditus. ²⁾ amplector ³⁾ activitatem. ⁴⁾ Paweł Cypryan Brzostowski. ⁵⁾ Jan Kirdej marszałek grodziński. ⁶⁾ instantiā. ⁷⁾ suspendit negotium. ⁸⁾ in consideratione. ⁹⁾ supponit. ¹⁰⁾ in eum finem. ¹¹⁾ publicus actus. ¹²⁾ cum pleno usu. ¹³⁾ distrahitur. ¹⁴⁾ merendi. ¹⁵⁾ placendi campus. ¹⁶⁾ offensive. ¹⁷⁾ defensive. ¹⁸⁾ amplius non succurrit. ¹⁹⁾ amplector.

XIII.

Jaśnie wielmożny panie mój młły i dobrodzieju.

Lubom ostatniego dnia maja ekspedyował do w. mc. pana m. młło pocztę, jednak kiedy zdarza się sposobność, nie brak ¹⁾ we mnie chęci usłużenia ²⁾, i mając wiadomość o przybyciu w. mc. pana m. młło do Warszawy skwapliwie imam się zaszczytu służby mojej ³⁾ i donoszę. Król jmc po trzecim paroksyzmie ozdrowiał ⁴⁾ z łaski bożej i zdrów dobrze; zwątlone tą chorobą ⁵⁾ tymczasem odzyskuje siły ⁶⁾. U nas to jest pewną ⁷⁾, że tam zbierają się ⁸⁾ do Warszawy wiele ich m. m. p. p. senatorów dopiero. Od jmc p. wojewody wileńskiego nie masz repartycji przyslanej sumy papieżkiej ⁹⁾ na wojsko lit. ordynowanej i nie może się jej nuncyusz doczekać. Tak tedy ¹⁰⁾ podwiada: ja nie będę winnym, jeżeli zwłóczy się łaska papieża ¹¹⁾, bo chce widzę, tego, aby poprzedziła wiadomość podziału ¹²⁾ onemu, rozdanie pieniędzy. Jmci p. Paca kawalera z pieczęcią do siebie jutro się spodziewamy, w używaniu której zupełném ¹³⁾ jmc. p. kanclerz lit. zatwierdzony ¹⁴⁾ miał tój chwili ¹⁵⁾ wyjeżdżać do Litwy; ale teraz powstała obawa ¹⁶⁾, aby go nie zatrzymał król jmc do przybycia Moroziniego posła weneckiego. Jmc. p. Odyńca czekają tu odpowiedzi ¹⁷⁾ od króla jmci i królowej jmci do w. mc. p. m. młło. Skoro się jednak kancellarya z tych poczt uwolni otrzyma i on następnie ¹⁸⁾ ekspedycyą pospieszając ¹⁹⁾ do w. mc. m. młło usług i do Warszawy. Słyszałem, że jmc p. wojewoda ruski bywszy w obozie pod Buskiem, ma i tu u króla jmci zjawić się ²⁰⁾ niezadługo. Więcej nie wydarzyło się ²¹⁾ i ja spełniwszy służby obowiązek ²²⁾, czekam rozkazów przy uściśnieniu ²³⁾ nóg pańskich, jako w. mci pana m. młło i dobrodzieja najniższy sługa Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 2 czerwca 1684.

Przeszła pocztą 31 maja wyprawioną, comkolwiek doniósł, wszystko to czas sprawdza ²⁴⁾.

¹⁾ subvenit occasio, non deest. ²⁾ ardor merendi. ³⁾ promptus arripio obsequii mei gloriam. ⁴⁾ convaluit. ⁵⁾ fessas hoc malo. ⁶⁾ recolligit vires. ⁷⁾ constat, ⁸⁾ congregantur. ⁹⁾ a Ssmo. ¹⁰⁾ ex inde. ¹¹⁾ ego non ero in culpa quando tardabitur gratia Ssmi. ¹²⁾ ut preveniat notitia repartitionis. ¹³⁾ cujus pleno usu. ¹⁴⁾ confirmatus. ¹⁵⁾ ex nunc. ¹⁶⁾ metus subest. ¹⁷⁾ morantur tu responsa. ¹⁸⁾ pro tunc. ¹⁹⁾ acceleraturus. ²⁰⁾ comparere. ²¹⁾ amplius non succurrit. ²²⁾ pensato obsequii officio. ²³⁾ nutus in amplexu. ²⁴⁾ comprobatur.

XIV.

Jaśnie wielmożny panie mój młły i dobrodzieju.

Ordynaryjną pocztę warszawską ekspedyowawszy do w. mc. p. m. młło, miałem zaraz pisać przez jmc. p. Odyńca, którego że dzień odednia jmc. p. wojewody ruskiego wstrzymywało¹⁾ tu oświadczenie²⁾, że miał pisać coś nowego: nie tylko on tu pozostał³⁾, alem i ja pocztę do jmc. p. wojewody wileńskiego przetrzymał. Teraz ekspedyując pocztę przy uściśnieniu⁴⁾ nóg pańskich, załączone ze szczegółami polecam pismo⁵⁾. Jmc. Xdz nuncyusz pilnie⁶⁾ pyta się o listach jmc. p. wojewody wileńskiego i o repartycyi téj sumy papieżkiej⁷⁾ na wojsko danój, bez której chce trudnić wypłatę⁸⁾ pieniędzy i powiada: że mi trzeba wprzód wiedzieć co na każdego dział⁹⁾ ma przypaść¹⁰⁾, niż pieniądze podniosą. Na biskupstwo wileńskie¹¹⁾ nowy stara się¹²⁾ konkurent, dufający wstawieniu się¹³⁾ jmc. p. Krakowskiego¹⁴⁾, jmc. Xdz Potocki kanonik wileński, jeszcze z niewiadomym i wątpliwym skutkiem¹⁵⁾. O sejmie przyszłym już tu mówią dość wczesnie i chcą go albo we Lwowie albo w Lublinie, byle nie w Grodnie, dla odległości, dając racją, że wojsko albo w Wołoszech albo dalej może zimować. Hetmani od niego odjadą. Po nich pułkownicy, następnie¹⁶⁾ officyalistowie, a potem i kompania zostawiwszy wojenne znaki, pójdzie za nimi¹⁷⁾, obnażone chorągwie i same w łup¹⁸⁾ i ojezyzną podadzą¹⁹⁾. Nie w Wanszawie zaś dla tego, aby nie zdawało się, że obalają ustawy²⁰⁾; ale tylko pod naciskiem potrzeby²¹⁾, ani tam ani tu, tylko na trzecim miejscu sejmować. Wczora tu było zebranie senatu²²⁾, na niem jmc. Xdz biskup łucki, kijowski, kamieniecki²³⁾, jmc. p. Krakowski, ich mc. pp. wojewodowie, trocki, ruski, brasławski²⁴⁾, czerniechowski²⁵⁾, kasztelani podlaski, międzyrzecki²⁶⁾. Xdz podkanclerzy koronny imieniem suksessorów zeszłego jmc. p. kanclerza lit., oddał rozporządzeniu²⁷⁾ króla jmc. p. do długiej przemowie²⁸⁾ pieczęć wielką. Którą jeżeli oddać przed sejmem,

1) detinuit. 2) declaratio. 3) substitit. 4) in amplexu. 5) annexam cum particulibus commendo schaedam. 6) sollicite. 7) a Ssmo. 8) exsolutionem. 9) in cuiusque sortem. 10) cedre. 11) po śmierci Mikołaja III. Paca. 12) aspirat. 13) fretus instantia. 14) Jędrzej Potocki kasztelan krakowski. 15) inscio et dubio eventu. 16) dein. 17) insignia, sequetur. 18) in praedam. 19) exponent. 20) ne videantur convellere leges. 21) premente necessitate. 22) senatus consilium. 23) Stanisław II. Wojeński biskup kamieniecki. 24) Mikołaj Sapieha. 25) Jan Giński syn Xdza podkanclerzego koronnego. 26) Jan Franciszek Rozrażewski. 27) in dispositionem. 28) prolixo oratione.

było rozważaném w radzie senatu, stanęło¹⁾ oddać, i jutro deklarował król jmc. publicznie²⁾ oddać jmc. p. wojewodzie trockiemu. Żeby tylko co nie zaszło. Tamże wniósł jmc. p. wojewoda trocki a przysły kanclerz odyskanie³⁾ armaty lit. z Lubowli do Lwowa. Postanowiono⁴⁾ wziąć m/3 z sumy papieżkiej⁵⁾ na artylerją lit. ordynowaną m/95, na spezy i koszty na przyprowadzenie téj armaty, a król jmc. 30 arkabuzerów i officera przydać deklarował; ale ztamtąd komendant pisze, że wcale nie sporządzona w niczém ta armata, koła nie kowane i inne są tam braki⁶⁾: nadewszystko wykazuje⁷⁾, że 200 talarów bitych wydał, okupując kogoś z litewskich od Teklego, i to by rad odzyskał⁸⁾ za tą okazyą. Czego nie może król jmc. dopuścić. Wniósł i to jmc. p. wojewoda, jeżeli należy potrącać m/15 tym ludziom, co tu pod Kamieńcem byli litewskim, co im przypada⁹⁾ na lenungi, jako szczegółowy¹⁰⁾ jest wykaz¹¹⁾. Mniemanie jest: ¹²⁾ nie wytrącać, ale jakim sposobem to zrobić się ma¹³⁾, wziął to król jmc. pod rozwagę¹⁴⁾ i do zniesienia się z nuncyuszem. Pierwszy tedy punkt rady senatu¹⁵⁾: jeżeli przed sejmem oddać pieczęć wielką, którą oddać. Drugi punkt, jeżeli z Ungwaru sprowadzić wojska¹⁶⁾, bo cesarz jmc. o to nie dba i nam dla obcej sprawy¹⁷⁾ ubiegać się i zabijać się nie przystoi¹⁸⁾; mniemają¹⁹⁾: sprowadzić. Trzeci punkt o ciągu²⁰⁾ wojny dalszym²¹⁾: obóz²²⁾ czy ruszyć, jak²³⁾ i dokąd, król jmc. czy ma być w przyszłej kampanii, czy nie; to rozważano²⁴⁾, ale jako osądzono²⁵⁾, cale nie wiadomo²⁶⁾. Czwarty punkt o Apafim księciu siedmiogrodzkim. Tenże zasługuje na tajemnicę²⁷⁾, a i uwięzione słowo tak króla jako i senatorów i uczyniona ręką na piersi przysięga, że nie będzie wyjawioną tajemnicą²⁸⁾; musi nam być ukrytą²⁹⁾, jeżeli jednak czas rozległszy odkryje, doniesę. Trybunał skarbowy że nieskończony, ale na 2 października³⁰⁾ czy listopada³¹⁾ odłożony, król nie na to nie mówi, ale sarkają³²⁾ niektórzy magnaci, mówiąc³³⁾, jakto może skarbowy trybunał zmieniać ustawę³⁴⁾, która jest: w oznaczonym czasie³⁵⁾ skończyć, bez dylacyi albo odkładu, trybunał. Jmc. p. kanclerz lit. poty sobie³⁶⁾ obiecuje wielkie³⁷⁾ okolo wprawienia tego w reze³⁸⁾, co (jak oni powiadają) z kluby ustaw

1) in disquisitione senatus consilii, decisum. 2) publice. 3) odzyskanie ob. Linde III. T. 4) decisum. 5) a Ssmo. 6) defectus. 7) praetendit. 8) repetera. 9) cessit. 10) singularis. 11) specificatio. 12) visum. 13) qua methodo fiet istud. 14) in deliberationem. 15) senatus consilii. 16) praesidium. 17) super alienum patrimonium. 18) non convenit. 19) visum. 20) de processu. 21) ulteriori. 22) castra. 23) movere, qua methodo. 24) agitatum. 25) decisum. 26) non constat. 27) meretur secretum. 28) et praestitum tacto pectore iuramentum super non revelandum secretum. 29) nas latere. 30) ad 2dam 8bris. 31) 9bris. 32) fremunt. 33) magnates, asserendo. 34) reformare legem. 35) in termino. 36) sudores sibi. 37) multos. 38) reza, ryza — należyte granice Linde V. T.

wyszło ¹⁾). Zaś ²⁾ w. m. m. państwu wielce dobrze stawa i siła pracuje około pogodzenia ³⁾ w. m. m. państwa z dworem. Żołnierz u nas w Litwie, że nie płatny, król jmc. jako pan zawsze umiarkowany ⁴⁾, mówi o wyszukaniu środków ⁵⁾ na ociągających się, aby rzeczywiście ⁶⁾ do skarbu wnosili ⁷⁾, co Rzplta uchwaliła, i nie unoszą się ⁸⁾, jako przed tém na wielkie ⁹⁾ wmc. państwa młło imię ¹⁰⁾, nawet i królowa jęc mc. milczy. Jmc. p. kanclerz litewski, nietylko w życzliwość królewską bogaty ¹¹⁾ odjedzie, jeżeli go król nie zatrzyma dla przyjęcia posła weneckiego Morozyniego, ale téż (zanosi się na to) miłości pełniąc obowiązek ¹²⁾, i już tu czasem ¹³⁾ Kostusię wspomina, a przynajmniej chętnie ¹⁴⁾. Wkracza w korespondencją poufniejszą z jmc. p. kanclerzem koronnym: któż ręczy ¹⁵⁾, jeżeli nie życzy sobie córki onego, bo się na starsze albo na wdowy wcale nie zapatruje i mija ich. Jmc. p. skarbnik litewski, u nas słyszeć, że malkontent nie wiem dla czego z w. mc. p. m. młło i chce ustąpić z urzędu swojego ¹⁶⁾. Pono dla tego, że pan Bernier wie o wszystkim, co sobie ma za niekorzyść ¹⁷⁾. Pięczęć tu przywiózł p. kawaler. Należy obawiać się, aby nie obalił ¹⁸⁾ jmc. p. podskarbiego nadwornego litewskiego w generalstwie, bo mu król wielce dobre daje słowa. P. podlaski wczora w radzie senatu ¹⁹⁾ wystawił księcia podkanclerzego ²⁰⁾, wprzódy protestując, że mu coś posłuszeństwa należy się ²¹⁾, a potem Faeton ten nietylko niebo przez swoje niedoświadczone kierowanie ²²⁾ zapalił, ale i w. królewską mość tak poplątał ²³⁾, że musisz sobie przybiierać innego pieczętarza etc. Nie zdarzyło się ²⁴⁾ więcej pisać i ja przy uściśnieniu ²⁵⁾ nóg pańskich piszę się w. m. p. m. młło i dobrodzieja najniższy sługa Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 7 czerwca 1684.

¹⁾ ex orbita legum decedit. ²⁾ alias. ³⁾ combinatii. ⁴⁾ moderatus. ⁵⁾ de inquirendis mediis. ⁶⁾ retentorów, ut serio. ⁷⁾ importent. ⁸⁾ Rplca decrevit, et non saeviunt. ⁹⁾ super magnum. ¹⁰⁾ nomen. ¹¹⁾ gratia principis dives. ¹²⁾ amori pendens officia. ¹³⁾ passim. ¹⁴⁾ et quidem libenter. ¹⁵⁾ quis sponsor. ¹⁶⁾ officio suo resignare. ¹⁷⁾ pro praecudio. ¹⁸⁾ timendum ne invertat. ¹⁹⁾ in senatus consilio. ²⁰⁾ Dominik Radziwiłł. ²¹⁾ protestatus że mu coś, obsequiorum debeat. ²²⁾ suo imperito regimine. ²³⁾ confundit. ²⁴⁾ non succurrit. ²⁵⁾ in amplexu.

XV.

Jaśnie wielmożny panie mój młwy i dobrodzieju.

Co miałem pisać, pisałem ¹⁾ przez jmc. pana Odyńca, dzisiaj aby zwykłej ²⁾ jednak dopełnić służby ³⁾ i tą pocztą pełnię mój obowiązek ⁴⁾ i donoszę. Biskupstwo wileńskie deklarował król jmc. wczora jmc. Xdzu biskupowi smoleńskiemu ⁵⁾, smoleńskie jmc. Xdzu Brzostowskiemu, sekretaryą jmc. Xdzu Wołłowiczowi. Przynagłał ⁶⁾ i jmc. p. wojewoda trocki wyprawienie swoje ⁷⁾, król odpowiedział: dość się wmc. rychło będziesz ekspedyował, kiedy dobrze. Nuncyusz się wczora pytał u króla jmc., jak rychło zechce jechać ⁸⁾ do obozu; z oburzeniem ⁹⁾ odpowiedział król: waszeci co do tego, muszę się oglądać na wojsko litewskie, które jeżeli ja pośpieszę do obozu, pewnie omieszka kampanii. Ja tu dla dobrej sprawy jestem kamienowany ¹⁰⁾ i że szczerze w. m. m. państwu służę, to mi szkodzi. Pisałem o p. Gintowcie do w. mc. p. m. młło. to, co w samej rzeczy było, który tu do swojej teści pisze, do pani Grochowskiej, ochmistrzyni księżnej jęc. skarżąc się na mnie, że go udał do w. mc. m. pana. Mniej trwam o tę ich niełaskę, ale najważniejsza ¹¹⁾ przez kogo wychodzą te sekreciki z pokoju w. mc. pana m. młło i kto mnie w łasce ludzkiej dyskredytuje. Król do Lwowa już nie jedzie, tu w Jaworowie ma przyjmować posła weneckiego. Budują teatru w ogrodzie. Na św. Jan ma być balet. Królewic starszy, p. wojewoda czerniechowski, mają się ubierać i drudzy. Więcej nie wydarzyło się ¹²⁾. Za czém i ja przy uściśnieniu ¹³⁾ nóg pańskich zostaję w. mc. p. m. młło i dobrodzieja najniższym sługą Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 12 czerwca 1684.

¹⁾ Scribenda scripsi. ²⁾ ut morem. ³⁾ geram obsequii. ⁴⁾ pensito meum officium. ⁵⁾ Alexander II. Kotowicz biskup smoleński. ⁶⁾ urgebat. ⁷⁾ expeditionem sui. ⁸⁾ proficisci. ⁹⁾ cum indignatione. ¹⁰⁾ de bono lapidor opere. ¹¹⁾ summum. ¹²⁾ amplius non succurrit. ¹³⁾ in amplexu.

XVI.

Jaśnie wielmożny panie mój młły i dobrodzieju.

Wczorajszego dnia 15 b. m. ¹⁾ o siódmj i ósmj godzinie z południa było zebranie senatu w obecności ²⁾ ich m. m. Xięży biskupów: łuckiego, kijowskiego, kamienieckiego, smoleńskiego, terazniejszego nominata wil., wojewodów: trockiego, czerniechowskiego, kasztelanów: podlaskiego, międzyrzeckiego i Xdza podkanclerza koronnego, gdzie do tronu ³⁾ z swoich miejsc zwołani senatorowie ⁴⁾ powtórnie [bo już na to gromadniejsze było w obecności ⁵⁾ hetmanów kor. senatu zebranie ⁶⁾] pytani byli: zdania ⁷⁾ ich jakowe, jeżeli oddać pieczęć wielką i komu. Słowem ⁸⁾: placet, zgodzili się i wstawił się ⁹⁾ każdy z nich do króla: oddać jmei p. wojewodzie trockiemu. Jakoż tak i król postanowił ¹⁰⁾. Oddawał ją tedy zaraz jmc. Xdz podkanclerzy kor. dość ozdobnie mówiąc ¹¹⁾ i skończył mowę wedle ¹²⁾ królewskiej deklaracyi 15 maja danj jmei p. wojewodzie, obietnicą tą, że będzie w. mc. za dobrodziejstwa pańskie drugim ich m. m. przykładem do wdzięczności. Odebrawszy pieczęć, bardzo uroczyście długą ¹³⁾ i dość gładką mową ¹⁴⁾ dziękował już rzeczywisty i urzędujący ¹⁵⁾ jmc. p. kanclerz lit. za wyświadczone dobrodziejstwo ¹⁶⁾ królowi jmei, zakładając obowiązek ¹⁷⁾ na się i na dom swój i na spowinowaconych ¹⁸⁾ ze krwią swoją, że życiem i krwią ¹⁹⁾ będzie służył majestatowi i młodemu królewicom ²⁰⁾. Miał zaraz ²¹⁾ przysięgać, ale pod rękę ²²⁾ nie należli przysięgi. Odłożona do dzisiaj a od dzisiaj znowu odłożono ²³⁾ do jutra, bo Xdz podkanclerzy kor. dla ²⁴⁾ swego bankietu uprosił dzisiaj wytechnienie ²⁵⁾. Regulując się wedle ustawicznych ²⁶⁾ dzień ode dnia zwłóczeń ²⁷⁾, niespodziewaliśmy się, aby tu i teraz ²⁸⁾ oddano tę pieczęć i były mniemania i uwagi ²⁹⁾ u dworu, że to oddanie pieczęci miało przeciągnąć się ³⁰⁾ jeżeli nie do sejmu, to pewnie do obozu. Co jednak inna przyspieszyła przyczyna ³¹⁾: powiadają, że to król na przeko ³²⁾ uczynił księciu jmei p. podkanclerze-

¹⁾ praesentis. ²⁾ senatus consilium in assistentia. ³⁾ ad thronum. ⁴⁾ convocati senatores. ⁵⁾ in assistentia. ⁶⁾ senatus consilium. ⁷⁾ quaerebantur, sensus. ⁸⁾ per verbum. ⁹⁾ consenserunt et instabat. ¹⁰⁾ conclusit. ¹¹⁾ compto sermone. ¹²⁾ ad normam. ¹³⁾ sollemnissime multo. ¹⁴⁾ elegantis sermone. ¹⁵⁾ re ipsa et usu. ¹⁶⁾ pro collato beneficio. ¹⁷⁾ obligationes. ¹⁸⁾ et super connexos. ¹⁹⁾ vita et sanguine. ²⁰⁾ principibus. ²¹⁾ ex nunc. ²²⁾ ad manum. ²³⁾ redijt. ²⁴⁾ in gratiam. ²⁵⁾ respirium. ²⁶⁾ ex continuis. ²⁷⁾ dilationibus. ²⁸⁾ hic et nunc. ²⁹⁾ sensus et considerationes. ³⁰⁾ protrahi. ³¹⁾ alia acceleravit ratio. ³²⁾ Linde IV. T. przekór.

mu, który pisał do jmei Xdza podkanclerzego kor. grożąc, że poruszę stany Rzpltej ¹⁾ i niemal (tak powiadają) na rokosz wołając, i że orzeł raziwiłowski nie zwykł, ani ma jeszcze piór podskubionych, aby tak nisko latał. Na to król: tegóż gniazda są u mnie orleńta, ale będą grzecznijsi. I znowu: póki mnie i przyjaciół moich stanie, nie będzie się z tego cieszył pan wojewoda trocki. Tu w. m. państwo młło wplątani w podejrzenie ²⁾, że nietylko jedno i to samo ³⁾ z nim myślą ⁴⁾: ale też jemu podajecie sposoby i środki ⁵⁾, które mi się (jak oni powiadają) na harde wzbija. Do tych czas choć uskarżający się ⁶⁾ na w. m. m. państwo, dobrze jednak zawsze stawał i godnie ⁷⁾ zawsze wielkie ⁸⁾ w. mc. państwa m. młło, ile przed majestatem, traktował imię ⁹⁾; teraz jako mam wróżyć ¹⁰⁾, zgadnąć na przyszłość ¹¹⁾ nie mogę, to tylko donoszę, że slysze mówiącego, że wszystkie krzesła ¹²⁾, trybunały, komissye, wszystkie urzędy jako: buławy, klucze i inne urzędy ¹³⁾ mają jakąś wspólność ¹⁴⁾ albo w swoich powinnościach ¹⁵⁾ jakąś intrygę pieczęci wielkiej i mogą ich m. m., jako to w. m. państwu m. młłu, służyć ¹⁶⁾ zawsze i szkodzić ¹⁷⁾. Wielce z tego malkontent, że na jego ludzi ani hyberny ani żołdu nie dano. Obiecuje ztąd rychło przed św. Janem wyjechać do Litwy. Darował królowej serwis auszpurkiej roboty wartości do tysiąca ¹⁸⁾ flor. Na regensstwo do pieczęci liczy konkurentów dwunastu; ma ich królowi proponować. Ze dwu jednak jest spodziewanym ¹⁹⁾ albo p. Ogiński miecznik lit. albo p. starosta orszański. Sądy, powiadają ²⁰⁾, że ma odwołać do sejmu. Biskupstwo wileńskie oddane Xdzu biskupowi smoleńskiemu i już mu król podpisał i do papieża ²¹⁾ i do kapituły wszystkie rekwizyta. Smoleńskie jeszcze u króla zostało w rozważaniu ²²⁾: komu dać. Przeszłą pocztą pisałem, że oddano, na piérwszą wiadomość, nie znając dobrze rzeczy ²³⁾. Markiz de Betuni zjawił się ²⁴⁾ tu w tych dniach. Zapytany ²⁵⁾ po co tu przyjechał, przywiedziono ²⁶⁾ oraz prawo ²⁷⁾, że się u nas bawić cudzoziemcy nie mają, przysięgał ²⁸⁾, że w żadnym nie przyjechał urzędzie ²⁹⁾ i nie nie ma do traktowania niskim, tylko jedynie jako prywatny przybył ³⁰⁾. Jak zwyczajnie ³¹⁾ nowe się tu wszechły plotki, jakobyś w. mc. pan mój młłwy będąc w Warszawie, z innymi protestacyą zaniósł, czyli manifest przeciwko

¹⁾ commovebo ordines Reip. ²⁾ involvantur suspicionibus. ³⁾ unum idemque. ⁴⁾ sentiunt. ⁵⁾ subministratis modis et media. ⁶⁾ quaerulabundus. ⁷⁾ et digne. ⁸⁾ magnum. ⁹⁾ tractabat nomen. ¹⁰⁾ ominari. ¹¹⁾ in futuris. ¹²⁾ subsellia. ¹³⁾ officia. ¹⁴⁾ aliquam connexionem. ¹⁵⁾ in suo munere. ¹⁶⁾ prodesse. ¹⁷⁾ et obesse. ¹⁸⁾ valoris ad mille. ¹⁹⁾ speratur. ²⁰⁾ fertur. ²¹⁾ ad Ssmum. ²²⁾ haeret in deliberatione. ²³⁾ primo intuitu re incognita. ²⁴⁾ comparuit. ²⁵⁾ conventus. ²⁶⁾ allegatum. ²⁷⁾ jus. ²⁸⁾ ejuravit. ²⁹⁾ že nullo factionis przyjechał titulo. ³⁰⁾ solo suo advenit jure. ³¹⁾ uti solent.

królowi. Zamilczane najgłówniejsze¹⁾: o co; tylko powiadają, że król na prywatnych miejscach mimo²⁾ prawo mieszka, że daje na prośby³⁾ białogłowskie, nie wedle stopnia należytego i zasługi⁴⁾, urzędy nad prawo. Musi być tam i więcej kłamstw⁵⁾, ale siewacza⁶⁾ tego kłokolu spodziewam się w rychle dociec i doniesę w. mc. państwu m. młto, aby dochodzonem było źródło⁷⁾, z czyjój to wychodzi kuźni. Mówią⁸⁾ tu u dworu, że ma być u w. mc. p. m. młto w Wysokim w tych dniach dobrodziej jmc p. wojewoda wileński na weselu, o czém nie nie umiem pytającym się odpowiedzieć, tylo zaprzeczeniem lub niewiadomością⁹⁾ zbywam, bo żadnej nie mam wiadomości i nie wiem, jeżeli moje listy dochodzą dobrodzieja jmc. p. wojewody wileńskiego. Nuncyusz też bardzo niekontent, że mu jmc. p. wojewoda nie odpisuje na list i repartyeyi téj sumy na wojsko nie przysła. Więcej nie zaszło¹⁰⁾ do pisania, zaczęm i ja odłożywszy od papieru pióro, ściskam¹¹⁾ pańskie nogi, jako w. mc. p. m. młto i dobrodzieja najniższy sługa, Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 16 czerwca 1684.

XVI.

Jaśnie wielmożny panie mój młtwy i dobrodzieju.

Nuncyusz twardy jak skała, ani na palec¹²⁾ z swojej propozycyi nie dał się odwieść¹³⁾, i że się nie stało wedle woli jego¹⁴⁾, aby ta suma nie przez komissarzów ani deputatów była odbierana, ale przez pułkowników, oraz że mu jmc. p. wojewoda wileński przed odebraniem pieniędzy tych repartyeyj, co komu przypisać¹⁵⁾ ma udziałem¹⁶⁾ nie przysłał; pieniędzy nie dał i nie daje, zatrzymał, komissarzów bez sprawy¹⁷⁾ z Lublina z niczém ekspedjuje, dodając: jako przybyli, niechaj wracają¹⁸⁾. Daje przyczynę¹⁹⁾: że musiałbym tracić te pieniądze i zakładać z własnego²⁰⁾, gdybym się nie sprawił wedle polecenia papieżkiego²¹⁾, które jest postawione ostatecznie²²⁾: samemu żołnierzowi do rąk oddawać bez żadnych expens,

¹⁾ subticentur principalia. ²⁾ ultra. ³⁾ instantie. ⁴⁾ non ex gradu requisito et merito. ⁵⁾ fictitiarum. ⁶⁾ seminatorem. ⁷⁾ ut inquiratur origo. ⁸⁾ fertur. ⁹⁾ negatione vel ignorantia. ¹⁰⁾ non obviat. ¹¹⁾ sublato de tabula calamo amplector. ¹²⁾ dura petra ne latum unguem. ¹³⁾ dimoveri. ¹⁴⁾ iuxta eius arbitrium. ¹⁵⁾ in cuius cedere. ¹⁶⁾ sortem. ¹⁷⁾ infectis rebus. ¹⁸⁾ addendo sicuti venerunt redeant. ¹⁹⁾ rationem. ²⁰⁾ de proprio. ²¹⁾ iuxta praescriptum a Ssmo. ²²⁾ ultimae manus.

a nie komissarzom albo deputatom i to, mając sobie wprzód podaną wiadomość¹⁾ repartyeyi, co któremu przyjdzie żołnierzowi, jakoś²⁾ oraz i ilość działu każdego żołnierza wyrażając³⁾. Nie tu nie pomogły dotykalne dowody⁴⁾ ani żadne perswazye nie mogły oporu onego przezwyciężyć⁵⁾. Stał i stoi nie poruszony⁶⁾ w swoim postanowieniu⁷⁾. Deklarował w obozie dać, kiedy złączy się wojsko nasze z koronnem i to jeszcze jeżeli nie będzie ociagało się⁸⁾; bo jeżeli spóźni się, powiada, i szeląga nie otrzyma wasze wojsko⁹⁾. Już tu tedy ja bezsilny¹⁰⁾ i nie ma sposobu¹¹⁾ ani przekonywujących dowodów w obec jego niewzruszonej upartości¹²⁾. Czynilem com mógł¹³⁾. To nuncyusz dodaje, że i w koronnem wojsku do rąk pułkowników albo zesłanym od pułkowników oddają i chciał w podobny sposób¹⁴⁾ dawać; że inaczej¹⁵⁾ się stało i on wypłatę zawiesił¹⁶⁾ do obozu, jak się wojsko nasze złączy z koronnem. Przysła tu listy od jmc. p. chorążego litewsk. i sam rychło spodziewany¹⁷⁾. Skarży się, że nie dano hyberny ani na mocy¹⁸⁾ konsystencyi ani żołdu na królewskie chorągwie. Oburzył się¹⁹⁾ wielce król na jmc. p. wojewodę wileńskiego i na w. mc. p. m. młto, przydając: co tu za sprawiedliwość²⁰⁾ tym nie dać, którzy cnotliwie służą ustawicznie w potrzebie wojennej²¹⁾, ustawicznie w służbie²²⁾, a tym dać, którzy są zbiegami²³⁾, którzy leżą darmo; co za rządy? przyjdzie to wszystko doniesić i odkryć Rzpltej, żeby takowe widziała i wiedziała błędy²⁴⁾. I znowu do jmc. Xdza nominata odwróciwszy się: mci Xięże biskupie! ja waszeci zaaresztuję tu. Waszeciś bywał komissarzem, czemuście moje zapomnieli chorągwie. Xdz biskup odpowiedział, że nie widać nikogo było od chorągwi w. k. mci. Jmc. pan wojewoda wileński pisze tu, że się już do obozu ściągają chorągwie, a tu inna²⁵⁾ u dworu, nie wiem z kąd wiadomość²⁶⁾, że się jeszcze żadna chorągiew nie ruszyła z swojej konsystencyi, ani myśli ruszać się i w obozie żywej nie masz duszy. Że obóz pod Brześciem i król i dwór sarka na to bardzo, na tę racyą, że tamte pola zasiane, gdzie przed tém stały wojska litewskie i z wielką niekorzyścią i obrazą szlachty²⁷⁾ tak wielką szkodę uczyniłoby wojsko, rozgniewani²⁸⁾ odpowiadają i mają za urazę²⁹⁾, że dobra ziemskie przekładane są nad resepkł winny dla dóbr stołu królew-

¹⁾ praevia sibi cognitione. ²⁾ qualitate. ³⁾ et quantitate unius cuiusque militis explanando. ⁴⁾ palpabiles rationes. ⁵⁾ convincere. ⁶⁾ stetit et stat immotus. ⁷⁾ propositum. ⁸⁾ non tardabit. ⁹⁾ ne obolum accipit vester exercitus. ¹⁰⁾ deficio. ¹¹⁾ non est modus. ¹²⁾ ratio contra eius immobilem pertinaciam. ¹³⁾ egi quae potui. ¹⁴⁾ juxta processum illum. ¹⁵⁾ secus. ¹⁶⁾ exsolutionem suspendit. ¹⁷⁾ speratur. ¹⁸⁾ in vim. ¹⁹⁾ efferbuit. ²⁰⁾ iustitia. ²¹⁾ in opere belli. ²²⁾ in usu. ²³⁾ desertores. ²⁴⁾ errores. ²⁵⁾ alia. ²⁶⁾ relatio. ²⁷⁾ cum summo praeiudicio et iniuria nobilitatis. ²⁸⁾ indignabundi. ²⁹⁾ pro iniquo.

skiego ¹⁾. I król mówił nieraz, że mi ekonomią zrujnują. P. Okrasa, rychło spodziewają się ²⁾, że sprowadzi do Lwowa armatę, ale oprawa jej i odnowienie ³⁾ od wczesnego ⁴⁾ w. mc. państwa m. młło zawisła rozporządzenia i prowizji ⁵⁾. Proponował p. kanclerz królowi, że jmc. p. wojewoda wil. z własnego ⁶⁾ wydał na ludzi armatnych m/15, dalej nie ma prowizji artylerya. Na to król, a wszak na to u waszeciów są podatki extraordinaryjne, kwarty, symple, starostwa etc., czemuż nie macie płacić ⁷⁾ czém. Píše tu jmc. p. wojewoda wil., obiecując przed sobą wyprawić jazdy m/3, a sam mając się zostać, aby pozbiierać resztki ⁸⁾ wojska; czego król nie życzy: bo żołnierz będzie ociągał się i ozierał się na hetmana, który jeżeli wprzód pójdzie, wszyscy pójdą za nim ⁹⁾. O kombinacji swojej z jmc. p. wojewodą ruskim i król i królowa powiadają, że choćby nie przyszli do pierwotnych ¹⁰⁾ z sobą stosunków przyjaznych ¹¹⁾, tedy rychłoby się z sobą p. wojewoda ruski z pany Sapiehami powadzili. Nie wiem jakim listem, tylko wiem na pewne ¹²⁾, że ma król na współnika pracy i trudów ¹³⁾, póki odda polną buławę jmc. p. wojewodzie wileńskiemu, naznaczyć ¹⁴⁾ p. kanclerza lit. Z pewnej a nieomylniej przestrogi donoszę, że skoro obóz zacznie się lokować, skoro się będą chorągwie ściagać, będziecie w. m. m. państwo tam u siebie mieli gościa w obozie, pewnego wysłannika ¹⁵⁾ albo szpiega ¹⁶⁾. I już tu na to szukają człowieka ¹⁷⁾. Nie wiem czy u dworu go tu znajdują, czyli tam w Litwie, a jeżeli jeszcze dadzą (jak obiecują) pieniędzy, pewnie nie w innym zamiarze ¹⁸⁾, tylko aby wojsko odciągnąć ¹⁹⁾ od władzy jmc. p. wojewody wileńskiego. Pisałem przesła pocztą, dając znać że dwór uwiadomiony wieścią ²⁰⁾, jakobyś w. m. m. pan przeciwko królowi zanosił manifestacją, téj nowiny siewacz ²¹⁾ u dworu p. Sławogórski, co był przy nieboszczyku kanclerzu, ale kto to do niego z Warszawy pisał, wymiarkować ²²⁾ nie mogę. Król jmc. jmc. Xdzu nominatowi wileńskiemu do innych uwag załączył ²³⁾ i to: należy żebyś waszec był ruchawy; cokolwiek obaczysz błędów ²⁴⁾ (jako ich teraz w Litwie pełno) abyś na mocy obowiązku twojego ²⁵⁾, jako tam najwyższy pasterz, łajał i poprawiał ²⁶⁾. Już też i przysiągł jmc. Xdz nominat wileński przed nuncyuszem na biskupstwa wileńskiego pieczę ²⁷⁾. Jmc. p. kan-

¹⁾ bona terrestria anteponuntur respectu bonis mensae regiae. ²⁾ speratur. ³⁾ restauratio. ⁴⁾ a matura. ⁵⁾ dependebit dispositione et provisione. ⁶⁾ de proprio. ⁷⁾ providować. ⁸⁾ ut colligeret reliquias. ⁹⁾ sequentur. ¹⁰⁾ in pristinos. ¹¹⁾ favores. ¹²⁾ pro certo. ¹³⁾ in socium laboris et curarum. ¹⁴⁾ designare. ¹⁵⁾ emissarium. ¹⁶⁾ exploratorem. ¹⁷⁾ quaeritur subjectum. ¹⁸⁾ non in alium finem. ¹⁹⁾ distrahere. ²⁰⁾ imbutus rumore. ²¹⁾ seminator. ²²⁾ scrutari. ²³⁾ inter cetera monita iniunxit. ²⁴⁾ errorów. ²⁵⁾ autoritate officii sui. ²⁶⁾ castiget et corriges. ²⁷⁾ curam.

clerz dzisiaj ztąd chce odjechać, ale z wątpliwym ¹⁾ przecie skutkiem ²⁾: do którego królowej jejmci dość ścisła poufalość ztąd okazuje się ³⁾, że postanowienia i czynności ⁴⁾ onego sama ochoczo układa ⁵⁾. Nie myślił już dworskich traktować, ona inaczej życzyła sobie ⁶⁾ i kazała, a pono dlatego ⁷⁾, żeby tam i markiza de Betuni ukazała albo uhonorowała, ale inaczej okoliczności sprawiły ⁸⁾. Nie wiedząc obaj wzajemnie ⁹⁾ o sobie zaproszeni: Walstejn, poseł cesarski i markiz de Betuni, przyobiecali w sobotę bytność swoją na niedzielę i biskupi wszyscy. Przy wątpliwości ¹⁰⁾ o miejsce, ustapiliby wszyscy biskupi markizemu, ze względów gościnności, pierwszeństwa ¹¹⁾; ale poseł cesarski miałby za ubliżenie ¹²⁾, gdyby z nim obok siedział nie odznaczony godnością ¹³⁾ poselstwa, ani senator, i zarówno ¹⁴⁾ z nim aby posiadał senatorów. Rozważywszy tę trudność ¹⁵⁾ królowa, spowodowała ¹⁶⁾ że się wczoraj wymówił markiz i nie był; był jednak Francuz pewny, kawaler z nim przybyły, przyjęty godnie ¹⁷⁾. Poseł cesarski śnać aby większą okazać ¹⁸⁾ ku nam przychylność ¹⁹⁾, wszystko polskie kazał grać tańce i ruskie, ominawszy francuzkie balety. Więcej nie mam do oznajmienia, zaczm przy uściśnieniu ²⁰⁾ nóg pańskich zostają w. mc. p. m. młło i dobrodzieja najniższym sługą, Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 19 czerwca 1684.

XVIII.

Jaśnie wielmożny panie mój młwy i dobrodzieju.

Jmc. p. kanclerz litewski uczyniwszy ²¹⁾ w poniedziałek na urząd swój przysięgę, w zupełném posiadaniu i używaniu ²²⁾ urzędu swego wczoraj nad wieczór królestwo pożegnawszy, ztąd do Litwy wyjechał. Biskupstwo smoleńskie król jmc. za wstawieniem się ²³⁾ jmc. podpisał na osobę ²⁴⁾ jmc. Xdza Brzostowskiego. Sekretaryja jeszcze jest w zawieszaniu ²⁵⁾. Łowietwo x. lit. przypadnie ²⁶⁾ jmc. p. starości fejdanskiemu, którego tu

¹⁾ dubio. ²⁾ eventu. ³⁾ confidentia exinde patet. ⁴⁾ actus et actiones. ⁵⁾ disponit. ⁶⁾ ultro insinuavit. ⁷⁾ in eum finem. ⁸⁾ casus tulit. ⁹⁾ inscia utraque parte. ¹⁰⁾ in quaestione. ¹¹⁾ ex ratione hospitalitatis prioritatem. ¹²⁾ pro indignitate. ¹³⁾ non insignitus characterem. ¹⁴⁾ de pari. ¹⁵⁾ hac perpensa difficultate. ¹⁶⁾ iniunxit. ¹⁷⁾ habitus honorifice. ¹⁸⁾ ut maiorem ostentaret. ¹⁹⁾ inclinationem. ²⁰⁾ in amplexu. ²¹⁾ expleto. ²²⁾ super officium suum iuramento in plena iurisdictione et usu. ²³⁾ instantia. ²⁴⁾ in personam. ²⁵⁾ haeret in deliberatione. ²⁶⁾ cedit.

u dworu czeka stopień ¹⁾ na poruczeństwo hussarskiej chorągwi j. k. mci, po nim że losować będzie ²⁾ pod petyorską chorągwią królewską, co u nas na Litwie, na jakiegokolwiek officjalstwo pan Hordziejowski, jest to w rozważaniu i życzeniu ³⁾ u dworu. Te dworu zważywszy obmyślenia ⁴⁾ i mowy, które muszą mieć i mają w głównej sprężynie przyczynę ⁵⁾, nie tuszę inaczej, tylko że p. Białożorowi obiecują polną buławę. Rosną dzień w dzień i mnożą się ⁶⁾ u dworu plotki, które obrażają ⁷⁾ godne w. mc. państwa m. młło imię. Piszą tu (tak słyhać) z Wrocławia do dworu, jakoby mieli d. 8 maja z Wilna, nie wiem od kogo, wiadomość: że wojska lit. tej kampanii przeciwko ⁸⁾ Turczynowi nie pójdą i nie będą w polu; i chociaż p. wojewoda wileński z pilnością rekrutuje, jednak gdy ruszą obóz, udadzą okoliczność zatrzymania się ⁹⁾ i zatrzymają się. Dlatego (oni powiadają) jmc. p. podskarbi lit. jechał do Warszawy, że wzięwszy od markiza de Betuni nie małą ilość ¹⁰⁾ pieniędzy, ukontentuje wojsko, i łatwo pozyska go dla swoich zamysłów i dążeń, i zatrzyma go wedle swojej woli ¹¹⁾. Jakoż nie inaczej potwierdzają ¹²⁾ tylko, że się tak stało. Tak tedy za współnika pracy, rady i starań ¹³⁾ jmc. p. wojewodzie wileńskiemu, król jmc. przydał ¹⁴⁾ jmc. p. kanclerza lit. i w krótkości objaśnił ¹⁵⁾ onemu, aby (jeżeli obaczy, że się wojsko lit. będzie miało albo do spisku albo ku zatrzymaniu się i zwłoce ¹⁶⁾ na tę kampanię) z swoim pułkiem i drugimi chorągwiami, których może dla króla i swoich pozyskać zamysłów ¹⁷⁾, aby jak najspieszniej ¹⁸⁾ do króla jmc. p. pospieszał i przybywał, to mu zlecono ¹⁹⁾. Nie powiadam tego, ale ²⁰⁾ dwór chce odwieść od posłuszeństwa dla wodza ²¹⁾, jeżeli nie wszystkie to część ²²⁾ wojska. Nawet przy pożegnaniu jmc. p. Xdza nominata wileńskiego dodał król jmc., aby perswadował jmc. p. wojewodzie wileńskiemu (jak najwierniej ²³⁾ jego słowa piszę): nie zającując się mów waszeć jmc. p. wojewodzie wileńskiemu, aby pamiętał na ojczyznę i powszechne dobro ²⁴⁾ i żeby pospieszał z wojskami. Mówią ²⁵⁾ też tu, że Lotaryńczyk z wojskami niemieckimi we m₂₀ nieznacznie ²⁶⁾ sciera się z Turczyńcem pod Parkanem; tureckich wojsk liczą do ²⁷⁾ m₁₀. Jmc. Xdz podkanclerzy kor. wielce malkontent, że synowi jego p. wojewodzie czerniechowskiemu nie daje król województwa pomorskiego. Wnosił

¹⁾ speratur gradus. ²⁾ sortietur suffragium. ³⁾ in consideratione et omine. ⁴⁾ deliberationes. ⁵⁾ ex primo mobili occasione. ⁶⁾ crescunt in dies et multiplicantur. ⁷⁾ laedunt. ⁸⁾ versus. ⁹⁾ motis castris formabunt occasionem detentionis sui. ¹⁰⁾ quantitatem. ¹¹⁾ facile in suos trahet sensus et nutus et detinebit in suo velle. ¹²⁾ affirmant. ¹³⁾ ex inde in socium laborum, consiliorum et curarum. ¹⁴⁾ allegit. ¹⁵⁾ presse intimavit. ¹⁶⁾ in remoram et retardationem. ¹⁷⁾ in regis et suos trahere sensus. ¹⁸⁾ quantotius. ¹⁹⁾ commissum. ²⁰⁾ me tacente. ²¹⁾ advocare ab obedientia ducis. ²²⁾ partem. ²³⁾ formalissime. ²⁴⁾ publicum bonum. ²⁵⁾ fertur. ²⁶⁾ sensim. ²⁷⁾ redigunt ad numerum.

prośbę ¹⁾ jmc. p. kanclerz lit., król gniewnie ²⁾ odpowiedział: waszeć do litewskich spraw należysz, a ja się będę wiedział z Xdzem podkanclerzym kor. i znam się z nim dobrze. Spodzielają się tu, że to nie minie p. Łosia, kasztelana ³⁾; jeszcze jednak nie jest stanowcze postanowienie ⁴⁾. Nie zwlekam ⁵⁾ poczty, bo i nie masz co więcej donosić, zatem przy uściśnieniu ⁶⁾ nóg pańskich zostają w. mc. pana m. młło i dobrodzieja najniższym sługą, Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 21 czerwca 1684.

Wiekszniany, co p. podkomorzemu kor. ⁷⁾ oddano, jmc. p. kanclerz lit. obiecuje zajechać, nie wiem na podstawie jakiego ⁸⁾ między nimi układu ⁹⁾; dość powiada, że musi mieć arendarz zabezpieczenie w dobrach ziemskich ¹⁰⁾ tej sumy nieboszczyka Tyszkiewicza, postara się tu ¹¹⁾.

XIX.

Jaśnie wielmożny panie mój młły i dobrodzieju.

Milczenia mego nie inna przyczyna ¹²⁾, tylko nieplodne pole nic nie nadarza ¹³⁾, cobym miał donosić, a to Panu Bogu dziękuję, że mam spokój ¹⁴⁾ i nic nie słyszę, coby wielkie ¹⁵⁾ w. mc. państwa mego młło miało obrażać imię ¹⁶⁾; jakoż i nie masz, ktoby rozsiewał złe ¹⁷⁾. Powiedziano przed królem, że jmc. p. wojewoda wileński, wojsko wyprowadziwszy w pole, sam się wróci, a zostawi ¹⁸⁾ na miejscu swoim jmc. p. koniuszego lit. nad wojskiem; ale to łatwo zbite rzeczywistymi dowodami ¹⁹⁾. Pisywałem wedle mniemania ²⁰⁾ jmc. p. kanclerza lit., że król jmc. bierze na się węgierską piechotę sto człowieka, co tu jest w Trembowli po nieboszczyku wojewodzie połockim. Teraz kiedy z rozkazania jmc. p. wojewody wil. pytam się, jakim sposobem ²¹⁾ bierze król jmc. te ludzkie, czy w swoje wcielając ²²⁾, czyli też swoje chcąc mieć w Litwie piechoty; odpowiedział król jmc., że ich ani brał ani bierze. Wraca ²³⁾ tedy to do dyspozycji ²⁴⁾ jmc. p. wojewody wil. Armata z Lubowli dzisiaj z Jaworowa poszła do

¹⁾ instantią. ²⁾ indignabundus. ³⁾ kasztelan chełmiński. ⁴⁾ non est decisiva sententia. ⁵⁾ non moror. ⁶⁾ in amplexu. ⁷⁾ Jerzy Dominik Lubomirski. ⁸⁾ in qua. ⁹⁾ compage. ¹⁰⁾ evictionem in bonis terrestribus. ¹¹⁾ quaerat ibidem. ¹²⁾ occasia. ¹³⁾ sterile solum nil parturit. ¹⁴⁾ respirium. ¹⁵⁾ magnum. ¹⁶⁾ laedere nomen. ¹⁷⁾ qui seminet mala. ¹⁸⁾ instituet. ¹⁹⁾ refellitur evidentibus rationibus. ²⁰⁾ ex mente. ²¹⁾ qua methodo. ²²⁾ incorporuac. ²³⁾ redit. ²⁴⁾ in dispositionem.

Lwowa, dobra bardzo i z ukontentowaniem króla jmei, który nie wierzał, żeby taki miał być porządek, aż po uprzedniem poświadczeniu ¹⁾ jmei p. podkomorzego, który wszystkę oglądał sam, uwierzył. Przyznają ²⁾, że nigdy kor. nie była tak porządna ani jest, jako nasza, choć w zepsutym stanie ³⁾ i wielkiej potrzebuje reparacyi i wcześnej. Król jmc. wczoraj z królową jechał do Wysocka, jutro powróci niewątpliwie ⁴⁾. Taki tu głos, że jużby wyjechał ku obozowi, gdyby się nie trzymał dla posła weneckiego, przeciw któremu posłano, aby bądź co bądź ⁵⁾ w sobotę stawiał: jeżeli ⁶⁾ nie przybędzie, nie ma go król czekać, ale do obozu wyjedzie, raczej ⁷⁾ jeszcze do Żółkwi pewnie koło wtorku bliskiego. Ztamtąd do obozu. Ja wcześniej uniżenie proszę i pytam się, jako mną w. m. państwo moje młwe będą dysponować: czy za królem jechać, czy z królową pozostać ⁸⁾. Na wojsko lit. czekają tu i radziby je mieli zaraz u siebie. Jmc. p. podkomorzy kor. życzy jmei p. wojewodzie wil. drogi ⁹⁾, przeprawiwszy się koło Włodawy przez Bug ku Włodzimierzowi prostować, a ztamtąd między Brody a Zasławice skierować ¹⁰⁾ z wojskiem, przez co uzaleń ¹¹⁾ unikłby na wojsko. P. Piaseczyński, kasztelan brześciański konkurruje o buławę polną lit. Rzecz na śmiech raczej, niżeli na uwzględnienie ¹²⁾ u dworu zasługuje ¹³⁾. Królewic jmc. starszy już oddzielony dworem swoim od króla ¹⁴⁾. Sprawa rozdawania wakansów nowego uzyskała opiekuna ¹⁵⁾, przed którym pono drugie będą milczeć. Nie wydarzyło się ¹⁶⁾ więcej do pisania, i ja przy uściśnieniu ¹⁷⁾ nóg pańskich, zostaję w. mc. p. m. młło i dobrodzieja najniższym sługą, Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 6 lipca 1684.

XX.

Jaśnie wielmożny panie mój młwy i dobrodzieju.

Kiedy tu liczniejsza mnogość zdarzeń ¹⁵⁾ i ja nie próżnuję. Donoszę w. meci p. m. młło. List do króla jmei oddaliśmy. Nie przyszło jeszcze temi dowodami ¹⁹⁾, któreś w. mc. pan m. młwy przysłał w sprawie jmei

¹⁾ praevis testimonio. ²⁾ fatentur. ³⁾ in ruinis. ⁴⁾ reversurus praecise. ⁵⁾ omnino. ⁶⁾ in quantum. ⁷⁾ satius ⁸⁾ subsistere. ⁹⁾ tractu. ¹⁰⁾ collimare. ¹¹⁾ quaerelas. ¹²⁾ res risum magis quam effectum. ¹³⁾ meretur. ¹⁴⁾ a majestate. ¹⁵⁾ justitia distributiva novum nacta promotorem. ¹⁶⁾ non subvenit. ¹⁷⁾ in amplexu. ¹⁸⁾ uberior interventiarum copia. ¹⁹⁾ his documentis.

p. Wołowicza, wykazać ¹⁾ przed królem jmeią niewinność ²⁾ w. meci p. m. młło, bo wcale ³⁾ czasu pogodnego nie było. Pan Ror czeka ⁴⁾ tu odpowiedzi ⁵⁾. Jmc. p. podkomorzy zwleka odpowiedź ⁶⁾, referując się na list króla jmei, który w. meci p. m. młło w tej sprawie ⁷⁾ posyłam. Będziemy się przecie domawiać i potrzebne wywieziemy dalej ⁸⁾ jeszcze racye ⁹⁾. Stanowczo domagają się ¹⁰⁾, żebyś w. mc. p. m. młwy tę przemytę odesłał. I pytał się, czemu jmc. p. podskarbi wszystkich soboli nie przysłał. Wojska lit. radziby tu wszyscy jednomyślnie ¹¹⁾ mieli obecność ¹²⁾. Król jmc. powiada: wojsko kor. przyjdzie wprzódy, ogłodzi trakt wojsku lit., przez co się może Litwa zrujnować, to się będą skarżyli i pewnie omieszkały pory wojennej, która właśnie nadeszła ¹³⁾, i pewna, wszedłszy w kraj nieprzyjaciela ¹⁴⁾, zaraz się bić potrzeba, wedle praktykowanego ¹⁵⁾ nieraz przykładu ¹⁶⁾, Te i inne rzeczy ¹⁷⁾ często tu słucham u króla jmei. A gdyby się wraz ¹⁸⁾ wojsko lit. złączyło, znośniejszą ¹⁹⁾ byłoby; musieliby się tém oboje wojska kontentować, co teraz jedno kor. odbiera. O wojsku też brandeburskiem wspomniania bardzo częste ²⁰⁾, a nie może być pewną ²¹⁾, gdzie się obracają. Niedawno tu poczta, a raczej ²²⁾ kozak jmei p. kanclerza litewskiego przybiegł od niego z listami i od jmei Xdza nominata wileńskiego do xdza Dzika, który królowi od nich oddawszy listy i kopią oddzielną ²³⁾ pewnego listu pod tytułem od jmei p. Krakowskiego do Xcia jmei arcybiskupa gnieźnieńskiego ²⁴⁾ oddał. Coś tam wielce sobie sprzecznego ²⁵⁾ król jmc. znalazł. Niepodobna, jako uniósł się z pierwszego pozorze ²⁶⁾ na Xdza Dzika, posadzając ²⁷⁾, że to z wymysłu ²⁸⁾ albo omyłki ²⁹⁾ jego, a potem przypisaném ³⁰⁾ to wielkiemu ³¹⁾ w. meci państwa m. młło imieniu ³²⁾. Tak tu nie omieszkała ³³⁾ żadna okazya, któraby nie wikłała w podejrzenia ³⁴⁾ w. meci państwa m. młło. Co jednak prywatnie ³⁵⁾ w pokoju rozbiérane, stłumione ³⁶⁾ i na świat nie wydają. Powiadają, że paszkwil przeciwko królowi, nie wiem tam jaki, przysłał go p. kanclerz, pisząc, że w Litwie tego pełno. Posyłam nowiny od jmei p. podskarbiego nadwor. kor. ³⁷⁾, które więcej ³⁸⁾ mają chwalby ³⁹⁾ w sobie aniżeli prawdy ⁴⁰⁾ i do takiej estymacyi posunęły się ⁴¹⁾, szczególnie dla posłów cesarskiego i we-

¹⁾ probare. ²⁾ innocentiam. ³⁾ absolute. ⁴⁾ immoratur. ⁵⁾ responsom. ⁶⁾ detractat responsom. ⁷⁾ hoc in negotio. ⁸⁾ et producendas producemus ulterius. ⁹⁾ rationes. ¹⁰⁾ absolute intendunt. ¹¹⁾ unanimi consensu. ¹²⁾ praesentiam. ¹³⁾ momentis constat. ¹⁴⁾ in hosticum. ¹⁵⁾ practicato. ¹⁶⁾ exemplo. ¹⁷⁾ haec et talia. ¹⁸⁾ insimul. ¹⁹⁾ tolerabilius. ²⁰⁾ mentio saepissima. ²¹⁾ constare. ²²⁾ satius. ²³⁾ seorsive. ²⁴⁾ Jan XIII Stefan Wyzga. ²⁵⁾ contrarium. ²⁶⁾ efferbuit prima facie. ²⁷⁾ supponendo. ²⁸⁾ ex inveto. ²⁹⁾ errore. ³⁰⁾ adscriptum. ³¹⁾ magno. ³²⁾ nomini. ³³⁾ non intermittitur. ³⁴⁾ non involveret suspicionibus. ³⁵⁾ privatim. ³⁶⁾ examinatum, sopitum. ³⁷⁾ Michał Floryan Rzewuski. ³⁸⁾ plus. ³⁹⁾ ostentationis. ⁴⁰⁾ quam veri. ⁴¹⁾ in tantam aestimationem provehuntur.

neckiego, aby wiedzieli ¹⁾, że nie próżnujemy. Tak w cieniu szukamy jasności chwały ²⁾. Wzięto przecie rezydenta tego i coś więźniów do kilku-nastu, a my ich przesadzili ³⁾ do pięciuset. Nie wiadomo ⁴⁾, co zginęło; ale coś nie wiele, bo i Turków nie wyszło z Kamieńca nad kilkaset. Wzgląd na to ⁵⁾ musi się mieć ⁶⁾, że Niemcy tu będący poczęli bardzo sobie podobać z powodu tego zwycięstwa ⁷⁾ pod Wacem, które ⁸⁾ choć nie bez trudności ⁹⁾, jakom pisał do w. me. pana m. młło, sprawdza ¹⁰⁾ się jednak: dość przecie, że do ucieczki zmusili ¹¹⁾ Turczyzna. I my tedy brakt braktem ¹²⁾ odbijamy w naszym męstwie i chwale ¹³⁾. Jmc. p. marszałek w. koronny rychło ztąd obiecuje do Warszawy. Więcej ¹⁴⁾ pisać nie wydarzyło się ¹⁵⁾ i ja przy uściśnieniu ¹⁶⁾ nóg pańskich zostaję w. me. pana mego młło i dobrodzieja najniższym sługą, Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 15 lipca 1684.

Panie mój młłwy, przypominam niedostatek i potrzebę moję ¹⁷⁾.

XXI.

Jaśnie wielmożny panie mój młłwy i dobrodzieju.

Napisaną pocztę zatrzymałem na listy dobrodzieja jmc. p. wojewody wileńskiego o ruszeniu się wojska lit. i o zbliżeniu się jmc. do króla jmc. Obie wiadomości bardzo chętnie ¹⁸⁾ król jmc. przyjął ¹⁹⁾ z wielkim swoim ukontentowaniem i trakt wojska na Beresteczko pochwała ²⁰⁾ Dwór obiecuje wszelką życzliwość i uprzejmość ²¹⁾ jmc. panu wojewodzie, tylko się pytają, jeżeli i w. me. pan mój młłwy razem ²²⁾ nie zechcesz przyjechać z jmc. panem wojewodą. O jmc. p. koniuszym pytają się, jeżeli będzie wespół z jmc. p. wojewodą. Domniemanie łatwe ²³⁾, że życzy dwór zgodę z wielkim ²⁴⁾ w. me. państwa m. młło imieniem ²⁵⁾. Powiadają, że jmc. p. wojewoda wil. bardzo zadowolniony ²⁶⁾ odjedzie od króla jmc. tak jako p. wojewoda ruski. Niemcy Peszt wzięli, pod Budą samą, fortecę

¹⁾ ut sciant. ²⁾ sic in umbra gloriam quaerimus. ³⁾ extendimus. ⁴⁾ nescitur. ⁵⁾ respectus huius. ⁶⁾ haberi. ⁷⁾ sibi placere ex ratione téj victory. ⁸⁾ która. ⁹⁾ non de plano. ¹⁰⁾ verificuje. ¹¹⁾ in fugam dederunt. ¹²⁾ (Kochanowskiego: próżnowanie niepróżnujące) Wygram ja przez statuta sprawę takim kształtem; bo chociaż rumlu nie mam, lecz przychodzę z braktem. ¹³⁾ in nostra virtute et gloria. ¹⁴⁾ amplius. ¹⁵⁾ non succurrit. ¹⁶⁾ in amplexu. ¹⁷⁾ egestatem et indigentiam meam. ¹⁸⁾ utrumque libentissime. ¹⁹⁾ acceptavit. ²⁰⁾ approbat. ²¹⁾ omnem comitatem et affabilitatem. ²²⁾ insimul. ²³⁾ coniectura facilis. ²⁴⁾ combinationem cum magno. ²⁵⁾ nomine. ²⁶⁾ satisfactissimus.

Budę mają koniecznie atakować. Król jmc. do Żółkwi jutro, ale pewniej jeszcze ¹⁾ we środę. Przedstawiłem ²⁾ królowi jmc. i czytałem kopie w sprawie z jmc. p. Wołowiczem, o czym obszerniej ³⁾ da Bóg, przez p. Rora, który się dziś albo jutro ekspedycyować może; ale teraz nie zwlekam ⁴⁾ poczty, sam kładąc się dla uściśnienia ⁵⁾ nóg pańskich w. me. p. m. młło i dobrodzieja najniższy sługa, Jan Imsk Kaczanowski.

Z Jaworowa 17 lipca 1684.

Księżna jéjmc. dała tę kartkę, którą posyłam. Koniecznie mówić o Kamieniec, że chce okupić jako wola w. me. p. m. młło.

XXII.

Jaśnie wielmożny panie mój młłwy i dobrodzieju.

Król jmc. stanął w Żółkwi d. 19 b. m. ⁶⁾ I ja cień pana, wstępowałem w ślady ⁷⁾ jego, z kąd z kwapliwością przy uściśnieniu ⁸⁾ nóg pańskich odzywam się w. me. panu m. młło i donoszę. Nuncyusza nie wiem kto tak podejrzliwym uczynił dla wielkiego ⁹⁾ w. me. państwa m. młło imienia ¹⁰⁾, że kilku tysięcy na skupienie prowiantów na infanterją dać nie chce, a przecie jmc. p. kanclerzowi dał m/16 dla ¹¹⁾ ludu jego, co i królowi jmc. wyłuszczyłem ¹²⁾. Odpowiedział ¹³⁾ pytaniem się: albo dał p. kanclerzowi? Odpowiedziałem że dał, za co teraz magazyn koło Lwowa sporządza. Jmc. Xdz Komorowski, kanonik wileński, legacją miał do króla, dziękując, że opiekuje się po stracie ¹⁴⁾ ich biskupa, po wtóre ¹⁵⁾, że przez nieswornego wojownika ¹⁶⁾ dobra duchowne zupełnie ¹⁷⁾ zrujnowane. Powiadał, że w oczu jego chorągiew tatarska jmc. p. wojewody wil. w jednej wsi od ekonomii brzeskiej, 60 baranów razem wzięła. Wymawiałem jmc. obrazę niesłuszną ¹⁸⁾ i wodza i wojska; ale to nie starczyło ¹⁹⁾. Król jmc. deklarował, że będzie tu rychło jmc. p. wojewoda wileński, który temu zaradzi ²⁰⁾. Dobrodzieja jmc. p. wojewody wil. jednomyślnie ²¹⁾ tu pożądanie ²²⁾. Wszyscy obiecują bardzo uprzejme króla ²³⁾ i dworu oblicze ²⁴⁾. Tak powiadają, że na sposób ²⁵⁾ jmc. p. wojewody ruskiego zupełnie za-

¹⁾ certo certius. ²⁾ proposui. ³⁾ fusius. ⁴⁾ non moror. ⁵⁾ in amplexum. ⁶⁾ praesentis. ⁷⁾ umbra domini sequor in vestiga. ⁸⁾ cum aviditate in amplexum. ⁹⁾ dyskredytował magno. ¹⁰⁾ nomini. ¹¹⁾ in vim. ¹²⁾ exposui. ¹³⁾ solvit. ¹⁴⁾ providet in orphanitate. ¹⁵⁾ secundo. ¹⁶⁾ per indisciplinatum militem. ¹⁷⁾ funditus. ¹⁸⁾ traductionem injustam, ¹⁹⁾ non sufficit. ²⁰⁾ medebitur. ²¹⁾ unanime. ²²⁾ desiderium. ²³⁾ optimam principis ²⁴⁾ faciem. ²⁵⁾ exemplo.

dowolniony ¹⁾ od króla i we wszystkiem kontent odjedzie. W tę nadchodzącą niedzielę mają najuroczyściej ²⁾ królowi jmcj oddawać insygnia od papieża wraz z błogosławieństwem ³⁾ na tę wojnę. Gromadzą się co dzień ⁴⁾ senatorowie, jako Żółkiew ledwo pamięta równego zebrania ⁵⁾. Xdz arcybiskup lwowski ⁶⁾, biskup przemyski ⁷⁾, kijowski i kamieniecki, wojewodowie kijowski ⁸⁾, czerniechowski, kasztelani wileński, podlaski, wileński ⁹⁾, pieczętarze, marszałek wielki kor., podkanclerzy kor. Ci są obecni ¹⁰⁾. Spodziewani są ¹¹⁾: jmcj p. Krakowski, jmcj p. wojewoda wileński, jmcj p. wojewoda ruski, bełzki ¹²⁾, kasztelanów i innych spodziewana jest mnogość ¹³⁾ liczna. Od jmcj p. wojewody wileńskiego, pyta się król jmcj jeżeli nie mam ponowy ¹⁴⁾, często: a dwór najeźści ¹⁵⁾, nie mniej i o wojsku, gdzie już są. Król jmcj ztąd o wtorku albo środzie obiecuje do Złoczowa, ale nie wierzymy, aby miał wyjechać w dzień św. Jakuba. Królowej rezydencya jeszcze nie oznaczona ¹⁶⁾ i we Złoczowie wydane będą rozporządzenia we wszystkiem ¹⁷⁾. Król jmcj Lwów mija. Ludzie z Podkamieńca nasi litewscy prosili ¹⁸⁾ króla jmcj, że im przypadły ¹⁹⁾ lenungi, hyberny nie wzięli. Król jmcj odłożył do przybycia jmcj p. wojewody wil. Officer z regimentu w. mc. p. m. młło. a zpod choragwi p. Szrettera, prosił mnie, abym w. mc. p. m. młło. przypomniiał ich niedostatek ²⁰⁾, i że pouciekają żołnierze, kiedy nie będzie respektu. Jmcj p. Białozor z całego sprawy położenia ²¹⁾ nie bardzo kontent odjechał. Dano mu konia karego, gołego; powiadają, że nie bardzo z niego kontent, i assygnacyą na sumę, nie wiem jęj ilości ²²⁾. Więcej nie wydarzyło się ²³⁾ pisać i ja przy uściśnieniu ²⁴⁾ nóg pańskich zostaje w. mc. pana mego młwego i dobrodzieja najniższy sługa Jan Jmsk Kaczanowski.

Z Żółkwi 21 lipca 1684.

XXIII.

Jaśnie wielmożny panie mój młwy i dobrodzieju.

Ekspedując dzisiaj pocztę do dobrodzieja jmcj p. wojewody wil., nie pisałem do w. meci pana młło, z przyczyny ²⁵⁾, że nie wiem jeżeli ta

¹⁾ satisfactissimus. ²⁾ solennissime. ³⁾ a Ssmo cum benedictione. ⁴⁾ in dies ⁵⁾ congressu. ⁶⁾ Konstantyn Lipski. ⁷⁾ Jan X. Stanisław Zbąski. ⁸⁾ Marcin Kacki. ⁹⁾ Konstantyn Tomicki. ¹⁰⁾ praesentes. ¹¹⁾ sperantur. ¹²⁾ Konstantyn książę Wiśniowiecki. ¹³⁾ speratur frequentia. ¹⁴⁾ nowęj wiadomości. ¹⁵⁾ saepissime. ¹⁶⁾ determinowana. ¹⁷⁾ scribetur regula in omni. ¹⁸⁾ supplicowali. ¹⁹⁾ cesserunt. ²⁰⁾ egestatem. ²¹⁾ ex omnium rerum statu. ²²⁾ quantitatem. ²³⁾ amplius non succurrit. ²⁴⁾ in amplexu. ²⁵⁾ ex ratione.

poczta w równy trwa sposób ¹⁾ i w oddaleniu się jmcj pana wojewody wil. z tamtych krajów, jako trwała do tych czas. Pełnię ²⁾ powinność moje zrzęczniejszą okazyją, skoro o poczcie wezmę pewność, zamierzając także pocztą zadość uczynić obowiązkom moim ³⁾. Teraz donoszę. Akt ⁴⁾ oddawania od stolicy apostolskiej insygnij ⁵⁾ królowi jmcj z błogosławieństwem ⁶⁾ na przyszłą wojnę, z wczorajszego dnia odłożony na jutrzejszy św. Jakub. Po tych ceremoniach, w zwierzyniu pod namiotami, ma król jmc. nuncyusza, posłów cudzoziemskich i wszystkich ich m. m. p. p. senatorów bankietować. Zjeżdżają się ⁷⁾ na ten akt ich m. m. p. p. senatorowie, tak że takiego zjazdu Żółkiew nie pamięta. Ich m. m. p. p. hetmani koronni dzisiaj spodziewani są ⁸⁾ obadwa. O czém wszystkiem nie omieszkać opisując ⁹⁾ dać znać w. meci p. m. młło po tych solennizacyach. Po tych aktach spodziewają się rady senatu w obecności mnogiej ¹⁰⁾ senatorów liczby ¹¹⁾. Dokąd spodziewamy się i jmcj p. wojewody wil., i już mnie król za każdym razem pyta, rychło będzie p. wojewoda wil. Wojsku lit. traktu tu życzą na Beresteszkę, na Leśniowo między Brody i Załosce prostować, dając przyczynę ¹²⁾, że tamten trakt wszystek łakami, nie trudne dla opasania koni pastwiska. A że wojsko lit. ku Szczurowicom na piaski i borowizny udało się już, przyjąć trzeba ¹³⁾. Ztamtąd aby się prostowano ¹⁴⁾, życzą po staremu, między Brody i Załosce, gdzie, zapewnia ¹⁵⁾ jmc. p. podkoniuszy koronny, że się będą wojska koronne łączyć z litewskimi. Ztamtąd znowu oddzielnie obranemi drogami ¹⁶⁾, nie jednym szlakiem, dla snadniejszego pożywienia, podążą w granice nieprzyjaciela ¹⁷⁾. Ta myśl ¹⁸⁾ króla jmcj. Jmcj p. wojewody wil. jedyne tu pożądanie ¹⁹⁾. Obiecuje dwór wszelką życzliwość, uprzejmość ²⁰⁾ byle przyjechał. Dostało mi się z jednym mówić, który w najskrytsze rzeczy ²¹⁾ wchodzi. Rzekłem, po cóż jmcj p. wojewoda wil. ma przyjechać, kiedy tak surowo król obchodzi się z nim ²²⁾ przez listy, pewnie i w obecności nie inne okaże się oblicze ²³⁾ onemu. Odpowiedziano mi, iż nie trzeba tak przesądzać ²⁴⁾. Wię dobrze król jmcj, że jmcj pan wojewoda wil. nie jest tak zły, jako drudzy ich m. m. Nie przyszło mi dalej prowadzić rozmowy ²⁵⁾, dość że to u nich w głowie urojone i pewna ²⁶⁾, że cokolwiek czyni jmcj p. wojewoda wil.

¹⁾ in eodem persistit gradu. ²⁾ impleo. ³⁾ certitudinem, pensaturus etiam posta officium meum. ⁴⁾ actus. ⁵⁾ a sede apostolica insigniorum. ⁶⁾ cum benedictione. ⁷⁾ confluent. ⁸⁾ sperantur. ⁹⁾ descriptive. ¹⁰⁾ speratur senatus consilium in frequenti. ¹¹⁾ numero. ¹²⁾ rationem. ¹³⁾ ferendum. ¹⁴⁾ collimare. ¹⁵⁾ affirmat. ¹⁶⁾ seorsive apprehensis tractibus. ¹⁷⁾ tendent in hosticum. ¹⁸⁾ mens. ¹⁹⁾ desiderium. ²⁰⁾ omnem comitatem, affabilitatem. ²¹⁾ in secretissima. ²²⁾ dure apud principem tractatur. ²³⁾ ad coram non alia speranda facies. ²⁴⁾ ominari. ²⁵⁾ prosequi sermonem. ²⁶⁾ ratum fixumque.

wszystko w skutek namowy i zabiegów¹⁾ w meci państwa m. młło. czyni a nie z własnej woli²⁾. Przedstawiłem wedle rozkazu³⁾ jmei p. wojewody wil. jmei panu podkomorzemu kor., że jmc. p. kanclerz, opierając się na liscie⁴⁾ króla jmc., poróżnienie⁵⁾ wojska chce wywołać⁶⁾. Szczyli się nim przed pułkownikami, radby od posłuszeństwa względem wodza odwiódł⁷⁾ żołnierza i sam z swemi chorągiewami nie jest posłusznym⁸⁾ ordynansom hetmańskim. Temu wszystkiemu nie dają wiary⁹⁾, albo co bardzo nie wiele, bardzo mało wierzą¹⁰⁾. Pan Wołowicz, że obóz¹¹⁾ rozłożył w Kobryńskich wsiach, obiecuje p. podkomorzy kor., że będzie miał za swe. List od w. m. p. m. młło. do jmei p. marszałka w kor. oddałem, bywam u niego często i upominam¹²⁾ go, jeżeli nie będzie co pisał do w. mc. p. m. młło. Ostatecznie¹³⁾ mi teraz odpowiedział, że przez umyślnego odezwie się do w. m. m. pana. Poróżnienia¹⁴⁾ jeżeli jakie miał u króla jmei czyli podejrzewania u króla¹⁵⁾, mam z boku wiadomość pewną¹⁶⁾ że z obu stron¹⁷⁾ w amnestyą puszczono i wieczne¹⁸⁾ we wszystkiém uchwalone milczenie¹⁹⁾. Z téj strony²⁰⁾ tylko trzeba dobrze. Wczoraj na Horaju, przy dobrej myśli króla jmei, nie tylko uściskania²¹⁾, ale nawet pocałowania²²⁾ w głowę od króla jmei otrzymali wraz ze zwyczajnymi łaski obietnicami²³⁾, niektórzy ich m. m. i jmei p. marszałek. Księżna jémci odpowiedzi²⁴⁾ nie doczekawszy się od w. meci p. m. młło., że chce Kamieniec okupować, deklarowała umyślnego swego posłać do w. m. m. pana, jakoż panie mój młłwy, choć to jest przykra sprawa²⁵⁾, ja się trudno miałem z tego księżnie jémci wymówić, bo by mi to mogło szkodzić. Uniżenie ścisłkam²⁶⁾ pańskie nogi, abym przez to nie miał uszczerbku w łasce w. meci p. m. młło. że nie odmówiłem księżnie jémci, to donieść. Jmei p. marszałek w kor. o sobocie albo piątku ztąd drogę zamyśla²⁷⁾ do Warszawy prostować. Król jmei nie bawiac się, pewnie z niedzieli do Złoczowa wyjeżdża, jako już do sprawy wojennej²⁸⁾ cale wyprawiać się zamierzający²⁹⁾. Dobrzy tu przyjaciele wielkiego³⁰⁾ w. meci państwa m. młło. imienia, wszelkim sposobem³¹⁾ życzą przybycia³²⁾ dobrodzieja jmei p. wojewody wil., dla zgody³³⁾, której wszelkie³⁴⁾ asekurują ułatwienie³⁵⁾; dla wojny prowadzić się

1) consilio et opera. 2) et non proprio arbitrio. 3) proposui ex mandato. 4) innixus listowi. 5) scissionem. 6) intendit. 7) ab obedientia ducis avocaret. 8) parieruje. 9) his omnibus fides non habetur. 10) vix creditur. 11) stativa. 12) sollicituj. 13) extreme. 14) differentias. 15) suspiciones majestatis. 16) a latere cognitionem certam. 17) ab utrinque. 18) perpetuum, 19) impositum silentium. 20) abhinc. 21) amplexus. 22) et oscula. 23) sumpserant cum suetis gratiarum pollicitationibus. 24) resolutii. 25) odiosum negotium. 26) amplexor. 27) intendit. 28) in operationes belli. 29) accineturus. 30) magni. 31) nominis omnimode. 32) comparitionem. 33) ex ratione compositionis. 34) omnem. 35) facilitatem.

mającą¹⁾ której sposób²⁾: z tego rada senatu³⁾ będzie i dobrodziej jmei p. wojewoda wil. według własnego rozumienia pochwali albo go nie pochwali⁴⁾: dla⁵⁾ sumy papieżkiej, która żeby tu załatwioną była⁶⁾, zasługuje na chwilę czasu i na rozwagę⁷⁾. Nuncyusz ten jest-to człowiek żadnem niedający się ująć przekonywaniami⁸⁾, tylko własnego zdania⁹⁾. Doniosłem królowi jmei wedle rozkazu¹⁰⁾ dobrodzieja jmei p. wojewody wil., że potrzebuje m/7 na skupienie prowiantów na infanteryą i ludzie przy armacie. Posyłał król jmei po trzy kroć Xdza biskupa przemyskiego, aby te m/6 dał ze m/25 na artyleryą. Żadną miarą nie dał, ale kazał u kupców wzięść ołowiu, kul, prochu, co potrzeba obiecując zapłacić. Zaczepiłem z innej strony¹¹⁾, aby dał na ludzie jmei p. wojewody wil. wedle praktykowanego zwyczaju¹²⁾, jako dał na ludzie p. kaclerza m/16, na chorągiew poruczeństwa p. Białozora, na chorągiew poruczeństwa p. Wołowicza; i tego nie uczynił, przydając: pokażcie mi komput waszych ludzi, abym wiedział dla kogo mam dać¹³⁾. Chodziłem nie raz do niego i do króla jmei, już uchybiwszy dyskrecyi¹⁴⁾ z uprzykrzeniem dokuczyłem i musiałem poprzestać. Officerowie czekają na przybycie jmei p. wojewody wil. Uważę to w. mc. p. m. młłwy, jeżeli to w tak małej sumie, a takimi zastawia trudnościami, takie przeciwstawia wątpliwości¹⁵⁾, cóż, kiedy przyjdzie do większych¹⁶⁾. Tego wszystkiego nie znachodzę sprawcy¹⁷⁾, ale sam siebie, bez poszukiwania¹⁸⁾ wyda p. kanclerz lit., który z czynów poznany¹⁹⁾, że sobie pozyskał wiarę²⁰⁾, a wielkie²¹⁾ w. meci państwa m. młło dyskredytował imię²²⁾, które nie w takim zachowaniu²³⁾ u nuncyusza przed jego przyjazdem bywało. Okaże²⁴⁾ to sam jmei p. chorąży brzeski, jako godnie szanował i wspominał²⁵⁾ w. meci państwo moje młłwe. Teraz wszystko na wspak. To doniosłszy²⁶⁾ sam kładę się do uściskania²⁷⁾ nóg pańskich, z niedostatkiem i potrzebą moją²⁸⁾, którą ciężko uciskany jestem²⁹⁾, jako w. meci pana mego młło i dobrodzieja najniższy sługa Jan Imsk Kaczanowski.

Z Żółkwi 24 lipca 1684.

1) ex ratione belli prosequendi. 2) methodus. 3) senatus consilium. 4) pro suo sensu approbabit vel improbabit. 5) ex ratione. 6) facilitaretur. 7) meretur momentum et considerationem. 8) nullis flectendus rationibus. 9) sui arbitrii. 10) ex mandato. 11) tentabam ex alio fonte. 12) practicato usu. 13) allegando: ostendite mihi computum vestrorum hominum, ut sciam pro quo debeam dare. 14) expulso rubore. 15) tantis involvit difficultatibus, tanta proponit dubia. 16) ad maiora. 17) horum omnium non invenio autorem. 18) sine disquisitione. 19) ex fructibus noscitur. 20) paravit fidem. 21) magnum. 22) diskredytował nomen. 23) non in hoc praedicamento. 24) evincet. 25) digne colebat et memorabat. 26) his propositis. 27) in amplexum. 28) cum egestate et indigentia mea. 29) premor.

XXIV.

Jaśnie wielmożny panie mój młły i dobrodzieju.

Radby dwór przyciągającą na osobę ¹⁾ dobrodzieja jmci p. wojewody wil. wywierał siłę ²⁾ i czekają z ochotą i w ogóle zapewniają, że potrzebne jest przybycie ³⁾. Jakoż ze względu ⁴⁾ sumy papieżkiej w ogóle ⁵⁾ potrzebne jmci dobrodzieja przybycie, bo nowe wątpliwości wyszukuje do dawniejszych ⁶⁾ nuncyusz co raz, aż dokąd rzecz ma być postanowioną ⁷⁾ i sam nuncyusz koniecznie żąda rozmowy i narady o tejże sprawie ⁸⁾ z jmcią panem wojewodą wileńskim, a przez listy nie sporo pójdą rzeczy i namnożą się zawikłania ⁹⁾; bo nuncyusz nie będzie w obozie. Najuciążliwszy ¹⁰⁾ wczoraj wniósł warunek ¹¹⁾, aby mógł mieć w kompucie każdego towarzysza, pod każdą chorągwią z nazwiska i imienia ¹²⁾, z którego powiatu rodem, czy szlachcic, z którego miasta, czy mieszczanin, z której rodziny, z którego herbu, czy osiadły i gdzie. Ten dodatek zamieszania ¹³⁾ bardziej onemu przysporzył, aniżeli skutku ¹⁴⁾, bo go król jmci po trzygodzinnéj nad tą sprawą rozmowie ¹⁵⁾ zbassował trochę, że w témże samém zachowaniu ¹⁶⁾ i panięta i szlachtę i plebejów ¹⁷⁾ mieć chce, których wszystkich razem ¹⁸⁾ chorągwie okrywają. Król jmci do Złoczowa ztąd pewnie we wtorek na Lwów drogę prostować będzie swoje ¹⁹⁾. Jch m. m. p. hetmani już ztąd odjechali. Obóz pewnie z niedzieli ruszą koronny. Sprawę p. Gabszewiczowi pilną posyłam z powodu ²⁰⁾ ciwuństwa pojurskiego: upewnienia ²¹⁾ do księstwa, że tego a nie innego wybieramy ²²⁾, panie mój młły, choć umyślnym kozakiem odesłać, o co wiem, że prosił, bo tak i do mnie w liście napomkał ²³⁾, żeby u niego przed 25 sierpnia ²⁴⁾ ten list stanął, którego sejmik na starostę przypada, aby zasiadł to miejsce. Sam z bardzo wielkim niedostatkiem moim, który mi dolęga ²⁵⁾

¹⁾ attractivam in persona. ²⁾ exerceret virtutem. ³⁾ omnino persuadent necessarium esse adventum. ⁴⁾ ex respectu. ⁵⁾ omnino. ⁶⁾ nova dubia adinvenit. ⁷⁾ quousque res concludatur. ⁸⁾ requirit collegium et conferentiam hac super re. ⁹⁾ et multiplicabuntur perplexitates. ¹⁰⁾ importunissimam. ¹¹⁾ quaestionem. ¹²⁾ de nomine et cognomine. ¹³⁾ ta illatia confusionem. ¹⁴⁾ peperit quam effectum. ¹⁵⁾ super hac materia disquisitioni. ¹⁶⁾ in eodem praedicamento. ¹⁷⁾ plebeios. ¹⁸⁾ insimul. ¹⁹⁾ viam directurus suam. ²⁰⁾ ratione. ²¹⁾ confirmatorias. ²²⁾ hunc et non alium eligimus. ²³⁾ innuit. ²⁴⁾ august. ²⁵⁾ cum summo defectu meo quo premor.

upadam do uściskania ¹⁾ nóg pańskich, jako w. mci. p. m. młło. i dobrodzieja najniższy sługa Jan Imsk Kaczanowski.

Z Żółkwi 28 lipca 1684.

Posyłam rady senatu przebieg ²⁾ i uroczystości ³⁾ oddawniania insygnij opisanie ⁴⁾ i niektórą poszczególną rzecz w załączoném piśmie ⁵⁾.

¹⁾ in amplexum. ²⁾ senatus consilii transactionem. ³⁾ sollemnitatis. ⁴⁾ insigniorum rem. ⁵⁾ particularitatem in annexa schaedae.

LISTY
KRYNSKIEGO *).

*) Obacz o nim list Kaczanowskiego z 2go listopada 1683 r.

I.

Jaśnie wielmożny mciwy panie i dobrodzieju.

Po długim wyczekiwaniu ¹⁾ rzetelniejszych wiadomości, ile kiedy i dziś tygodniejsza z obozu poczta nie tak dalece osobliwszego nie przyniesła, doczekaliśmy się samychże wojowników zdrowych i całych ²⁾ witać, kiedy po przybyciu jmc. p. chorążego kor. ³⁾, w tym tygodniu jmc. p. starosty sandomirskiego, wczoraj wieczorem jmc. p. marszałek nadw. kor. wiele z sobą informacjami o wojennych przywiózł transakeyach. Tylko że już te stały się wiadomymi ⁴⁾ tak wielą okazyi, niepotrzeba powtarzaniem ⁵⁾ wnci m. dobrodziejowi daremnie zabierać czasu. To przedsię z nich stwierdzono ⁶⁾ nowego powieści, że po uprzykrzonej długiej kampanii ruinie, nie bardzo się zadowolnione ⁷⁾ znajduje wojsko, częścią desolacją w zdrowiu w koniach, czeladzi, tak że ledwo inisi rotmistrze koronni samo dziesiąt się pod chorągwią widzą, częścią konsystencją w nieprzyjacielskim kraju ⁸⁾, która po wojennych trudach, pracach i niewczasach, miasto spoczynku i bezpiecznego wytchnienia, jak zającom, na bębnie każdemu być czułym każe. Na co się w pozwoleniu konsystencyi znacznie między rebellizantami zanosi, ponieważ zdobywanie ⁹⁾ każdój Tekelego fortecy . . . do tego czasu jeszcze w Węgrzech króla jmc. trzyma z wojskami. Daj Boże szczęśliwie naszemu wojsku, obległszy potężną fortecę Koszyce nad nią tryumfować i w innych (które się wszystkie na rozkaz ¹⁰⁾ Tekelego pozamykały) jako tarcza ¹¹⁾ znużonemu koronnemu pokazać się żołnierzowi. Pono się dumnie koronni chępnili, że dla naszych, swoją odwagą dobijali się o konsystencją. Daj Boże aby to nasi w defekcie ich w tém sił, swoją dla nich pokazali

¹⁾ długiej expectativie. ²⁾ ipsos actores belli salvos et incolumes. ³⁾ Rafał Lesz-
zoyński. ⁴⁾ innotuerunt. ⁵⁾ repetitione. ⁶⁾ constat. ⁷⁾ ben contente. ⁸⁾ in hostico. ⁹⁾ re-
pugnatio. ¹⁰⁾ ex mandato. ¹¹⁾ pro clypeo.

i dowiedziawszy się, coby tam takiego było, doniesę. W interesie, którym dziś tydzień w. mci memu dobrodziejowi doniósł, proszę o informację mego dobrodzieja jako z temi ludźmi stać i bytność w. mci m. pana jeżeli obiecywać; bo ja się na własną odpowiedzialność ¹⁾ w taki nie wdaję interes, ani nie mogę bez informacyi. Jmc. p. podskarbi kor. ²⁾ pisał temi dniami do królowej jmc. ze Gdańska, a udano było że z tamtąd ze wszystkiem swoim jechał do Francyi, i w tém wzięwszy wiadomość o treści ³⁾ tego listu oznajmuje. Mam też pewną wiadomość od pogranicznego węgierskiej granicy obywatela o chorągwi w. mci m. pana ussarskiej, która szła za jmc. p. hetmanem dobrodziejem moim do Węgier od niedziel czterech, ale to dziwna, że żaden się sam nie pokazał do Krakowa: a u tego jm. p. Krzeczowskiego, który mi o tém czynił relacją, był w domu jm. p. Wyganowski. Tenże mi doniósł o p. Swizynskim, że od kilku miał wiadomość, że jakoby miał gdzieś w drodze nogę złamać. Nierychle onego . . . przybycie ⁴⁾ według listu w. mci pana i dobrodzieja czyni wielkie podobieństwo do tego wypadku ⁵⁾ ale ja mu tego nie życzę i żał by się Boże tak jego przypadku jako i niewygody jmc. dobrodzieja mego, którą dla jego zwłoki ⁶⁾ ponosi. Gdyby przynajmniej od w. mci mego dobrodzieja pospieszył suplement, tym by się wygodziło, ile że też już snadniejby się mógł tam zaprowadzić. Książę Jmc. pan podkanclerzy jest też sam od kolegi starszego koronnego . . . że nie powinien hetmana, ale króla jmc. wspierać ⁷⁾ i że ekspedycyi posłom nie dał do Moskwy, mandat ma więc. Resztę ⁸⁾ przyszlęj da Bóg obiecuje donieść poczty, teraz pańskie nisko oblapiwszy nogi, piszę się nazawsze w. m. m. pana i dobrodzieja uniżony sługa Krynski.

Kraków 25 października 1683.

¹⁾ proprio ausu. ²⁾ Jan Jędrzej Morsztyn. ³⁾ de contentis, ⁴⁾ nierychła onego . . . comparitio. ⁵⁾ ad hoc accidens. ⁶⁾ ob ejus retardationem. ⁷⁾ assistere. ⁸⁾ caetera.

¹⁾ facies. ²⁾ malevoli. ³⁾ z włoskiego, = ukontentowanie wielkie, uciecha, rozkosz. ⁴⁾ verecundiam. ⁵⁾ malevolorum traditio. ⁶⁾ in horas. ⁷⁾ praesentii. ⁸⁾ ad propria. ⁹⁾ omni modo. ¹⁰⁾ reciprocatij. ¹¹⁾ patebit. ¹²⁾ proprii oris. ¹³⁾ ex narratis.

swoim jm. p. marszałek nadw. kor. mając audyencyą, musiała być jakaś podczas téj, okazała o naszym wojsku, czego nie mógłśy tak prędko doćiec, téj nie donoszę poczty, ale aboś téż i extraordinaryjną pójdzie do w. mci mego dobrodzieja a dowiedziawszy się, coby tam takiego było, doniesę. W interesie, którym dziś tydzień w. mci memu dobrodziejowi doniósł, proszę o informację mego dobrodzieja jako z temi ludźmi stać i bytność w. mci m. pana jeżeli obiecywać; bo ja się na własną odpowiedzialność ¹⁾ w taki nie wdaję interes, ani nie mogę bez informacyi. Jmc. p. podskarbi kor. ²⁾ pisał temi dniami do królowej jmc. ze Gdańska, a udano było że z tamtąd ze wszystkiem swoim jechał do Francyi, i w tém wzięwszy wiadomość o treści ³⁾ tego listu oznajmuje. Mam też pewną wiadomość od pogranicznego węgierskiej granicy obywatela o chorągwi w. mci m. pana ussarskiej, która szła za jmc. p. hetmanem dobrodziejem moim do Węgier od niedziel czterech, ale to dziwna, że żaden się sam nie pokazał do Krakowa: a u tego jm. p. Krzeczowskiego, który mi o tém czynił relacją, był w domu jm. p. Wyganowski. Tenże mi doniósł o p. Swizynskim, że od kilku miał wiadomość, że jakoby miał gdzieś w drodze nogę złamać. Nierychle onego . . . przybycie ⁴⁾ według listu w. mci pana i dobrodzieja czyni wielkie podobieństwo do tego wypadku ⁵⁾ ale ja mu tego nie życzę i żał by się Boże tak jego przypadku jako i niewygody jmc. dobrodzieja mego, którą dla jego zwłoki ⁶⁾ ponosi. Gdyby przynajmniej od w. mci mego dobrodzieja pospieszył suplement, tym by się wygodziło, ile że też już snadniejby się mógł tam zaprowadzić. Książę Jmc. pan podkanclerzy jest też sam od kolegi starszego koronnego . . . że nie powinien hetmana, ale króla jmc. wspierać ⁷⁾ i że ekspedycyi posłom nie dał do Moskwy, mandat ma więc. Resztę ⁸⁾ przyszlęj da Bóg obiecuje donieść poczty, teraz pańskie nisko oblapiwszy nogi, piszę się nazawsze w. m. m. pana i dobrodzieja uniżony sługa Krynski.

Kraków 25 października 1683.

¹⁾ proprio ausu. ²⁾ Jan Jędrzej Morsztyn. ³⁾ de contentis, ⁴⁾ nierychła onego . . . comparitio. ⁵⁾ ad hoc accidens. ⁶⁾ ob ejus retardationem. ⁷⁾ assistere. ⁸⁾ caetera.

II.

Jaśnie wielmożny mci panie i dobrodzieju.

Zażywszy trzyniedzielna nademną powagi swojej słabość¹⁾ poczyna mi trochę lawać z tej niemocy wytehnienia²⁾, z której się uwalniając wcześci³⁾, wetuje omieszkaných tak wielu poczt, upraszając mego dobrodzieja o pardon, jakoby mnie przez ten choroby przypadek pańska nie odbiegała łaska. Poczynam tedy na nowo⁴⁾ na tę się zasługować życzliwością⁵⁾ swoją, z tém oświadczeniem⁶⁾ że tą forą⁷⁾ lubo mi do wszelkich niepotrzebny terażniejszy był wczas przeszkodą zebrania wieści, kiedy nie miałem żadnej rozmowy w publicznych miejscach⁸⁾, jednak na przyszłość w sposobnym owym czasie odnowi się⁹⁾ we mnie pilność. Teraz zaś jako pochan¹⁰⁾ Turków w Nachaju pan Bóg przez Kozaków zaporoskich zkonfundował, tudzież przez tychże Budziak¹¹⁾ splądrować i wniwecz obrócić ogniem, oraz wycięcia kilka kroć tysięcy różnej płci pozwolił i dopomógł, już rozumiem to w. mci memu dobrodziejowi dawno wiadomém¹²⁾, jako też koronnych uszczerbek przez... jak się z tego Tekely wymierza podobno tam jest tajną¹³⁾. Koniec rzeczy¹⁴⁾ u dworu w. x. L. jest wiadomym¹⁵⁾ kiedy półtory niedzieli mieszkając ich mc. panowie posłowie wojskowi prawie z gołemi¹⁶⁾ odjeżdżają rękami¹⁷⁾ ponieważ żadnego nie masz wojska obmyślenia konsystencyi, prawie, jakby też rzeczone: Róbcie co się wam podoba¹⁸⁾. Powiedziano przez podrzędne osoby¹⁹⁾, że za ustąpieniem brandeburskiego wojska, możecie według własnej woli²⁰⁾ tamte zająć spiskie miasta, na co wyraźnego ordynansu dać nie chciano, ażeby potem snadniej powiedzieć: jadłeś, piłeś, płacze. Uważyć proceder z wojskiem, któż nie widzi zawziętości, z czego wielkie piekło pańskie²¹⁾, Wymawiał król jmc, kto jak z nim postępuje. Jmci dobrodzieja mego winuje, że przeciwnych rad słucha. Kogoś o te winuje rady, ale z oględnością²²⁾, że powiada przedsię racyami i politycznie walczy²³⁾; kogoś zaś winuje, że tylko uporem. Deklarował tedy: że ja nie będę nioco za

¹⁾ respectu infirmitas. ²⁾ respirii. ³⁾ licentiując in parte. ⁴⁾ de novo. ⁵⁾ propensya. ⁶⁾ cum ea declaratione. ⁷⁾ tyle co tą razą. ⁸⁾ mi nulla conversatio in publico była. ⁹⁾ in futurum practico hoc tempore renovabitur. ¹⁰⁾ pochan albo pochan tyle co: poganin. ¹¹⁾ Bessarabia. ¹²⁾ innotuit. ¹³⁾ latet. ¹⁴⁾ eventus rerum. ¹⁵⁾ patet. ¹⁶⁾ nudis. ¹⁷⁾ manibus. ¹⁸⁾ facite quod vobis libet. ¹⁹⁾ per subordinatas personas. ²⁰⁾ proprio ausu. ²¹⁾ multa abyssus domini. ²²⁾ cum restrictione. ²³⁾ certuje.

żywota mego prosił, po śmierci może i co komu pan Bóg obiecał, tak da; jako i mi dał niestarajacemu się. I tak znajduje mnie każdy tak, jako zechce. Nie wiem że co dalej będzie, da się widzieć, albo przynajmniej słyszeć o stałości¹⁾. Utrzymanie²⁾ wojska na wiosnę obmyślają³⁾ żeby było czém gębę terażniejszym gadaniom zawrzeć. Jmc p. kanclerz kor. coś widział niesłusznego w daniu tytułu jmci dobrodziejowi: Jaśnie. Już był reskrypt na instrukcyą wojskową ich m. m. p. p. posłom bez: Jaśnie, dany; w czém się postrzegli, nie chcieli brać takiego reskryptu, do czego i księżna jmc dopomagała, perswadując w tém opponować się, i także przedsię dokazali tej słusznej rzeczy. Jada tedy z ekspedycyą tak do wojska, jako i do w. m. pana z assygnacyami, to jest jm. p. chorąży lidzki⁴⁾ do wojska, jm. p. podkomorzy połocki z jmc. p. chorążym słoninskim prosto⁵⁾ przez swój kraj z Krakowa. Jmc. p. wojewoda połocki temi dniami stanął tu chory i konkuruje o generalstwo na swego jmc. p. Leona, ale mało daje; nie wiem co z tego będzie, a do tego jmc. p. podskarbi nadworny w. x. L. ma od królowej jej mci obietnicę a jmc p. starosta zaś roztocki... tu na to pilnuje, oraz przy tym chlebie i na mięso. Jmc. dobrodziej doczekawszy się resolucyi ode tronu w interessie wojska, zechce pomiarkować jako możliwość pozwoli⁶⁾ i niebawnie ku domowi pospieszyć, tylko nie wygadza się na drogę, że karety dostać się nie może, bez której nie bardzo warowno, otwarto saniami na takich mrozach Jmc p. kawaler Pac w respekcie u dworu. Przyznają mu wiele u ludzi i na dworze; w obozie i w pokoju⁷⁾, jakoż umie takie sobie zjednywać⁸⁾ fawory. Z powinszowaniami⁹⁾ posłów z Hiszpanii i Wenecyi dwór czeka, i tych podobno przybycie jeszcze co tu zatrzyma królestwo ichm. Luboć niemniej do dalszej rezydeneyi jest okaza i niesporządzenie jeszcze cugów na drogę po tej ruinie obozowej. Jakoż o konie tam nieslychanie trudno, a co się pokaże, to ceny uczynić nie mogą. Jmc pan wojewoda poznański, coś tam w Kadzynie teraz zostając postrzegłszy, opisał sam do senatorów nie pięknie jmc Xdza podkanclerzego kor., o czém lepszą wzięwszy senat informacyą od niego samego, aboś się to uspokoji, bo się cale zabiera z tego oczyścić¹⁰⁾, a prosić o dedukcyą. Z wojska naszego co żywo jedzie, powiadają o takiej mizeryi, że siana biednego mieć niepodobna nietylko dla samych dostateczności¹¹⁾ do wygody i tak pan Bóg to wie, jako się zostoi. Isć też do Litwy czas krótki zajścia, odpocznienia i potem zebra-

¹⁾ de perseverantia. ²⁾ conservatio. ³⁾ queritur. ⁴⁾ Aleksander Jan Mosiewicz. ⁵⁾ recte. ⁶⁾ possibilitas feret. ⁷⁾ in choro et foro, in sago et toga. ⁸⁾ comparare. ⁹⁾ congratulati. ¹⁰⁾ emundować. ¹¹⁾ sufficientiej.

nia się, a co najważniejsza ¹⁾, obawiać by się jakiego figla, jakoby nie omieszkać znowu kampanii. Więcej nietrudząc ²⁾ mniej już potrzebnemi gazetami, pańskie obłapiam nogi, jako w. m. pana i dobrodzieja uniżony sługa Krynski C. S.

W Krakowie 15 stycznia 1684.

¹⁾ quod maximum. ²⁾ incomodując.

LIST
RZEWUSKIEGO.

Jaśnie wielmożny mnie wielce m. panie i bracie.

Doszedł mnie list w. m. m. pana z Grodna 15 tego miesiąca ¹⁾. Rozwahałem wszystko to, co w. m. m. p. raczyłeś namienić i zgadzam się z w. m. m. panem; ale teraz, kiedy się ten zawód stał, to szybko działać ²⁾ potrzeba, a więc na wszystkie chwile zważać ³⁾, bo wszystko zawisło od pospiechu ⁴⁾, tyle ile być może zrazu a prędko. Jest tu wiadomość z Brześcia, że piechota co w Pińsku stała, lokowała się w starostwie jmc. p. Kriszpina, ale nie wiem którego, i że się do Brześcia także część zbliża, czyli lokować zamierza ⁵⁾, nie wiem za jakim ordynansem się dzieje. Na granicach inflanckich galas, wojna się zaczyna, a piechota ku Polsce się nawracają. Czemu by tych ludzi nie obrócić ku granicy inflanckiej, dla bezpieczeństwa ⁶⁾ kraju, na wypadek jakiego najazdu ⁷⁾. Jeszcze król jmc. tu nie stanął, ale się spodziewamy prędkiego przyjazdu, któremu ten list trzeba pokazać od G. N., na który nie życzę, żeby jmc. p. hetman odpisał, bo pismo zostaje ⁸⁾, a gdyby koniecznie bez responsu być nie mogło, tedy dać temu, co list oddał, ustny respons, że się chcecie wywiedzieć ⁹⁾ naprzód u króla jmc. o stanie sprawy ¹⁰⁾, z kąd okazy, dlaczego ¹¹⁾ się to stało. Wyjdzie pewnie manifest od nas. I tego się nie trzeba obawiać, żeby w stosunkach handlowych ¹²⁾ miała być przeszkoda; spiesznie ¹³⁾ temu zaradzono ¹⁴⁾ u Hollendrów. Będzie to wszystko dobrze, tylko nie godzi się zaraz z początku odwagi tracić ¹⁵⁾ i spuścić zaraz ręce. Nadstawić tylko uszów, jako się zewsząd stało na Szwedów. A tymczasem nim to się stanie, trzeba zapobiegć, zapobiegać, zapobiegać ¹⁶⁾. Jmc. p. Fle. ¹⁷⁾ jako

¹⁾ de 15 praesentis. ²⁾ cieto agere. ³⁾ ex quidem omnia momenta observare
⁴⁾ in celeritate. ⁵⁾ intendit. ⁶⁾ pro securitate. ⁷⁾ in casum alicuius perruptionis, ⁸⁾ litera scripta manet. ⁹⁾ informare. ¹⁰⁾ de statu rerum. ¹¹⁾ occasio ex quo fine. ¹²⁾ in commerciis. ¹³⁾ cieto. ¹⁴⁾ provisum. ¹⁵⁾ animum abjicere. ¹⁶⁾ subvenire, subvenire, subvenire
¹⁷⁾ Fleming.

nie prędzej i tyle ile się może, żeby . . . poseł francuzki odniósł wielki afront, więc nie wiem, co z tego urośnie. Moskwa znowu w dobrych okolicznościach względem ¹⁾ pokoju. Traktuje przez Greków i Patryarchów, ale podobno będzie musiał puścić ten kraj, co zawojował w większej części ²⁾. Więcej ³⁾ teraz nie mając, zostawam w. m. m. p. uprzejmie życzliwy brat i sługa uniżony, R.

Dnia 17 marca 1700.

¹⁾ terminach ratione. ²⁾ in majori parte. ³⁾ plura.

LIST

CHALECKIEGO MICHAŁA

STAROSTY MOZYRSKIEGO, PUŁKOWNIKA KRÓLEWSKIEGO.

Wielmożny meci panie podkomorzy parnawski, mój meci panie i bracie.

Na treść ¹⁾ listu w. m. m. pana krótko ²⁾ odpisuję, że daremno w. m. m. pan popiórasz ³⁾ to, co się stać nie może. Bo jako raz święcie ⁴⁾ Rzplta pani swoja ⁵⁾ nie atramentem, ale krwią pisała olkienickie postanowienie, które za ustawę ⁶⁾ ma, bo powszechnie ⁷⁾, nie pojedynkowo ⁸⁾ stanowiła, toć prywatnie namówiona ugoda nie skasowała onego, ani też żadna konstytucya władzy generalnego pułkownika nie odebrała. My zaś jako żołnierze ⁹⁾ na obronę wolności, praw postanowionych, na zaszczyt granic ojczystych postawieni ¹⁰⁾, nie powinniśmy nikomu być posłusznymi ¹¹⁾, ani też tego akceptować, co jest nie w naszej mocy ¹²⁾, ale to pełnić ¹³⁾, co władza pułkownicza złączona z władzą buławy polnej każe, od której mamy już zupełną wiadomość ¹⁴⁾, że z tego cale nie będzie, co w. m. m. p. piszesz i ugoda nie doszła nie z okazji Rzpltej, ale z woli ¹⁵⁾ w. m. panów. Bo obiecano Szweda wyprowadzić, który równo z w. m. panem stawia jako nieprzyjaciela ¹⁶⁾. Zapomniano rozlania krwi szlacheckiej, zrabowania domów bożych, zabicia kapłana i ran wielkiej ruiny w ojczyźnie od ich m. panów. Ten zaś skrypt X. Kardynała ¹⁷⁾ przysłany, bez oparcia żadnego na ustawie ¹⁸⁾, bardziej oburza szlachtę ¹⁹⁾, iż ci ichmc. z własnej powagi ²⁰⁾ politycznie absolutnie ²¹⁾ chcą panować nad wielk. księstwem lit.; gdyż bez nas o nas ²²⁾ kto ma moc stanowić? Zaczém ja życzę w. m. panu, abyś nie zawodził ani sam siebie, ani ludzi; bo ten płacz i rozlanie

¹⁾ ad contenta. ²⁾ brevibus. ³⁾ promouiesz. ⁴⁾ sacro sancte. ⁵⁾ domina sui. ⁶⁾ pro lege. ⁷⁾ ieneraliter. ⁸⁾ particulariter. ⁹⁾ stipendiarii. ¹⁰⁾ erigowani. ¹¹⁾ obedire. ¹²⁾ extra nos. ¹³⁾ exequi. ¹⁴⁾ plenam informationem. ¹⁵⁾ sponte. ¹⁶⁾ exercet hostilitates. ¹⁷⁾ to dopisane inną ręką między wierszami, zapewne przez tego, do kogo list pisany. Kardynałem wraz arcybiskupem gnieźnieńskim i prymasem był onego czasu Michał Radziejowski, który umarł w r. 1707. ¹⁸⁾ sine fundamento legis. ¹⁹⁾ commouet nobilitatem. ²⁰⁾ autoritate sua. ²¹⁾ absolute. ²²⁾ sine nobis de nobis.

krwi będzie pomstą na osobie w. m. pana. Ztąd do ruszenia nie mamy ordynansu od księcia jmci hetmana ¹⁾, ale się spodziewamy sukursu wojska dla uspokojenia . . . w. m. m. pana. Wcześniej tedy życząc w. m. panu radzić o sobie, którego jestem na zawsze w. m. m. pana uprzejmie życzliwym bratem i uniżonym sługą, Michał Chalecki, starosta mozyrski, regimentarz wojsk j. k. mci w. x. l. o.m.z.

P. S. Przestroga ²⁾ w. m. mci pana głos wrzekomy ³⁾ ma; gdyż tuż wojska dobrej myśli ⁴⁾ nie chcą mieć między sobą wojny, ale bardziej obawiać się temu trzeba, kto przeczuwa ⁵⁾ im co złego uczyniwszy.

¹⁾ Książę Michał Wiśniowiecki otrzymuje buławę Wielką w. x. l. w r. 1703, po Sapieszce wojewodzie wileńskim. ²⁾ praecaucia. ³⁾ vocem fictam. ⁴⁾ bene sentientes. ⁵⁾ ominatur.

LIST

ZALUSKIEGO JĘDRZEJA CHRYZOSTOMA.

Monseigneur.

Wolałbym był obecnego w. m. m. p. witać w progach moich, niżeli honor pisania tego odebrać. Atoli, gdy tak los mój¹⁾ niesie, czego odmienić nie mogę, cierpliwie znoszę²⁾. Taż niecierpliwość³⁾ doczekać się k. j. pruskiego⁴⁾ i mnie trzyma, którego gdziekolwiek przejąć chciałem, jeżeliby wolno było⁵⁾. Do tych czas wysłannik mój⁶⁾ nie powrócił, i bardzo wierzę⁷⁾, że teraz nie zechce fatygować się do Prus swoich, kiedy ci monarchowie, którzy rendez vous, dalej nie bardzo będą mieli czas, zadość uczynić przyrzeczeniom⁸⁾; bo słyhać, że z g. Krassaw⁹⁾ chcą w przód doświadczać¹⁰⁾. Powietrze gdańskie i królewieckie nad niezliczone klęski¹¹⁾; i to téż nieszczęście przyczynia się¹²⁾, że nie wiemy wcale co się dzieje na świecie, bo żadna z nikąd nie dochodzi poczta, nawet z Warszawy nie mam nic, przez którą przecie cokolwiek się nowego wiedziało: a zatem choćbym co chciał donieść w. m. m. p., to nie znajduje nic udowodnionego¹³⁾ u siebie, tych zaś rzeczy co lud¹⁴⁾ baje, jako się im wierzyć nie chce, tak i pisać nie godzi się. Żałuję serdecznie tych nowych wielkiego domu w. m. m. p. i musi być nowe¹⁵⁾ jakieś wydarzenie¹⁶⁾. Bo przed kilka niedziel widziałem jegomc. Xdza biskupa i najprzyjaźnijsze imię¹⁷⁾ w. m. m. p. czeiłem¹⁸⁾ i cieszyłem się. Pisałbym do niego, ale i taż musiała się przerwać korespondencya, dla téjże, co inne, racyi. O księciu Wiśniowieckim były wieści, ale nic udowodnionego¹⁹⁾; to jest zaś

¹⁾ sors mea. ²⁾ mutare quae non possum patienter fero. ³⁾ impatientia. ⁴⁾ Fryderyk III. Brandeburczyk. ⁵⁾ si id licuisset. ⁶⁾ emissarius meus. ⁷⁾ et facile credo. ⁸⁾ respondere promissis. ⁹⁾ generał szwedzki. ¹⁰⁾ experiri. ¹¹⁾ ultra innumera incommoda. ¹²⁾ causat. ¹³⁾ authenticum. ¹⁴⁾ vulgus. ¹⁵⁾ novum. ¹⁶⁾ emergens. ¹⁷⁾ et amicissimum nomen. ¹⁸⁾ observavi. ¹⁹⁾ nihil authenticum.

pewną, że książę Janusz ¹⁾ pod tytułem ²⁾ wojewody krakowskiego jest przy K. Anguście. Nadto cobym miał donieść nie mam nic tylko starą a nigdy nie odmienną nowinę, żem jest w. m. m. pana uprzejmie życzliwym bratem i uniżonym sługą bisk. warmiński kanclerz w. koronny.

Z Helsberka 9 października 1709.

¹⁾ Janusz Wiśniowiecki. ²⁾ sub titulo.

POCZET OSÓB

w niniejszym zbiorze listów wspomnianych.

A.

Apaffi, książę siedmiogrodzki, o którym Kaczanowski wspomina w liście swoim z 7 czerwca, pisząc, że rada senatu wraz z królem zobowiązała się zachować tajemnicę co do onego księcia. On połączył się był z Tekełym. (Memoires hist. du comte Betelem - Niklos).

B.

Bernicz zapewne pocztmistrz.

Bernier ksiądz, miał towarzyszyć Jakubowi Sobieskiemu w podróży 1684 r. której atoli zaniechano.

Bethune margrabia de, pojął był w małżeństwo Ludwikę d' Arquin, starszą siostrę Maryi de la Grange, margrabianki d' Arquin, małżonki Jana III. Sobieskiego. Był posłem Ludwika XIV w Warszawie.

Białozor Krzysztof, chorąży nadworny litew, starosta upitski; o nim wspomina Żaluski w mowach roku 1688 fol. 120.

Biedziński Stefan, kasztelan sandomirski (1678 — 1698) i strażnik koronny, później od roku 1698 wojewoda sandomirski. Starosta żarnowiecki i skalski.

Biryng pocztmistrz we Wilnie.

Brzostowski Cypryan Paweł, kasztelan trocki, postąpił po Ogińskim, w roku 1684 na województwo trockie. Był komissarzem wyznaczonym do traktowania z Moskwą o pokój r. 1683 (Voll. Legg. V. 335).

Brzostowski Konstantyn, syn Cypryana, biskup smoleński w r. 1684.

Butler Marek na Międzyzlesiu i Opolu, podkomorzy drohicki, starosta pryński, pułkownik królewski.

Butler Jan, brat Marka, starosta nowski, pułkownik królewski.

Buturli Iwan Wasilewicz, poseł moskiewski wyznaczony do traktowania z polskimi.

C.

Chlusewicz zapewne pocztmistrz.

Chodkiewicz Józef Karol, oboźny litewski, starosta błudeński, mąż wstla-

wiony odwagą swoją pod Chocimem, Żorawnem, Kamieńcem.

Chomełowski Marcin, kasztelan żarnowski, starosta drohobycki, Komissarzem był wyznaczonym do traktowania z Moskwą o pokój w r. 1683. (Voll. Legg. V. 335).

Chrapowicki Jan Antoni, wojewoda witepski, wyznaczony roku 1683 (Voll. Legg. V. 335) do komissyi kadzyńskiej, dla traktowania z Moskwą o pokój.

Chrzczonowicz konkuruje o jakieś dwie wioski na Żmudzi. W Niesieckim go niemasz.

Czadajew (Czadajer) poseł moskiewski wyznaczony do traktowania z posłami polskimi. Pisz się właściwie Czaadajew Iwan Iwanowicz.

D.

Dolski Jan Karol, krajezy litewski. Po Józefie Bogusławie Słuszcze został 1684 r. marszałkiem nadwornym litewskim.

Donhoff Władysław (Denhof) wojewoda pomorski, zginął w potrzebie pod Parkanami 7 października 1683 r. Pozostała po nim wdowa Konstancya Słuszczańska, nie wyszła za mąż powtórnie.

Donhoff Zygmunt Wiktor (Denhof) podskarbi nadworny litewski.

Dzik ksiądz, wedle Niesieckiego zapewne proboszcz żółkiewski.

F.

Frasinelli pocztmistrz w Krakowie.

Fryderyk I. Brandeburczyk jako król pruski koronuje się 18 stycznia 1701.

G.

Gabszewicz. Kaczanowski posyła 28 lipca 1684 jemu sprawę pilną z powodu ciwunstwa pojurskiego. W Niesieckim go nie masz.

Gębicki Jędrzej, podkomorzy poznański, starosta ujski. W r. 1683 wyznaczony do komissyi kadzyńskiej, dla traktowania z Moskwą o pokój. (Voll. Legg. V. 335).

Gintowt, zięć Grochowskich, donosi o chorobie wojewody wileńskiego, Sapiehy Kazimierza, hetmana w. w. x. l. (wedle listu Kaczanowskiego z 28 marca 1684 r.)

Giza Jakub, rotmistrz. Jego wysłał Jan III. w pogoń za Tekelym, który w październiku 1683 r. z Węgier cofnął się do Siedmiogrodu.

Gniński Jan, ksiądz podkanclerzy koronny. Po śmierci żony swojej obrał sobie stan duchowny. Na niego utyskuje mianowicie Grzymułtowski, że praktykami swojemi szkodzi Rzpltej.

Gniński Jan, syn podkanclerza, wojewoda czerniechowski.

Golicyn książ Wasil Wasilewicz, wielki strażnik pieczęci, traktuje ze strony moskiewskiej z Grzymułtowskim i komissją polską wyznaczoną roku 1683 do Kadzynia.

Grochowski otrzymuje (wedle listu Kaczanowskiego z 28 marca 1684), zlecenie aby wywiadał się i doniósł o stanie zdrowia hetmana Sapiehy.

Grochowska ochmistrzyni u księżnej Ma-

ryi Lukrecyi de Strozen, wdowie po Radziwile marszałku w. lit. następnie znowu po Kopeciu kasztelanem trockim, który ostatni umarł r. 1680.

Grzymułtowski Krzysztof, wojewoda poznański. W r. 1683 wyznaczony do komissyi kadzyńskiej dla traktowania z Moskwą o pokój. Obacz jego listy. Wiadomości o życiu Grzymułtowskiego podane w źródłach do dziejów polskich wydaw. przez M. Malinowskiego i A. Przędzieckiego, w zbiorze listów Żaluskiego, w Raczyńskiego historii Jana Kazimierza T. II. 367 pod r. 1665.

Garowski Melchior, podczaszy poznański. Później kasztelanem jest gnieźnieńskim 1697, nakoniec kasztelanem poznańskim.

H.

Hordziejowski (wedle listu Kaczanowskiego z maja 1684 r.) nie przyjmuje wołoskiej chorągwi i otrzymuje od króla dwie wioski na Żmudzi.

Höwel sekretarz i internuncyusz cesarza Leopolda, wysłany do Kadzynia w styczniu 1684 r.

J.

Jabłonowski Stanisław Jan, wojewoda ruski 1664 — 1693, hetman wielki koronny 1682 — 1702, umarł kasztelanem krakowskim.

Jaskolski Stanisław Maryusz, podskarbi czerniechowski.

Jordan Józef, syn Jęrzego Jordana podczaszego krakowskiego, sędzia grodz-

ki sandecki, pojął w małżeństwo Konstancją Łętowską, chorążankę krakowską w r. 1684.

K.

Kącki Marcin, wojewoda kijowski.

Kaczanowski poufalec Sapiechów, który im z dworu królewskiego donosi wiadomości. Obacz jego listy.

Kamieniecka należała do dam honorowych królowej Maryi.

Kierdej Jan Kazimierz, marszałek grodzki i starosta przewalski. Jako taki wyznaczony w r. 1683 do komissyi kadzyńskiej, dla traktowania z Moskwą o pokój. W r. 1684 jest kasztelanem trockim.

Kmicie Samuel, strażnik litewski, chorąży orszański, starosta krasnopolski.

Komorowski ksiądz kanonik wileński.

Korzeniowski (wedle konst. z r. 1683 Korzeniewski), Ur. Jan Stanisław, regent kanc. kor., starosta kościański; wyznaczony do komissyi kadzyńskiej, dla traktowania z Moskwą o pokój.

Kostrowski (może Stefan, chorąży derbski) zanosí w r. 1684 skargi przed króla na Sapiechów.

Kotowicz Alexander II. biskup smoleński, w r. 1684 postępuje na biskupstwo wileńskie.

Krassaw generał szwedzki, którego pozostawił przy Leszczyńskim królu, Karol XII, wychodząc w r. 1708 do Litwy, kierując przeciwko Moskwie broń swoją. W ostatnich dniach października r. 1709 wyszedł Krasaw z Polski do Inflant, mimo na-

legai stronnictwa szwedzkiego aby wspierał rzecz Stanisława.

Kryński, o którym Kaczanowski w liście z 2 listopada 1683 r. pisze, i którego 2 listy w niniejszym zbiorze podane, wcale nieznany jest Niesieckiemu. Z tego, co Kaczanowski pisze okazuje się, że Kryński był także poufalcem Sapiechów, że bawił na dworze królewskim i że ztąd donosił Sapiehom o zajściach na dworze.

Kryszpin Jerzy, syn Marcina, pułkownika królewskiego, posła na Sejm w r. 1667, cywuna wileńskiego, nakoniec kasztelan trockiego, był podczaszym litewskim, później około roku 1725 kasztelanem żmudzkiem i jako taki umarł w r. 1738.

Kryszpin Kazimierz, starosta płońgianiński brat Jerzego.

Krzeczowski podaje wiadomości o wojsku lit. jak to się okazuje z listu Kryńskiego z 25 października 1683 r.

Kunicki hetman Kozaków pozostałych wiernymi Rzpltej.

Kunowski kuchmistrz królowej Maryi Kazimiery.

L.

Lascaris Clara de Malgi, żona kancle-rza w. x. l. Krzysztofa Paca zmarłego 1684 roku.

Leszczyński Jan, wojewoda łęczycki, należał do legacyi szwedzkiej w roku 1656.

Leszczyński Rafał, chorąży koronny.

Lipski Konstantyn, arcybiskup lwowski od roku 1675 do 1698.

Lipski Jan, syn Hieronima, starosta sądecki, żona jego Katarzyna Anna Sapieżanka, wdowa po Lubomirskim Aleksandrze.

Lubomirski Stanisław Herakliusz, marszałek w. kor. starosta spiski (1674—1702).

Lubomirski Hieronim Augustyn, marszałek nadworny koronny 1683—1692.

Lubomirski Jerzy Dominik, podkomorzy koronny.

L.

Łętowska Konstancya, córka Stanisława Łętowskiego, chorążego krakowskiego, poszła w r. 1684 za Jordana Józefa.

Łoś Władysław, kasztelan chełmiński.

M.

Matczyński Marek, koniuszy koronny. Uratował życie Sobieskiemu w potrzebie pod Parkanami. Obacz wyjątek z pamiętników kawalera Daleyrac, sekretarza królowej Maryi Kazimiery, podany w tomie IV. str. 435tej zbioru pamiętników J. U. Niemcewicza.

Michałowski, najeżdża Koszany. Z tego powodu znosi skargę Józef Bogusław Słuszką, jako o tém donosi Sapiehom Kaczanowski, 14 stycznia 1684 r.

Morozyni poseł wenecki.

Morsztyn Jan Jędrzej (1668 — 1684) podskarbi w. koronny.

Mosiewicz Alexander Jan, chorąży lidzki, wyznaczony do komisyi kadzyń-

skiej, dla traktowania z Moskwą o pokój.

Mustafa Kara (czarny Mustafa) wielki Wezyr, który pobity w r. 1683 przez Sobieskiego, umknął do Belgradu. Rozgniewany sultan, za tyle przegranych, lubo zięciowi, przez paziów swoich przysłał mu stryczek śmierci. Basza z uszanowaniem ucałowawszy firman, również jak i powróż, spokojnie dał się udusić. (Pamiętniki J. U. Niemcewicza tom IV. str. 451).

N.

Naruszewicz Alexander, podkanclerzy litewski należał do legacyi szwedzkiej 1656 roku.

Naruszewicz Kazimierz, syn Alexandra, podkanclerzyc.

O.

Oborski Marcin, starosta liwski i gołubski, kasztelan podlaski 1682—1687.

Odojowski poseł moskiewski wyznaczony do traktowania z posłami Rzpltej.

Odynec jeździ z listami Sapiechów do dworu królewskiego: (obacz Kaczanowskiego z 28 maja i 7 czerwca roku 1684).

Ogiński Marcyan, wojewoda trocki, wyznaczony w roku 1683 do komisyi kadzyńskiej dla traktowania z Moskwą o pokój. W r. 1684 otrzymuje pieczęć wielką litewską. Obacz listy jego. Umarł w r. 1690.

Ogiński Szymon Karol, syn Samuela, brata wojewody trockiego i kancl. w. x. l., miecznik litewski.

Ogiński Jan, brat Szymona, hetman polny litewski, wojewoda połocki umiera na początku r. 1684.

Ogiński Grzegorz (Hrehory) Antoni, syn wojewody połockiego, starosta mściślawski.

Ogiński Leon, syn wojewody połockiego a brat Grzegorza, podstoli litewski.

Okrassa goniec do Moskwy, podkanclerzego koronnego księdza Gnińskiego.

Opalińska Teresa, wnuczka Piotra Opalińskiego wojewody poznańskiego, — druga żona Stefana Niemierzyca, wojewody kijowskiego, który umarł r. 1683.

P.

Pac Mikołaj III, biskup wileński od r. 1671, umiera w r. 1684.

Pac Krzysztof, kanclerz w. w. x. l. umiera w r. 1684, po nim otrzymuje pieczęć Ogiński Marcyan.

Pac Kazimierz Michał, kawaler maltański, starosta piński i szyrwiński.

Pallavicini Opicyusz, arcybiskup Efezu, nuncyusz papieżki w Polsce, (1680—1689).

Paszkowski Konstantyn, podczaszy starodubowski w Mściślawskim, porucznikiem był pod peterską choragwią.

Piasieczynski Stefan Konstantyn, kasztelan brześciański, starosta braclawski, umarł w roku 1691 wojewodą smoleńskim.

Potubiński Dominik, starosta wołkowski.

Popławski, chorąży usarski wojewody wileńskiego. Przy nim została ko-

menda wojska litewskiego, któremu w grudniu roku 1683, po wyprawie węgierskiej kazano rozłożyć się na zimę w spiskich miastach.

Potocki ksiądz kanonik wileński.

Potocki Jędrzej, kasztelan krakowski, hetman polny koronny, umarł 1692 r.

Przyjemski Alexander, chorąży województwa kaliskiego, wyznaczony roku 1683 do komisji kadzyńskiej, dla traktowania z Moskwą o pokój.

R.

Radziejowski Michał Stefan, kardynał, prymas, arcybiskup gnieźnieński, umarł 1707 r.

Radziwił Dominik Mikołaj, podkanclerzy litewski, postąpił na wielką roku 1690.

Radziwił Stanisław, marszałek w. w. x. l. Pojął w małżeństwo Maryą Katarzynę de Bethune, margrabiankę. Umarł roku 1690.

Remer. O jakimś Remerze wspomina konstytucja z r. 1690, że był generałem artylerji litewskiej.

Reud przywozi w lutym roku 1684 odpowiedź królewską komissarzom Rzpltej do Kadzynia, jak o tém pisze Grzymultowski 23 lutego, do Sapiehy podskarbiego.

Romadanowski, poseł moskiewski, wyznaczony do traktowania z posłami Rzpltej, w Kadzyniu 1683 i 1684 r.

Ror posłaniec Sapiehów do dworu królewskiego.

Rozrażewski Jan Franciszek, kasztelan międzyrzecki około roku 1684.

Rynvid (Rymwid) może Jan, podkomo-

rzyc lidzki (około r. 1685), o którym pisze Kaczanowski w maju (nie wiadomy dzień) 1684, że wybiera podatki z Połongi.

Rzewuski Michał Floryan, został po wyprawie węgierskiej (1683 r.) podskarbin nadwornym koronnym.

S.

Samójłowicz Iwan, hetman carski kozaków.

Sapieha Kazimierz Paweł Jan, wojewoda wileński hetman wielki w. x. l. (1682 — 1703).

Sapieha Benedykt, brat Kazimierza, podskarbi w. w. x. l. do niego są pisane po największej części listy w niniejszym zbiorze podane.

Sapieha Franciszek, koniuszy w. x. l. i generał artylerji litewskiej. Wyznaczony w r. 1683 do komisji kadzyńskiej dla traktowania z Moskwą o pokój. Jest bratem Kazimierza i Benedykta Sapiehów, a wszyscy trzej synowie Pawła Jana Sapiehy, wojewody wileńskiego, zmarłego w roku 1665.

Sapieha Mikołaj, wojewoda braclawski, umarł w roku 1685.

Sieniawski Mikołaj Hieronim, wojewoda wołyński, hetman polny koronny. Umiera po wyprawie węgierskiej w Lubowli na Spiżu w 1684 roku. Kaczanowski pisze pod d. 22 kwietnia 1684 r. o pogrzebie jego.

Sławogorski (Sławogurski), był przy kanclerzu litewskim, zmarłym roku 1684. Po śmierci jego bawił na dwo-

rze królewskim (jak pisze Kaczanowski 19 czerwca 1684 r.)

Słuszczanka Konstancja, żona Władysława Denhofa, wojewody pomorskiego, który zginął pod Parkanami w r. 1683.

Słuszka Dominik Michał, starosta rzezycki wojewoda połocki (1684 — 1700).

Słuszka Józef Bogusław, kasztelan wileński 1689 — 1701, marszałek nadworny litewski przedtem od roku 1676 do 1684 r. Żona jego Teresa córka Wincentego Gąsiewskiego podskarbiego w. w. x. l.

Sokoliński Michał, (wedle konstytucji z roku 1683 Sokolnicki) pisarz w. x. l. wyznaczony do komisji kadzyńskiej, dla traktowania z Moskwą o pokój.

Sołohub ekonom połongowski.

Stankiewicz Antoni, około r. 1684 podkomorzycie żmudzki.

Strozzi, albo **Strozzen**, Marya Lukrecya księżna de, ze znacznej wé Włoszech parenteli pochodząca. Żoną była najpierw Alexandra Ludwika Radziwiła marszałka w. litewskiego, wojewody połockiego, a po jego śmierci po raz wtóry złączyła się ślubnym węzłem z Kopeciem, kasztelanem trockim, który umarł w roku 1680.

Swizyński niewiadomego imienia, służył około roku 1683 pod husarską chorągwią Sapiehy Benedykta; o nim pisze Kryński pod d. 25 października 1683 r.

Szretter Jan, major j. k. mci, otrzymał indygenat w Polsce r. 1685.

T.

Tekely Emeryk, hrabia, stanął w Węgrzech na czele stronnictwa rządowi niemieckim opierającego się 1683 r.

Tomicki Konstantyn, kasztelan wieluński (1684 r.)

Tyszkiewicz Władysław, krajczy litewski (1684 r.)

U.

Unichowski Bogusław, pisarz nowogrodzki, o którym Grzymultowski w liście swoim z d. 6 listopada 1683 r.

W.

Walstein poseł cesarski na dworze Jana III. O nim pisze Kaczanowski pod d. 19 czerwca 1684 r.

Walter zapewne kupiec.

Wielopolski Jan, kanclerz w. kor. umarł w roku 1687.

Wierzbowski Stefan II., biskup poznański (1683 r.)

Wiśniowiecki Konstantyn książe, wojewoda bełzki (1678 — 1686).

Wiśniowiecki Michał, książe, hetman w. w. x. l. po Sapieszce Kazimierzu od roku 1703.

Wiśniowiecki Janusz, książe, wojewoda krakowski od r. 1706, postąpił na kasztelanią krakowską w r. 1726.

Witwicki Stanisław V, biskup łucki 1680 — 1688.

Wojewski Stanisław II., biskup kamieniecki od r. 1679 do 1685, w którym umarł.

Wojna Alex., starosta braclawski 1684 r.

Wołowicz Jan Kazimierz, starosta feidanski, miał za sobą Katarzynę, córkę Alexandra Naruszewicza, podkanclerzego lit.

Wołowicz Marcyan ksiądz kanonik wileński.

Wydzga Jan XIII. Stefan, arcybiskup gnieźnieński (1677 — 1686).

Wyganowski, o nim wspomina Kryński w liście swoim z 25 października 1683 r.

Z.

Załuski Jędrzej III. Chryzostom, biskup

kijowski (1680 — 1691) potem płocki, a z tego postąpił 1690 roku na warmińskie, obok którego, za konsensem stanów Rzpltej, dano mu pieczęć wielką koronną. W roku 1711 umarł jako biskup warmiński i kanclerz w. koronny. Obacz list jego z d. 9 października r. 1709.

Zamojski Marcin, wojewoda lubelski — 1683 — 1684.

Zbąski Jan X. Stanisław, biskup przemyski 1656 — 1687.

Zemła Jerzy Wawrzyniec, pisarz skarbowy litewski r. 1674.

SPIS MIEJSC

w niniejszym zbiorze listów wspominanych.

A.

Andruszów, we województwie mścisławskim, przy wpływie Horodni do Wiekry. Wsławione w r. 1667 rozejmem na 15 lat, między Rzplą a Moskwą.

B.

Beresteczko, we województwie wołyńskim, nad rzeką Styrem. Tu pobito za Jana Kazimiérza w roku 1651 Chmielnickiego.

Bogusławpol, na drodze między Mińskiem a Horkami, na wschód od Mohilewa.

Boryssów, we województwie mińskim, nad rzeką Berezyną.

Brody, na Rusi czerwonej, między błotami. Dziedzictwo niegdyś Stanisława Koniecpolskiego, kasztelana krak.

Brześć, we województwie brzeskim, powiecie brzeskim, przy wbiegu Muchowca do Bugu. W tymże powiecie była także ekonomia królewska tegoż nazwania.

Brzeżany, na Rusi czerwonej, nad rzeką

Lipą. Miasto wraz z przyległościami, darował Zygmunt I Mikołajowi Sieniawskiemu, hetmanowi zasłużonemu zwycięstwem pod Obertynem nad Wołoszą i Tatarami.

Budziak, czyli Bessarabia.

Busk, na Rusi czerwonej, przy wbiegu Pełtwi do Bugu.

C.

Czeherin, albo Czyhryń na Ukrainie, miejsce warowne kozaków sultańskich.

D.

Dąbrowno, w mińskim województwie.

Dorohobuż, we województwie niegdyś smoleńskim, nad Dnieprem.

Dyneburg (Düneburg) nad Dźwiną, w dawniej Letlandyi, miejsce znakomite niegdyś zamkiem obronnym i rezydencją komandora krzyżackiego. Po oddzieleniu (przez traktat oliwski w r. 1660) większej części Inflant do Szwecyi, Dyneburg stał się stołecznym miastem Inflant polskich,

przez ordynacją 1677 r. pod tytułem księstwa ordynowanych. W roku 1772 przydzieliło go sobie państwo moskiewskie.

G.

Gdańsk, we województwie pomorskim, miasto handlowe z portem, oraz twierdzą, nad Wisłą, pół mili od ujścia jej do morza.

Gran, obacz Strygoń.

Grodno, nad Niemnem, we województwie trockim. Tu odbywał się co trzeci sejm z porządku, na alternatę prowincyi litewskiej. W 1586 r. 13 grudnia umarł tu Stefan Batory.

H.

Helsberk albo Helzberk, właściwie Heilsberg, rezydencja biskupów warmińskich, we województwie malborskim.

Horki, we województwie mściławskim, nad rzeką Bystrą.

J.

Jaworów, na Rusi czerwonej; dzierżawy niegdyś króla Jana III, gdzie ulubione było mieszkanie jego.

Jazłowiec, na Podolu, zamek niegdyś obronny blisko granicy Mułtan.

K.

Kadzyń, we województwie mściławskim, nad rzeką Horodnią, niedaleko Andruszowa i Mihinowic.

Kobryń, nad Muchawicą, we wojewódz-

twie brzeskim litewskim. Ekonomia niegdyś królewska, zwana kobryńską.

Koszany, we województwie połockim.

Koszyce, (Kaszau) we Węgrzech, nad rzeką Hernath.

Królewiec, w Prusiech książęcych, nad rzeką Pregelą. Tu koronował się 18 stycznia 1701 Fryderyk I jako pierwszy król pruski.

L.

Leśniowo, między Beresteczkiem a Brodami.

Lublin, w lubelskim województwie, nad rzeką Bystrzycą. Tu odbywały się sejmyki wyboru posłów i deputatów.

Lubowla, na Rusi czerwonej, z zamkiem niegdyś.

Lubowla, miasto na Spiżu. Tu umiera Sieniawski Mikołaj.

Łojów, nad Dnieprem, na granicy księstwa siewierskiego.

M.

Mihinowice, wieś nad Horodnią rzeczką, tuż za granicą województwa mściławskiego od Rosyi, blisko Andruszowa. Obiedwie wsie, Mihinowice i Andruszów, obierano zwykle na stanowiska dla komissarzy moskiewskich. Komissarze Rzpltej atoli zbierali się w Kadzyniu.

Mińsk, miasto stołeczne województwa mińskiego. Tu odbywał się główny trybunał w. x. l. co rok drugi, przez alternatę z Nowogródkiem.

Mohilów, we województwie witebskim, niegdyś ekonomia królów polskich.

N.

Nahaj, kraina Tatarów nogajskich.

O.

Obolniki, we województwie trockim, należały do oprawy królowej.

Olkiniki (Olkieniki) we województwie wileńskim.

P.

Paradys, w poznańskim województwie, opactwo cystersów; klasztor na granicy szląskiej, przez Bronisza, wojewodę poznańskiego, 1234 r. zbudowany.

Parkan, przedmieście twierdzy Strygonia.

Petrinia, na Ukrainie, tu walczył Kunicki przeciw Moskwie, jak o tém Ogiński pisze 28 stycznia 1684 r.

Pińsk, miasto stołeczne powiatu pińskiego, Polesiem litewskim zwanego, we województwie brzeskim litewskim.

Podkamień, na Rusi czerwonej. Zowie się także Podkamieńcem, wedle przywileju Zygmunta I z r. 1515, w którym ów król pozwala, ażeby Fryderyk Herburt przy zamku swoim Podkamycenec założył także miasto, które ma się podobnie nazywać.

Połonga, niegdyś port Rzpltej nad morzem bałtyckim, w księstwie żmudzkiem. Ekonomia była tu polonowska.

Preszów albo **Przeszew** na Spiżu, dziś Eperies.

S.

Siewierz, księstwo do państwa moskiewskiego należące.

Smigel, we województwie poznańskim, gniazdo familii Szmigielskich.

Spiskie miasta. Ziemia spiska, czyli Spiż, leży przy granicy węgierskiej wśród gór karpaccich. Należała niegdyś do województwa krakowskiego i jako starostwo rządzoną była. Miasta spiskie są: **Lubica**, **Iglo** albo **Nowawieś**, **Waral** albo **Podgrodzie**, **Wallendorf** albo **Wlachy**, **Biała** albo **Bela**, **Neuhoud**, **Wierzbów**, **Sobota**, **Poprud**, **Malzdorf**, **Michelsdorf**, **Felka**, **Dudelsdorf**, **Rysdorf**, **Podoliniec**, **Gniazdo** albo **Gnezna**, **Lubowla**.

Środa, we województwie poznańskim; tu odbywały się sejmyki wielkopolskie, województw poznańskiego, kaliskiego i gnieźnieńskiego.

Stołowicze, komandorstwo Maltańskie, we województwie nowogrodzkim.

Strygoń, we Węgrzech, twierdza na prawym brzegu Dunaju, przy wpływie Granu do niego. Jój przedmieście Parkany leży na lewym brzegu. Tu stoczył walną bitwę Sobieski w październiku r. 1683. Zrazu porażony, powetował wnet przegrana, zdobył Parkanów i fortecy Strygonia.

Stryj, nad rzeką Stryj, na Rusi czerwonej.

Szczurowice, na Rusi czerwonej, nad Styrem, 3 mile od Brodów.

U.

Ungwar, we Węgrzech, nad rzeką Lyuttą,
między Koszycami a Munkacsem.

Uradya, w siedmiogrodzkiej ziemi.

W.

Włodawa, ks. Czartoryskich, nad rzeką
Bugiem, we województwie brzeskim
litewskim.

Włodzimierz, we województwie wołyń-
skim, powiecie włodzimierskim.

Wysock, w brzeskim litewskim woje-

wództwie, miasto należące do po-
wiatu pińskiego.

Wysokie litewskie, we województwie
brzeskim litewskim, własność domu
Sapiehów.

Z.

Zasławice, niedaleko Brodów.

Złoczów, na Rusi czerwonej, Jana III
niegdyś dziedzictwo.

Żółkiew, miasteczko na Rusi czerw-
onej, założone na początku XVII w.,
przez bohatera z pod Cecory, Stani-
sława Żółkiewskiego.

12378

KALENDARZYK

na rok 1683.

na rok 1684 (przestępny).

Październik	Listopad	Grudzień	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień
1. P.	1. P.	1. S.	1. S.	1. W.	1. Ś.	1. S.	1. P.	1. C.	1. S.	1. W.
2. S.	2. W.	2. C.	2. N.	2. Ś.	2. C.	2. N*)	2. W.	2. P.	2. N.	2. Ś.
3. N.	3. Ś.	3. P.	3. P.	3. C.	3. P.	3. P.	3. Ś.	3. S.	3. P.	3. C.
4. P.	4. C.	4. S.	4. W.	4. P.	4. S.	4. W.	4. C.	4. N.	4. W.	4. P.
5. W.	5. P.	5. N.	5. Ś.	5. S.	5. N.	5. Ś.	5. P.	5. P.	5. Ś.	5. Ś.
6. Ś.	6. S.	6. P.	6. C.	6. N.	6. P.	6. C.	6. S.	6. W.	6. C.	6. N.
7. C.	7. N.	7. W.	7. P.	7. P.	7. W.	7. P.	7. N.	7. S.	7. P.	7. P.
8. P.	8. P.	8. Ś.	8. S.	8. W.	8. Ś.	8. S.	8. P.	8. C.	8. S.	8. W.
9. S.	9. W.	9. C.	9. N.	9. S.	9. C.	9. N.	9. W.	9. P.	9. N.	9. Ś.
10. N.	10. Ś.	10. P.	10. P.	10. C.	10. P.	10. P.	10. Ś.	10. S.	10. P.	10. C.
11. P.	11. C.	11. S.	11. W.	11. P.	11. S.	11. W.	11. C.	11. N.	11. W.	11. P.
12. W.	12. P.	12. N.	12. Ś.	12. S.	12. N.	12. Ś.	12. P.	12. P.	12. Ś.	12. S.
13. Ś.	13. S.	13. P.	13. C.	13. N.	13. P.	13. C.	13. S.	13. W.	13. C.	13. N.
14. C.	14. N.	14. W.	14. P.	14. P.	14. W.	14. P.	14. N.	14. Ś.	14. P.	14. P.
15. P.	15. P.	15. Ś.	15. S.	15. W.	15. Ś.	15. S.	15. P.	15. C.	15. S.	15. W.
16. S.	16. W.	16. C.	16. N.	16. S.	16. C.	16. N.	16. W.	16. P.	16. N.	16. Ś.
17. N.	17. Ś.	17. P.	17. P.	17. C.	17. P.	17. P.	17. Ś.	17. S.	17. P.	17. C.
18. P.	18. C.	18. S.	18. W.	18. P.	18. S.	18. W.	18. C.	18. N.	18. W.	18. P.
19. W.	19. P.	19. N.	19. Ś.	19. S.	19. N.	19. Ś.	19. P.	19. P.	19. Ś.	19. S.
20. Ś.	20. S.	20. P.	20. C.	20. N.	20. P.	20. C.	20. S.	20. W.	20. C.	20. N.
21. C.	21. N.	21. W.	21. P.	21. P.	21. W.	21. P.	21. N.	21. Ś.	21. P.	21. P.
22. P.	22. P.	22. Ś.	22. S.	22. W.	22. Ś.	22. S.	22. P.	22. C.	22. S.	22. W.
23. S.	23. W.	23. C.	23. N.	23. Ś.	23. C.	23. N.	23. W.	23. P.	23. N.	23. Ś.
24. N.	24. Ś.	24. P.	24. P.	24. C.	24. P.	24. P.	24. Ś.	24. S.	24. P.	24. C.
25. P.	25. C.	25. S.	25. W.	25. P.	25. S.	25. W.	25. C.	25. N.	25. W.	25. P.
26. W.	26. P.	26. N.	26. Ś.	26. S.	26. N.	26. Ś.	26. P.	26. P.	26. Ś.	26. S.
27. Ś.	27. S.	27. P.	27. C.	27. N.	27. P.	27. C.	27. S.	27. W.	27. C.	27. N.
28. C.	28. N.	28. W.	28. P.	28. P.	28. W.	28. P.	28. N.	28. Ś.	28. P.	28. P.
29. P.	29. P.	29. Ś.	29. S.	29. W.	29. Ś.	29. S.	29. P.	29. C.	29. S.	29. W.
30. S.	30. W.	30. C.	30. N.		30. C.	30. N.	30. W.	30. P.	30. N.	30. Ś.
31. N.		31. P.	31. P.		31. P.		31. Ś.		31. P.	31. C.

*) Przypadła Wielkanoc.

SPIS LISTÓW

w niniejszym zbiorze zawartych.

LISTY GRZYMUŁTOWSKIEGO

WOJEWODY POZNAŃSKIEGO.

	str.
I. Jana IIIgo z pod Strygonia 30 października 1683 r. list, zalecający pośpiech Grzymułtowskiemu, jako wyznaczonemu do komisyyi kadzyńskiej	3
II. Grzymułtowski do Sapiehy Benedykta. Mińsk 6 listopada 1683. O zwycięztwie Jana III. O radzie Ogińskiego, aby nie spieszyć na termin. Obawy przed Moskwą. O plenipotencyi	3
III. Grzymułtowski do Sapiehy Benedykta. Bogusławpol 9 listopada 1683. O zwycięztwie Jana III. O plenipotencyi	6
IV. Grzymułtowski do Gurowskiego Melchiora. Horki 21 listopada 1683. O Xdzu podkanclerzym kor. i o plenipotencyi	6
V. Grzymułtowski do Gurowskiego Melchiora. Kadzyń 14 grudnia 1683. O plenipotencyi, że jój nie przysyłają i o grożącym niebezpieczeństwie z téj przyczyny	7
VI. Grzymułtowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 17 grudnia 1683. O listach, które posyła	8
VII. Grzymułtowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 23 grudnia 1683. O nieczynnej komisyyi. O znowach Porty z Moskwą. O postępowaniu cesarza Leopolda I	8

	str.
VIII. Grzymultowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 25 grudnia 1683. O praktykach Xdza Gnińskiego. O nieczynnej komisji. O Ogińskim. O podkanclerzym lit. O układach Xdza Gnińskiego z Golicynem	9
IX. Grzymultowski do Ogińskiego Marcyana. Kadzyń 25 grudnia 1683. O sekretnej traktowaniu Xdza Gnińskiego z Golicynem	11
X. Grzymultowski do Lubomirskiego Stanisława. Kadzyń 25 grudnia 1683. O sekretnej traktowaniu Xdza Gnińskiego z Golicynem	12
XI. Grzymultowski do Wielopolskiego Jana. Kadzyń 25 grudnia 1683. O sekretnej traktowaniu Xdza Gnińskiego z Golicynem. O wyjeździe swoim do Mohilowa. (W cedule do tego listu) wiadomość, że Moskwa czeka posłów umówionych z Xdzem Gnińskim i posłów cesarza. O jakimś zdarzeniu w Moskwie	13
XII. Grzymultowski do Sapiehy Benedykta. Mohilów 27 grudnia 1683. O pocztmistrzu Biryńku i nieładzie na poczcie	15
XIII. Grzymultowski do Załuskiego Jędrzeja. Mohilów 28 grudnia 1683. O sekretnej układach Xdza Gnińskiego z Golicynem i grożącym niebezpieczeństwem z tej przyczyny	15
XIV. Grzymultowski do Wielopolskiego Jana. Mohilów 28 grudnia 1683. O Gnińskim	16
XV. Grzymultowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 5 stycznia 1684. O niedostatecznej plenipotencji. O śmierci Mikołaja Sieniawskiego. O zrujnowanym wojsku. O margrabi de Bethune i stronictwie niemieckim (austriackim)	16
XVI. Grzymultowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 11 stycznia 1684. O niedostatecznej plenipotencji. O rozpoczęciu mimo to posiedzeń. O ruinie wojsk Rzpltej. O komissarzach litewskich. O internuncjuszu cesarskim panu Hövelu. O niebezpieczeństwie dla Rzpltej. O niewygodach w Kadzyniu	18
XVII. Grzymultowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 14 stycznia 1684. O zmienionym położeniu, w jakim znajduje się komisja wobec Moskwy. O opieszałości Litwy	20
XVIII. Grzymultowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 18 stycznia 1684. O pierwszym posiedzeniu. O opieszałości Litwy	21
XIX. Grzymultowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 21 stycznia 1684. O posiedzeniu z 21 stycznia. O przytrzymaniu przez Moskwę internuncjusza cesarskiego w Smoleńsku. O leniwym postępowaniu układów	21
XX. Grzymultowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 10 lutego 1684.	

	str.
O wyprawieniu Korzeniowskiego do króla po instrukcyę ostateczną. O zachowaniu się szlachty wielkopolskiej na sejmiku w Środzie	22
XXI. Grzymultowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 13 lutego 1684. O liście do kanclerza w. kor. i o listach do króla	22
XXII. Grzymultowski do Wielopolskiego Jana. Kadzyń 13 lutego 1684. O hardości posłów moskiewskich i grożącej wojnie z Moskwą	23
XXIII. Grzymultowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 17 lutego 1684. O rozgovorze umówionym na 18 lutego. O postępowaniu cesarza. O wakansach	24
XXIV. Grzymultowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 23 lutego 1684. O odpowiedzi królewskiej, którą p. Reud przywiózł. O domaganiu się posłów moskiewskich o pismo rozjezne. O umówionym rozgovorze na 24 lutego. Obawy przed niepomyślnym skutkiem	25
XXV. Grzymultowski do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 22 lipca 1684. O poróżnieniu się z Ogińskim. O rozgovorze na 24 lipca umówionym	26

LISTY OGIŃSKIEGO MARCYANA

WOJEWODY TROCKIEGO.

I. Do Sapiehy Benedykta. Dąbrowno 27 grudnia 1683. O praktykach Xdza podkanclerzego kor. O wysłaniu osobnego posła dla traktowania z Moskwą	29
II. Do Jędrzeja Załuskiego (bez daty). O praktykach Xdza Gnińskiego. O wysłaniu osobnego posła do Moskwy	30
III. Do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 14 stycznia 1684. O zjeżdżaniu się posłów z obu stron. O posiedzeniu naznaczonym na 17 stycznia. O wojsku i hybernach	31
IV. Do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 28 stycznia 1684. O postępowaniu Moskwy. O wojsku Rzpltej. O Kunickim. O swoim postępowaniu wobec Moskwy. O śmierci Paca Krzysztofa kanc. w. w. x. l.	32
V. Do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 3 lutego 1684. O wyprawieniu Korzeniowskiego do króla. O wojsku litewskim. O komisji wojskowej w Grodnie. O eksekucji testamentu Krzysztofa Paca. O rozgovorach kadzyńskich. O komisji grodzieńskiej i konwokacji w Warszawie. O sumie papieżkiej	33
VI. Do Sapiehy Benedykta. Kadzyń 11 lutego 1684. O nieczynnej komisji. O Kunickim. O odłożeniu posiedzenia. O hetmanach. O komisji grodzieńskiej. O Kozakach i Wołoszech. O postępowaniu	

	str.
Moskwy. O wojsku litewskim. O pieczęci w. x. l. po zmarłym kanclerzu	35
VII. Do Sapiehy Benedykta. Kadzui 14 lutego 1684. O listach do króla z powodu niepomyślnego posiedzenia. O postępowaniu Moskwy.	37

KOPIA LISTU PEWNEGO ZE LWOWA

dnia 23 grudnia 1683.

O plenipotencji. O powrocie króla. O wojsku Rzpltej. O związku książąt protestanckich	41
---	----

LISTY KACZANOWSKIEGO

DO SAPIEHY BENEDYKTA.

I. Z Krakowa 2 listopada 1683. O królu i królowej. O tajemnej audyencji Białozora Krzysztofa u królowej. O Kryńskim. O zawieszeniu układów z Tekelym	45
II. Z Krakowa 28 listopada 1683. O przyjeździe króla. O wojsku litewskim. O ubieganiu się o starostwa, po staroście koszańskim i o generalstwo. O śmierci Mustafy czarnego i o nowych znowach Tekelego z Portą	47
III. Z Krakowa 14 stycznia 1684. O posłach od wojska litewskiego do króla, względem umieszczenia wojsk na zimę. O zniechęceniu wojska. O zamysłach dworu względem królewica Jakuba. O zajęzdzie Michałowskiego w Koszanach. O zwałtoném zdrowiu hetmanów litewskich. O stosunku między dworem i domem Sapiehow	48
IV. Z Krakowa . . stycznia 1684. O nieładzie na pocztach. O chorobie Jana Ogińskiego i Sapiehy Kazimierza, hetmanów. O zachodach Leopolda I na dworze Jana III. O usilnej prośbie Lubomirskiego Hieronima, aby wojska lit. szły do Węgier	51
V. Z Jaworowa 28 marca 1684. O stosunku między dworem i domem Sapiehow. O sumie papieżkiej dla wojska lit. O korespondencji z Nuncyuszem. O wakansach. O chorobie wojewody wileńskiego. O uzaleniach wojska lit.	53
VI. Z Jaworowa 7 kwietnia 1684. O przywileju na podsekostwo nowogrodzkie. O stosunkach Jana III. z Tekelym i papieżem. O układach z posłami żmudzkiemi. O stosunku między dworem i domem Sapiehow	56
VII. Z Jaworowa 13 kwietnia 1684. O ociąganiu się króla, względem	

	str.
zwolania stanów. O wakansach. O stosunku między dworem i domem Sapiehow	57
VIII. Z Jaworowa 22 kwietnia 1684. O stosunkach między dworem i domem Sapiehow. O pieczęci wielkiej w. x. l. O stanie wojska. O pogrzebie Sieniawskiego Mikołaja. O wybieraniu się króla do obozu.	59
IX. Z Jaworowa . . maja 1684. O sumie papieżkiej dla wojska litew. O wojsku litew. O pieczęci w. w. x. l. O stosunku między dworem i domem Sapiehow. O wakansach.	61
X. Z Jaworowa 7 maja 1684. O nuncyuszu, że zwleka odpowiedzi. O pieczęci w. w. x. l. O stosunkach między dworem i domem Sapiehow. O najeździe na Sielec i o skargach na Sapiehow z tegoż powodu. O nieładzie na pocztach.	63
XI. Z Jaworowa 14 maja 1684. O sumie papieżkiej przeznaczonej dla wojska litewskiego i o jej rozdziale.	64
XII. Z Jaworowa 28 maja 1684. O wakansach i o rozpoczęciu urzędowania Ogińskiego, jako kanclerza litewskiego	66
XIII. Z Jaworowa 2 czerwca 1684. O słabości króla. O sumie papieżkiej dla wojska litewskiego. O oczekiwaniu posła weneckiego.	67
XIV. Z Jaworowa 7 czerwca 1684. O repartycji sumy papieżkiej dla wojska lit. O biskupim krześle wileńskim. O sejmie przyszlým. O radzie senatu i o czém tam rozprawiano. O trybunale skarbowym. O kanclerzu litewskim. O stosunku między dworem i domem Sapiehow.	68
XV. Z Jaworowa 12 czerwca 1684. O biskupim krześle wileńskim. O stosunku między dworem i domem Sapiehow. O oczekiwaniu posła weneckiego	71
XVI. Z Jaworowa 16 czerwca 1684. O radzie senatu i oddawaniu pieczęci w. w. x. l. Ogińskiemu. O stosunku między dworem i domem Sapiehow i Radziwilów. O Ogińskim względem Sapiehow. O nuncyuszu i sumie papieżkiej.	72
XVII. Z Jaworowa 19 czerwca 1684. O nuncyuszu i sumie papieżkiej. O stosunku między dworem i domem Sapiehow. O wojsku litewskim i hetmanie Sapiesz. O zachowaniu się posła cesarskiego na dworze Jana III.	74
XVIII. Z Jaworowa 21 czerwca 1684. O stosunkach między dworem i domem Sapiehow. O ścieraniu się wojsk cesarskich z Turkami	77
XIX. Z Jaworowa 6 lipca 1684. O wojsku lit. O królewicu Jakóbie	79
XX. Z Jaworowa 15 lipca 1684. O stosunku między dworem i domem Sapiehow. O wojsku lit. i o wojnie tureckiej	80

	str.
XXI. Z Jaworowa 17 lipca 1684. O wojsku lit. O stosunku między dworem i domem Sapiehów. O wojnie tureckiej.	82
XXII. Z Żółkwi 21 lipca 1684. O przyjeździe króla do Żółkwi. O nuncyuszu i sumie papieżkiej dla wojska lit. O krześle biskupim wileńskim. O stosunku między dworem i domem Sapiehów. O uroczystości oddawania insygnij, z Rzymu królowi przysłanych. O zebraniu senatorów w Żółkwi. O wojsku litewskim	83
XXIII. Z Żółkwi 24 lipca 1684. O uroczystości oddawania królowi insygnij, z Rzymu przysłanych. O radzie senatu. O pochodzie wojska lit. O stosunku między dworem i domem Sapiehów. O wojsku lit. i sumie papieżkiej, dlań przeznaczonj. O postępowaniu nuncyusza względem Sapiehów.	84
XXIV. Z Żółkwi 28 lipca 1684. O nuncyuszu, wojewodzie wileńskim i sumie papieżkiej. O rychłym wojsk koronnych wyruszeniu w pole. O sejmiku przypadającym na 25 sierpnia.	88

LISTY KRYŃSKIEGO

DO SAPIEHY BENEDYKTA.

I. Z Krakowa 25 października 1683. O wojsku koronnym i litewskim. O wojnie tureckiej na Węgrzech. O Tekelym i stosunku między nim i Janem III. O Morsztynie podskarbin koronnym. O powodzeniu wojewody wileńskiego we Węgrzech. O Podkanclerzym litewskim.	93
II. Z Krakowa 15 stycznia 1674. O wypadkach w Bessarabii. O Tekelym. O wojsku litewskim i koronnym. O stosunku między dworem i domem Sapiehów. O wakującym generalstwie. O posłach hiszpańskim i weneckim. O liście Grzymułtowskiego względem podkanclerzego koronnego	96

LIST RZEWUSKIEGO

dnia 17 marca 1700 bez adresu. O pośpiechu w działaniu. O wojsku, które lokuje się w brzeskim litewskim województwie. O zamieszaniu w Infantach. O spodziewanym przyjeździe króla. O liście p. G. N. O stosunkach handlowych. O Flemingu. O traktowaniu Moskwy o pokój	101
--	-----

LIST MICHAŁA CHALECKIEGO

STAROSTY MOZYRSKIEGO DO PODKOMORZEGO PARNAWSKIEGO.

Bez daty. O konfederacyi Olkienickiej. O wojsku litewskim. O Szwedach. O szlachcie litewskiej. O hetmanie i nadchodzących posiłkach wojskowych. (W przypisku) O usposobieniu wojska litew. 105

LIST JĘDRZEJA ZAŁUSKJEGO,

(Bez adresu).

Helsberk 9 października 1709 roku. O Fryderyku I. królu pruskim. O konferencyi monarchów. O generale szwedzkim, Krassawie. O powietrzu morowym. O zupełnym przerwaniu korespondencyj i braku wiadomości. O księciu Januszu Wiśniowieckim. 109

OMYŁKI DRUKARSKIE.

Str.	54,	wiersz	od	góry	14,	czytaj	<i>wiadomości</i>	zamiast	<i>wiadomość.</i>
"	59,	"	"	"	10,	"	<i>u Waltera</i>	"	<i>w Waltera.</i>
"	61,	"	"	"	7,	"	<i>zezwalają</i>	"	<i>zezwalając.</i>
"	81,	"	"	dołu	4,	"	<i>invento</i>	"	<i>inveto.</i>
"	86,	"	"	"	6,	"	<i>sollicytuje</i>	"	<i>sollicytuj.</i>
"	97,	"	"	"	13,	"	<i>okazją</i>	"	<i>okazją.</i>
"	101,	"	"	"	6,	"	<i>zapobiegać</i>	"	<i>zapobiegć.</i>
"	118,	"	"	góry	17,	w	łamie	2,	czyt. <i>niniejszym</i> zam. <i>niniejszém.</i>
